

**MUSEUM
Dr8888**

Collectieplan 2015-2018

Museum Dr8888

Paulo Martina, augustus 2014

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	p. 3
1.1. Missie, visie en taken	p. 3
1.2. Positionering en ambities	p. 4
2. HET MUSEUM	p. 7
2.1. Geschiedenis van Museum Dr8888	p. 7
2.2. Gemeentelijke collectie en onderliggende Stichtingen	p. 8
3. COLLECTIEPROFIELEN VAN DE KERNCOLLECTIES	p. 9
3.1. Collectiebeleid	p. 9
3.2. Beeldende kunst/architectuur/toegepaste kunst van het Modernisme: Interbellum, De Stijl, (Holland) Dada, Expressionisme en De Ploeg	p. 10
3.3. Expressionisme, realisme en hedendaagse kunst	p. 22
3.4. Academisme, Arts and Craft, Haagse School en impressionisme	p. 29
3.5. Moderne kunst vanaf 1950 tot heden	p. 34
3.6. De erfgoedcollecties	p. 41
3.7. Overige collecties	p. 47
4. VERZAMELEN	p. 49
4.1. Verwerven	p. 49
4.2. Verzamelbeleid per kerncollectie	p. 50
4.3. Aanvullende aandachtsgebieden	p. 51
5. SELECTEREN EN AFSTOTEN	p. 53
5.1. Waarderen en selecteren	p. 53
5.2. Collectiemobiliteit	p. 53
5.3. Ontzamelen	p. 54
6. DE COLLECTIE VOOR HET VOETLICHT	p. 56
6.1. Presentatie van de collectie	p. 56
6.2. Digitale presentatie	p. 57
6.3. Marketing en communicatie	p. 59
7. COLLECTIEBEHEER EN BEHOUD	p. 60
7.1. Conservering en restauratie	p. 60
7.2. Collectieregistratie	p. 60
8. BIBLIOTHEEK, ONDERZOEK EN EDUCATIE	p. 62
8.1. Bibliotheek	p. 62
8.2. Publieksbegeleiding en educatie	p. 62
8.3. Demonstratiecollectie	p. 63
8.4. Onderzoek naar de collectie	p. 63
9. ACTIEPUNTEN	p. 65
10. SAMENVATTING	p. 66
11. LITERATUUR	p. 67

I. INLEIDING

I.1. Missie, visie en taken

Museum Dr8888 heeft een collectieplan ontwikkeld voor de jaren 2015-2018. Om een goed inzicht te verkrijgen in de samenstelling en betekenis van de collectie van het museum was een collectieplan onontbeerlijk. Aspecten als de samenstelling van de collectie, de geschiedenis, het gebruik en het beheer komen aan bod in het plan. Het plan is zowel bedoeld voor de medewerkers als voor bestuurders, publiek, bruikleenaanvragers, erflaters, schenkers en financiers.

Het Museum Dr8888 heeft mede dankzij de gemeente Smallingerland en de Stichting Vrienden van het Museum Dr8888 de afgelopen jaren een mooie collectie kunnen opbouwen. De Vrienden stellen het museum in staat om de collectie actueel te houden. Ook andere bruikleengevers, zoals de Stichting Leven en werk Siert Geertsma, Stichting Klaas Koopmans en de regelmatige giften van particulieren zorgen er voor dat we de deelcollecties kunnen aanvullen. Dankzij het collectieplan zal het museum in de toekomst ook landelijke fondsen kunnen aanspreken voor uitbreiding, restauratie en beheer van de collectie.

Museum Dr8888 beheert ongeveer 12.000 objecten uit allerlei disciplines. Het gaat om kunstnijverheid, topografische en bouwhistorische prenten en tekeningen, cultuurhistorische artefacten maar ook moderne en hedendaagse kunst. Vanaf het ontstaan van het museum als oudheidskamer in 1936, is de collectie gegroeid tot in haar huidige omvang. Uit deze uitgebreide collectie is ook de missie van het museum geformuleerd:

Museum Dr8888 is een podium voor Noord-Nederlandse beeldende kunst en historische geschiedenis van Smallingerland. Zij beheert en toont het cultureel erfgoed en de collectie beeldende kunst van Smallingerland en omgeving. De algemene maatschappelijke doelen, zijn het bevorderen van cultuurparticipatie en een duidelijke rol spelen in de beleving van Drachten als culturele hoofdstad van Friesland.

Visie

Nederland en Europa weten in toenemende mate dat er in Drachten een prachtige collectie te zien is van de internationale historische Avant-garde bewegingen De Stijl en Dada. Het museum wil de presentatie, collectievorming en zichtbaarheid daarvan verbeteren. Het museum wil dit verwezenlijken door het organiseren van en participeren in activiteiten op het gebied van de beeldende kunst en cultuurgeschiedenis, zoals tentoonstellingen, lezingen, excursies, educatieve projecten en manifestaties. Maar ook door de collectie digitaal te ontsluiten.

Taken

Het museum rekt tot haar kerntaak het vergroten van kennis van de Noord-Nederlandse beeldende kunst en historische geschiedenis van Smallingerland bij een breed publiek. In uitvoerende zin is de kerntaak het verzamelen van beeldende kunst rond de kerncollectie, verwerven van kennis en het stimuleren van onderzoek, zorgvuldig beheren, presenteren van

de collectie en het tonen van de meest recente ontwikkelingen in de beeldende kunst van Noord-Nederland.¹

1.2. Positionering en ambities

Museum Dr8888 heeft haar ambitie om nationaal op de kaart te staan gerealiseerd. Met de grote tentoonstellingen over Thijs/Evert Rinsema in 2011, IJs Wiersma en Sierd Geertsma in 2012 en Palet van het Interbellum in 2013, maar ook de nominatie voor de BankGiro Museumprijs in 2013 is het museum in heel Nederland bekend. De uitbreiding van en kennis over de kerncollectie zullen in de toekomst een belangrijkere rol krijgen. Uitbreiding en vernieuwing van depots en tentoonstellingsruimtes in het gebouw behoort ook tot de ambities. Dat heeft niet alleen te maken met de groeiende collectie, maar ook met de plannen om het museum toegankelijker te maken en aldus voorzieningen te treffen die het museum als verblijfsruimte versterken.

In het kader van de toegankelijkheid zal ook de collectie beter ontsloten moeten worden. Het fotograferen heeft vanaf 2011 een vlucht genomen, waarbij het streven was om medio 2013 de hele collectie gedigitaliseerd te hebben. Helaas is dit niet gelukt. Vanaf 2014 wordt verder gewerkt om deze ambitie te realiseren. Daartoe is een samenwerking met o.a. Tresoar en de museumfederatie Fryslân gestart. De ambities van het museum op een rijtje :

1. Het organiseren van (inter)nationaal aantrekkelijke tentoonstellingen, soms in samenwerking met andere musea, die de onderbouwing zijn van een deels internationaal georiënteerde vaste verzameling. Deze ambitie loopt parallel met de wens van de gemeente om hoogwaardige vernieuwende culturele instellingen binnen de gemeente te ondersteunen en met de ambitie van de Provincie en Leeuwarden ten aanzien van Culturele Hoofdstad 2018.
2. Het inrichten van boeiende tentoonstellingen en de presentatie van de vaste collectie voor een breed publiek en het vergroten van de toegankelijkheid van de collectie voor specifieke doelgroepen zoals b.v. onderwijs, jongeren en ouderen. Het op een pakkende manier verspreiden van kennis binnen en buiten het museum. Museum Dr8888 heeft daartoe zelfstandig of in samenwerking met andere culturele instellingen toelichtende of educatieve programma's ontwikkelen.
3. Het realiseren van de museumwoning Het Van Doesburg-Rinsemahuis in de Torenstraat 3 Drachten. Hiervoor is een stichting onder dezelfde naam opgericht, die in 2016 de woning zal realiseren. Het van Doesburg-Rinsemahuis valt onder de collectie van Museum Dr8888. De overeenkomst is gebaseerd op de museumregistratie van Museum Dr8888. Museum Dr8888 zal zorgdragen voor het voldoen aan de criteria wat betreft de museumwoning als collectieonderdeel. De museumwoning wordt gezien als een onderdeel van de kerncollectie Architectuur en Beeldende kunst van Museum Dr8888, en wordt na oplevering in langdurige bruikleen gegeven.

¹ Missie, visie, positionering, ambities en taken zijn ontleend aan het beleidsplan Museum Dr8888 2011-14, zie lit.lijst

4. Realiseren van een nieuwe vleugel aan het bestaande museumgebouw. Deze vleugel maakt van het museum een grondplan in de vorm van een carré. Zo worden de twee uiteinden van het museum met elkaar verbonden en ontstaat een omloop. In deze vleugel zal een nieuwe depotruimte opgenomen worden, als ook een werkruimte en een grote tentoonstellingszaal voor de *State of the Art*-tentoonstellingen.
5. Het kritisch naar de eigen collectie kijken vormt onderdeel van het collectiebeheer. In 2012 is gestart met onderzoek naar de cultuurhistorische collectie en het belang ervan voor de regio. Musea uit de regio zijn uitgenodigd om een keuze te maken uit deze collectie. Deze objecten zijn in langdurige bruikleen gegeven aan de musea. Zo'n 400 objecten zijn ondergebracht bij deze musea. In 2013 is een verdere schifting gemaakt om een kerncollectie erfgoed te behouden, en de objecten zonder regionaal belang af te stoten. Eind 2015 wil het museum dit traject afronden.
6. Het digitaal ontsluiten van de collecties en het museum als plek voor onderzoek zijn verdere ambities die Museum Dr8888 de aankomende vier jaar wil realiseren. Scholieren, studenten, onderzoekers, maar ook geïnteresseerden kunnen toegang krijgen tot het Dada-archief en Rinsema-archief. Museum Dr8888 is nu bezig met het ontwikkelen van een App (IZI-tour) voor kinderen, zie: <http://izi.travel/?city=9186c377-4d7a-4bfa-8e23-773077f3e088> voor delen van de collectie en een wandeling door Drachten met toelichting op de belangrijkste gebouwen ivm Dada en De Stijl. Daarnaast zijn we bezig i.s.m. WizeNose in het ontwikkelen van een soort Google for Kids, waarbij belangrijke collectieonderdelen via zoekfuncties worden ontsloten op een voor kinderen toegankelijke manier. Voor de digitalisering wordt meer samengewerkt met de Friese Museumfederatie en Tresoar. Ook de archieven zullen ontsloten worden. Verder zal ook het museum in eigen beheer publicaties blijven uitgeven die zelf als bron gebruikt kunnen worden. Het ontwikkelen van een infrastructuur die verankering van het uitgezette beleid kan verzekeren door:
 - a) de stimulering van digitale (archief)ontsluiting op basisregistratie en dieperliggende niveaus (naar internationale standaarden en in aansluiting op de archivistische en museale praktijk), met verkenning van de mogelijkheden tot digitale uitwisseling van data.
 - b) de aanleg van een basisdocumentatie van nationaal en internationaal belang en de verwerking hiervan in een online database.
 - c) de ontwikkeling van een digitale instructie archiefvorming.

Samenwerking

In een verregaande globaliserende wereld zijn vragen als “Waar kom ik vandaan?” en “Wat zijn mijn roots” actueel. In de vrije tijd-sector en in het onderwijs komen deze vragen ook aan de orde. Museum Dr8888 wil daar met behulp van andere instellingen als de bibliotheek en Tresoar, mogelijkheden bieden tot het zoeken naar antwoorden. Met de bibliotheek, Tresoar en de gebruikersgroep Smelne's Erfskip is het museum bezig met het ontsluiten en digitaliseren van de collecties historisch erfgoed.

Collectie internationaal

Een hoogwaardige collectie is van levensbelang voor het museum. De collectie dient dan ook op niveau te blijven. Het museum heeft een kleine collectie beeldende kunst, maar van een zeer hoog niveau en van internationaal belang. Bruiklenen aan de Tate Modern in Londen en

het Centre Pompidou in Parijs, zijn daar o.a. de bewijzen van.² Het verzamelbeleid zal zich de komende jaren richten op de uitbreiding van deze kerncollectie. Daarnaast is het van belang dat er een collectieplan is om er voor te zorgen dat het museum meer gericht gaat verzamelen en zodoende kan gaan inventariseren welke objecten niet meer tot de reguliere collectie gaan behoren. Zo is het mogelijk meer ruimte in de depots te creëren, en dus beter voor de collectie te kunnen zorgen.

Daarnaast zal de collectie dankzij het collectieplan beter ontsloten kunnen worden. Zo zal er een digitaliseringsproject fotografie opgesteld worden zodat de collectie voor een groot publiek toegankelijk wordt.

² Idem beleidsplan. Zie onder andere de tentoonstelling *Theo van Doesburg and the International Avantgarde* die zowel in de Lakenhal te Leiden te zien was, als in de Tate Modern. Het Centre Pompidou heeft een grote tentoonstelling georganiseerd over De Stijl, met negen bruiklenen uit ons museum.

2. HET MUSEUM

2.1. Geschiedenis van Museum Dr8888

Museum Drachten heeft heel wat naamsveranderingen ondergaan. Het museum begon ooit eind 1936 als Stichting Oudheidkamer Smallingerland, en heette vanaf de verhuizing in 1952 It Bleekerhûs.

1 Het Bleekerhûs in 2012

Op 7 oktober 1941 stond in de Drachtster Courant: “Zoals wij reeds in ons vorig nr. mededeelden is de Oudheidkamer Smallingerland deze week gedurende eenige dagen enkele uren per dag voor het publiek opengesteld.

“De eerste conservator, wiskundeleraar H.K. Schippers, leidde de journalisten rond langs o.a. : “...een groote verzameling koperen gebruiksvoorwerpen, ketels en strijkijzers. Men vindt er oude tabaksdoozen naast vijzel, tuitlamp, kwispedoor, theestoofje voor kooltjes vuur,

aansteekcomfoor, apothekerscomfoor, sextant, spiegeltelescoop, weegschalen enz.” Het Bleekerhûs heeft zijn naam te danken aan een arts die het pand 40 jaar heeft gebruikt: Hendrik Willem Bleeker. Van 1904 tot 1944 functioneerde het pand als zijn praktijk. H.W. Bleeker was niet alleen arts maar was ook drankbestrijder, leraar en medeoprichter van de Volksuniversiteit. Het Bleekerhûs is Rijksmonument en heeft nog steeds de originele stoeppalen met kettingen. Boven de steegdeur aan de linkerkant zit een gevleugeld gezicht, dat iets wegheeft van een engeltje. Het pand heeft ook een mooie ouderwetse klokgevel. Tegenwoordig zetelt een tandartsenpraktijk in het Bleekerhûs.

Door de bijzondere collectievorming van conservator Gosse Sierksma, die vanaf 1970 de conservator was, veranderde eind jaren 70 de oudheidkamer in Streekmuseum. Hij legde zowel privé als voor het museum een

bijzondere collectie beeldende kunst aan. In 1970 was een tentoonstelling gewijd aan zijn collectie in de galerie van Tom Mercur met werken van o.a. Hokusai, Lucia Fontana. Maar ook Boele Bregman, H.N. Werkman, Jan Wiegers, Karel Appel en vele anderen. Ook was het Sierksma die in 1976 de aandacht vestigde op Thijs Rinsema, Theo Van Doesburg, De Stijl en Dada. Zo hingen er ‘blijvend’ zes werken van Rinsema in de voorzaal en was er een vitrine gewijd aan de collages van Kurt Schwitters.

2 Oude foto van Gemeentehuis op Moleneind jaren 30

Na de verhuizing in 1979 naar het Moleneind, een gebouw waar tot dan toe het

3 Beeldentuin Museum Dr8888

Gemeentehuis was gevestigd, stond het bekend als Streekmuseum Smallingerland. Conservator Wouter van der Horst zwaaide vanaf dat jaar de scepter. In 1994 werd Jaap Bruintjes aangesteld als directeur van het museum. Het museum verhuisde naar een voormalig Minderbroedersklooster, dat ook weer dienst had gedaan als Gemeentehuis. Bruintjes richtte zich op kunstenaars met een band met

Drachten/Smallingerland. Het accent werd steeds meer verschoven van erfgoed naar beeldende kunst. Hij bleef directeur van het museum tot eind 2009. In die tijd veranderde de naam van het museum van streekmuseum naar Museum Drachten Smallingerland. Tenslotte kreeg het museum in 2011 onder de huidige directeur de naam Museum Drachten of Museum Dr8888.

Daarnaast is het museum bezig met het oprichten van een tweede museum in Drachten, het **Van Doesburg Rinsemahuis** in de Torenstraat. Zoals bekend mag veronderstelt heeft Theo van Doesburg de gemeentearchitect Cees Rienks de Boer kleuradvies gegeven bij de realisatie van 16 middenstandswoningen aan de Torenstraat, Houtlaan en Oosterstraat in 1921. Eén van deze woningen is nog in het bezit van de gemeente. Het museum zou graag willen dat deze woning, in navolging van bijvoorbeeld het Rietveld Schröderhuis te Utrecht of het Van Eesterenmuseum in Amsterdam, een functie krijgt als tweede museum van Drachten. Het huis zal tot in detail teruggebracht worden volgens de oorspronkelijke ontwerpen van Van Doesburg, aangevuld met kunstwerken en meubels ontworpen door Thijs Rinsema. Een Artist in Residence-programma zou een deel van het jaar hier moeten plaatsvinden. In 2014 is de Stichting Van Doesburg-Rinsemahuis opgericht.

2.2. Gemeentelijke collectie en de onderliggende stichtingen

Museum Dr8888 beheert de Gemeentelijke collectie op het gebied van beeldende kunst en erfgoed. De ontstaansgeschiedenis van deze collectie is herkenbaar aan de inventarisnummers die gehecht zijn aan de voorwerpen. Vanaf het ontstaan van Stichting Oudheidkamer Smallingerland tot aan de oprichting van Stichting Museum Smallingerland (vanaf 2011 Museum Dr8888) was het museum een gemeentelijk museum. Daarna werd de laatst genoemde stichting de beheerder van deze collectie. Er zijn diverse andere stichtingen eigenaar. De collectie van *Stichting Vrienden van Museum Dr8888* is daarvan de grootste. Daarnaast zijn o.a. *Stichting leven en werk Sierd Geertsma*, *Stichting Klaas Koopmans*, *Stichting Gosse Sierksma* (vanaf 1 januari 2014 geschonken aan De Vrienden), *Stichting Pier Feddema* ook vertegenwoordigd met meer dan honderd werken. Relatieve nieuw zijn de archieven die geschonken zijn aan het Museum, het Rinsema Archief en het Holland Dada archief. De collecties van deze stichtingen zijn als permanent bruikleen ondergebracht bij het Museum of geschonken aan de collectie Vrienden, die deze op haar beurt weer in bruikleen geeft aan het Museum, waarmee de collectie onder verantwoordelijkheid van het museum valt. Bovenstaande geldt ook voor de voorwerpen die *Stichting Museum Dr8888* zelf heeft verworven, vaak objecten of voorwerpen die niet passen in één van de hiervoor genoemde collecties. Onder deze Stichting vallen 46 objecten. Daarnaast zijn er nog collecties van *Stichting Ottema Kingma* (18), *Fries Museum* (161), *Stichting S.C.L. Haersma de With* (5), *Stichting Ooteboe* (69) en *Stichting Alde Fryske Tsjerken* (1). Tenslotte moet nog genoemd worden de Stichting Van Doesburg-Rinsemahuis, waarvan het Museum een geheel pand, Torenstraat 3 in Drachten, in bruikleen krijgt.

3. COLLECTIEPROFIELEN VAN DE KERNCOLLECTIES

Museum Dr8888 telt 11.698 objecten (ijkdatum juni 2014) in Adlib, inclusief prenten en foto's. Met een schatting van nog te registreren objecten komt de collectie uit op rond de 12.000 objecten. Vanouds kent het museum een aantal kerncollecties, verzamelingen die gezichtsbepalend en essentieel zijn voor Friesland en voor een kleiner deel nationaal.

3.1. Collectiebeleid

De collectie van het museum bestaat uit verschillende onderdelen, zoals een omvangrijke collectie erfgoed, die het verhaal van de cultuurgeschiedenis van de gemeente Smallingerland en breder, van Friesland vertelt. Daarnaast heeft het museum een uitgebreide collectie

beeldende kunst. De collectie bestaat deels uit een internationaal georiënteerde vaste verzameling en daarnaast moderne en hedendaagse kunst uit Noord-Nederland met een accent op Friesland en de regio Smallingerland. Een groot deel van de collectie is (nog) niet goed geregistreerd en gedigitaliseerd.

In de toekomst zal het verzamelbeleid van het museum zich concentreren op de kerncollectie beeldende kunst. De kerncollectie beeldende kunst bestaat o.a. uit kunstwerken van **Theo van Doesburg, Kurt Schwitters, Thijs Rinsema, Ids Wiersma, Pier Pander, Sjoerd Hendrik de Roos** en de kunstenaarsgroep **Yn 'e Line** (Jan van der Bij, Sjoerd Huizinga, Klaas Koopmans, Pier Feddema en Jabik Rusticus) en **werkgemeenschap De Nachtboot** (Mare van der Woude, Boele Bregman, David van Kampen en Tsjerd Visser). Ook kunst behorende bij de stromingen die in het museum zijn vertegenwoordigd vormen het concentratiegebied: **Realisme, Expressionisme, Dadaïsme, De Stijl, constructivisme**, en in het algemeen **kunst geproduceerd tijdens het interbellum (1914-1945)**.

Verder is de kerncollectie onlangs uitgebreid met belangrijke schenkingen en langdurige bruiklenen:

- Holland Dada archief van K.Schippers (schenking)
- Rinsema archief van Thijs J. Rinsema (schenking)
- Diverse werken van H. N. Werkman (aankopen en langdurige bruikleen)

Daarnaast zal in 2016 er een belangrijk collectiestuk bijkomen: Het Van Doesburg-Rinsemahuis.

De kerncollectie erfgoed bestaat uit o.a. de **archeologische collectie van Dr. Siebinga, de zilvercollectie** en de collectie **industrieel erfgoed**. Het museum blijft erfgoed verzamelen, maar zal prioriteit geven aan de kerncollectie met werken van Theo van Doesburg, dadaïsme, De Stijl en de broers Thijs en Evert Rinsema. De periode vanaf ca. 1850 tot heden en is ontsloten door o.a. de volgende publicaties: de boeken *Geschiedenis van Smallingerland* (1976) *Smallingerland verzameld Drachten verzamelt* (2007), *Thijs/Evert Rinsema Eigenzinnig en veelzijdig* (2011), *Sierd Geertsma, Van Gogh van Friesland* (2012), *Ids Wiersma, Monet van Friesland* (2012), *Palet van het Interbellum* (2013) en *Vergaren en bewaren* (2014)³, door middel van de Adlib-database van het museum, vanaf 2016 ook online toegankelijk via de museumwebsite. In de boeken is een verschuiving te zien van aandacht voor de geschiedenis van Smallingerland, waarbij de beeldende kunst ondersteunend werkt (etsen van Ids Wiersma), naar uitgaven met toenemende aandacht voor de kunst zelf.

Los van de evidente artistieke kwaliteiten van enkele topstukken, is het onderscheidend karakter van de collectie beeldende kunst vooral gelegen in het feit dat zij een sterke geografische samenhang heeft. De werken hebben voor een groot deel betrekking op Noord-Nederland, met het accent op Friesland. Bij de presentatie van deze schilderijen in een brede kunst- en cultuurhistorische context, nadrukkelijk in wisselwerking met andere deelcollecties binnen dezelfde thematiek (zoals beeldhouwkunst, kunstnijverheid, typografie, prenten, glas-in-lood), is sprake van onderling versterkende waarden. Waar in andere Nederlandse musea veelal erfgoed en beeldende kunst gescheiden worden getoond, heeft Museum Dr8888 het verhaal als leidraad. Museum Dr8888 is als een van de weinige Nederlandse instellingen in de gelegenheid de beeldende kunst te tonen met de zeggingskracht van de complete context van het bijbehorende verhaal.

Ruim driekwart van beeldende kunst van het museum stamt uit de verzameling van de Gemeente Smallingerland dat voorheen de collectie was van It Bleekerhûs.

De drijvende krachten achter de oprichting en collectievorming van dit museum waren naast eerder genoemde Gosse Sierksma o.a. H.K. Schippers (eerste conservator van het museum

³ Zie voor uitgebreide titels en ISBN, literatuurlijst

en auteur van *Nieuwe atlas van de provincie Friesland*, samen met W. Eekhoff, Leeuwarden, 1970) en drs. B.J. Cramer von Baumgarten (tweede conservator en auteur van *Drachten in oude ansichten*, Europese Bibliotheek, Zaltbommel 1978). In 1981 wordt de Stichting Vrienden van Museum Smallerland opgericht, die de belangrijkste rol kreeg in de uitbreiding van de collectie van het museum. Was in het begin de belangstelling bijna uitsluitend gericht op het verwerven van gebruiksvoorwerpen, na belangrijke schenkingen van kunstenaars als Ids Wiersma, S.H. de Roos, Sierd Geertsma en Jan Planting werd de beeldende kunst steeds meer het speerpunt van de collectie.

3.2. Beeldende kunst/architectuur/toegepaste kunst van het Modernisme: Interbellum, De Stijl, (Holland) Dada, Expressionisme en De Ploeg

3.2.1. Museum van het Interbellum

5 Thijs Rinsema *Caïro Egypt 1923*, collage
Collectie Museum Dr8888

Museum Dr8888 heeft een grote collectie beeldende kunst die voor meer dan de helft geproduceerd is tussen 1914 en 1945, een periode waarin heel veel gebeurde in de wereld en ook in die van de kunst. De twee wereldoorlogen hadden veel invloed op de hele maatschappij, op de beeldende kunst, architectuur en het opkomend design. Het Interbellum was een tijd van razendsnelle ontwikkelingen: gestroomlijnde auto's die steeds meer het straatbeeld gingen bepalen, de opkomst van snelwegen, elektrische huishoudelijke apparatuur en de elektrische tram. In de film ontstond een platform voor de kunstfilm, *De Filmliga*. De reclame werd volwassen en het modernisme kreeg invloed op het leven van alledag. Ook het ontstaan van de vele -ismes, manifesten en *Soirées*, zijn onder andere uitingen van die bewogen periode. Een

4 Omslag boek Paul Citroen
Palet Een boek gewijd aan de hedendaagsche Nederlandsche Schilderkunst 1931

tijdspanne van (kunst)productie die een vooruitblik werpt op de naderende Tweede Wereldoorlog, of zich er juist van afwendt. In 2011 en 2012 heeft museum Dr8888 twee grote tentoonstellingen georganiseerd die voor een groot deel binnen deze periode vallen. In 2011 was dat de tentoonstelling over de gebroeders Rinsema, *Thijs/Evert Rinsema Avantgarde in Drachten*, 30/10/11-21/04/12, en in 2012 is dat *Ids Wiersma, Sierd Geertsma, Monet & Van Gogh van Friesland*, 15/11/12-10/03/13. Het was medio 2011 dat het idee ontstond om een tentoonstelling te organiseren over de kunst uit het Interbellum. Door onze zoektocht naar verzamelaars met werk van Thijs Rinsema kwamen we er achter dat deze kunstliefhebbers hun verzameling meestal concentreerde op het Interbellum. Zou het geen mooi idee zijn om een grote tentoonstelling aan deze periode te wijden? Kleinzoon van Thijs Rinsema, Thijs J. Rinsema kwam vervolgens met het idee om de tentoonstelling op te hangen aan het boek van kunstenaar Paul Citroen uit 1931 met de titel *Palet*. Hierin zijn 53 Nederlandse contemporaine kunstenaars opgenomen. Het boek geeft een mooie dwarsdoorsnede (of zoals Paul Citroen in het voorwoord zegt *Querschnitt*) van de stand van zaken in de beeldende kunst in Nederland. Streven was om op de tentoonstelling van elk van

deze kunstenaars minimaal 2 werken te tonen. Daarnaast waren enkele kunstenaars opgenomen die niet in het boek worden vermeld, maar die naar onze mening wel mede bepalend zijn geweest voor het gezicht van de Nederlandse kunst in deze periode.

3.2.2. Spectrum van extremen

De Kunstproductie gedurende de periode tussen de twee wereldoorlogen in Nederland was zeer divers. Een groot spectrum van richtingen en stijlen weerspiegelde de *Zeitgeist* van het Interbellum. Het geloof in een utopie, een betere toekomst voor de mensheid, botste met het pessimisme van de politieke en economische werkelijkheid. Het was dus een periode van grote extremen. Dat vindt zijn weerslag in de kunst. Een aantal kunstenaars in Nederland en België keert zich in deze tijd af van de modernistische ontwikkelingen uit het begin van de eeuw en zoekt naar een meer traditionele schilderwijze. Van deze kunstenaars zijn enkele werken opgenomen in onze collectie zoals Jan Sluijters en Leo Gestel. Zij laten het modernisme achter zich en schilderen voorstellingen uit het dagelijks leven op een meer realistische wijze. Kunstenaars als Sierd Geertsma en Ids Wiersma laten zich in deze periode leiden door hun liefde voor het landleven of het leven van eenvoudige burgers, dat ze op expressieve wijze weergeven. Ook de vertegenwoordigers van de Groningse Ploeg laten in hun werk een persoonlijke expressie zien, zoals in het werk van de voortrekkers van de beweging Jan Wieggers en Johan Dijkstra. Van de laatste heeft Museum Dr8888 ook werk in de collectie.

Andere kunstenaars, zoals Jakob Nieweg en het latere werk van Thijs Rinsema, leggen zich toe op een meer geabstraheerd realisme dat raakt aan De Nieuwe Zakelijkheid zoals ook te zien is in het werk van Charley Toorop. In hun portretten weten ze de tragedie van het menselijk bestaan op een heel bijzondere wijze tot uitdrukking te brengen. Dit werk wordt over het algemeen onder de *Nieuwe Zakelijkheid* geschaard, net als het latere werk van Thijs Rinsema.

In 1928 organiseerden Nederlandse kunstenaars een tentoonstelling in het Stedelijk Museum in Amsterdam waarin die veelzijdigheid in de eigentijdse architectuur en de schilder- en beeldhouwkunst aan de orde kwamen. Charley Toorop was de spil tijdens de voorbereidingen en bracht uiteenlopende geesten als de Stijlkunstenaars Bart van der Leek en Piet Mondriaan, realisten als Carel Willink en Kasper Niehaus,

6. Stijlkamer Thijs Rinsema reconstructie van 1922, 2011, Museum Dr8888

7. Affiche voor tweede tentoonstelling van ASB in Stedelijk Museum Amsterdam in 1929

socialisten onder wie Peter Alma, ontwerpers en architecten zoals Gerrit

Rietveld en J.J.P. Oud bijeen.⁴ Veel van de toen tentoongestelde kunstenaars komen ook voor in het boek van Citroen en in de collectie van Museum Dr8888.

Naast de beeldende kunst heeft Museum Dr8888 ook een collectie meubels, gebruiksvoorwerpen en architectuurschetsen uit deze periode. De tentoonstelling Palet van het Interbellum was door die combinatie in presentatie een reis terug in de tijd. Het was een tentoonstelling waarin design, architectuurontwerp en beeldende kunst in een samenhangend concept werden getoond. Een tentoonstelling die dus nauw aansloot bij de kerncollectie. Van een deel van de tentoongestelde kunstenaars, architecten, regisseurs, componisten en ontwerpers heeft Museum Dr8888 werken in de collectie, o.a.:

Jacob Bendien (2), Tjerk Bottema (2), Tjeerd Bottema (9), Jeanne Bieruma Oosting (7), , Paul Citroen (7), Theo van Doesburg (35), César Domela (3), Johan Dijkstra (1), Edgar Fernhout (1), Leo Gestel (1), Sierd Geertsma (257), Vilmos Huszár (1), Germ de Jong (1), Jan Sluijters (8), Toon Kelder (3), Harry van Kruiningen (8), Bart van der Leek (2), Otto van Rees (1), Thijs Rinsema (126), Ids Wiersma (630), Jelle Troelstra (1), Piet van Wijngaerd (1), Gerrit Rietveld (2), Piet Zwart (3), C.R. de Boer (9), S.H. de Roos (49), Jacob Jongert (4), A.M. Cassandre (5), Nan Platvoet (6), H.N. Werkman (36)

De collectie kunst uit het interbellum zal uitgebreid worden met nieuwe aanwinsten, met de nadruk op kunstenaars uit Noord Nederland, zoals César Domela, H.N.Werkman, Tjeerd en Tjerk Bottema, Jelle Troelstra e.a.⁵

3.2.3. De Stijl en Dada: Theo van Doesburg

Theo van Doesburg, pseudoniem van Christian Emil Marie Küpper, (Utrecht, 30 augustus 1883 – Davos, 7 maart 1931) staat bekend als een van de belangrijkste vertegenwoordigers en propagandisten van de abstracte kunst in de 20e eeuw. Hiertoe richtte hij in 1917 het tijdschrift *De Stijl* op. Naast schilder was Van Doesburg ook actief als dichter (I.K. Bonset), romanschrijver (Aldo Camini), typograaf, fotograaf, interieurontwerper en architect. Van Doesburg propageerde een wereld waarin de kunsten een meer verheffende, a-politieke en onderling gelijkwaardige plaats innamen binnen het theoretische kader van de Nieuwe Beelding. Hiervoor zocht hij aansluiting bij de internationale avant-garde.

Vrijwel onmiddellijk na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd Van Doesburg — als sergeant-facteur Küpper — met de Amsterdamse Landweer ingekwartierd op de Regte Heide aan de Belgische grens in Noord-Brabant. De gruwelijke ooggetuigenverslagen van Belgische vluchtelingen schokten hem hevig en hij verloor al zijn vertrouwen in de mens en zelfs in het geloof zoals hij het kende. Aan het 'front' was verder weinig te doen en dus schreef hij talloze tijdschriftartikelen, gedichten en brieven, waarin hij zijn afschuw voor deze in zijn ogen nutteloze oorlog uitte. Op de Regte Heide leerde hij de Drachtster schoenmaker-dichter Evert Rinsema kennen, met wie hij, vanwege hun gemeenschappelijke interesse in literatuur, zijn verdere leven bevriend bleef. In januari 1915 werd hij overgeplaatst naar Tilburg. Zijn oude, Amsterdamse vriend, Maurits Manheim, die al enige tijd in Tilburg woonde, stelde hem in het najaar van 1914 voor aan de uit Rotterdam afkomstige Antony Kok. Manheim, Kok en Van Doesburg organiseerden begin 1915 zogenaamde soirées intimes, waar muziek werd gemaakt en experimentele gedichten werden voorgedragen.

⁴ Charley Toorop richtte eind 1926 samen met Peter Alma, schilder Jacob Bendien, beeldhouwer John Rädecker – die ze uit Meerhuizen kende – en beeldhouwer Johan Polet de ASB op: Architectuur-Schilderkunst-Beeldhouwkunst. De ASB was bedoeld als 'verzamelplaats' voor kunstenaars uit die disciplines. De eerste ASB-tentoonstelling was in 1928 in het Stedelijk Museum, de tweede in 1929

⁵ Tekst over het Interbellum komt voor een groot deel uit *Palet van het Interbellum* Museum Dr8888 (2013) zie lit. lijst

De Stijl: Via de kunstenaar Piet Mondriaan en Vilmos Huszár leerde hij in 1916 ook de schilder Bart van der Leek kennen en samen richtten zij de groep 'bewust abstracten' of 'werkelijk anderen' op, als afscheiding van het naar hun smaak te expressionistische De Anderen. Begin 1917 begon een nieuwe fase in Van Doesburgs oeuvre, de Nieuwe Beelding of Neo-plasticisme. Onder invloed van zijn nieuwe vriendenkring gebruikte hij alleen nog maar horizontale en verticale lijnen en kleurvlakken, waaruit vrijwel elke 'natuurlijke' invloed verdween. Hoewel deze werken nog steeds uit de waarneembare werkelijkheid zijn ontstaan – zo is zijn Compositie XII in zwart en wit gebaseerd op een landschap, en zijn Compositie in dissonanten op een portret van een vrouw – schijnt Van Doesburg het radicaalst te zijn geweest in zijn opvattingen. Zo meende Lena Milius zich te herinneren dat toen Mondriaan hem een keer in Leiden opzocht en daar L'homme à la pipe (Compositie VI) zag, hij daar nog niet aan toe was.

In mei 1917 was Van Doesburg bezig met de voorbereiding van een tijdschrift voor de groep 'bewust abstracten'. Hij had toen al de toezegging van Mondriaan en Van der Leek. Een belangrijke impuls was ook een voorschot van fl. 600,- op een toezegging van fl. 3.000,- van de Zwitserse verzamelaar Karl Friedrich Meyer-Fierz, die Van Doesburg in november 1916 leerde kennen. Hij noemde het De Stijl. 'Het is alleen voor Beeldende Kunst en Kunstnijverheid. Gaat het goed dan breid ik het enorm uit: muziek, literatuur enz.', schreef hij op 19 mei 1917 aan Kok. Door papierschaarste en het zoeken naar adverteerders kwam het eerste nummer van De Stijl pas in oktober uit. Overige medewerkers van het tijdschrift waren Anthony Kok, J.J.P. Oud, Gino Severini, Jan Wils, Robert van 't Hoff, Huib Hoste en Georges Vantongerloo.

Ten opzichte van de leden van De Stijl was Van Doesburg bijzonder kritisch. Dit leidde tot de nodige conflicten, waardoor de groep al snel uit elkaar viel. Van Doesburg was ervan overtuigd dat het universele het zou winnen van het individuele en dus probeerde hij van De Stijl een collectief te maken. Leden die afweken van de uitgangspunten van De Stijl of niet loyaal genoeg waren werden zonder pardon geroyeerd.

Van Doesburg was zelf echter ook niet altijd consequent. In het najaar van 1919 zegde hij de communistische schilder Chris Beekman toe in zijn netwerk een petitie rond te laten gaan om handtekeningen te verzamelen voor een vrij postverkeer met Rusland, aan te bieden aan het Nederlandse parlement. Toen Van Doesburg dit echter verzuimde, liet de eveneens communistische architect Robert van 't Hoff weten niet meer met Van Doesburg als redacteur van De Stijl te kunnen samenwerken. Eerder dat jaar had Van 't Hoff Van Doesburg nog gewezen op de experimentele meubels van Gerrit Rietveld. Van Doesburg vond dat deze de ideeën van De Stijl in drie dimensies uitdrukten en publiceerde ze in zijn tijdschrift.

In november 1918 verscheen Manifest I van De Stijl, waarin werd opgeroepen tot meer internationale samenwerking en een 'wereldkamp tegen de overheersing van het individualisme'. Dit had vrij snel resultaat. Contacten met gelijkgestemde kunstenaars in Italië, Duitsland and België werden gelegd. Jozef Peeters nodigde Van Doesburg uit een lezing te houden voor de groep Moderne Kunst in Antwerpen. Deze lezing, getiteld Klassiek-Barok-Modern, is een voorbeeld van de reactie op Berlage en 'zijn' Amsterdamsche School, die volgens Van Doesburg het decoratieve, barokke beginsel nooit hadden losgelaten. Eind februari 1920 reisde hij naar Parijs, waar hij een bezoek bracht aan Mondriaan, die zich daar in 1919 gevestigd had. Hier werd hij voorgesteld aan de invloedrijke Parijse kunsthandelaar Léonce Rosenberg die de leden van De Stijl een architectuurtentoonstelling aanbood in zijn galerie L'Effort Moderne. Ook ontmoette hij leden van de Franse kunstenaarsgroep La Section d'Or. Bij die gelegenheid werd hij benoemd tot Nederlandse

ambassadeur van La Section d'Or. Daarnaast maakte hij in Parijs voor het eerst van dichtbij kennis met de dadaïstische activiteiten van Francis Picabia en Tristan Tzara.

Na zijn bezoek aan Parijs vond Van Doesburg het tijd ook aandacht aan de literatuur te besteden en dus publiceerde hij in april 1920 het manifest 'De Literatuur', waarmee hij zijn literaire loopbaan 'afsloot'. In datzelfde jaar verscheen de Verzamelde volzinnen, een speciale editie van De Stijl met aforismen van Evert Rinsema.

Om vervolgens het dadaïsme in De Stijl te kunnen opnemen, zonder Mondriaan en andere leden van De Stijl te zeer van zich te laten vervreemden, gebruikte hij, voor zijn literaire werk, voortaan het heteroniem I.K. Bonset, dat een anagram zou zijn van 'Ik ben sot'.^[40] In mei 1921 voegde hij hieraan het pseudoniem Aldo Camini toe, dat hij gebruikte voor de publicatie van de anti-narratieve roman Caminoscopie, 'n antiphilosofische levensbeschouwing zonder draad of systeem.

Drachten en Bauhaus: In 1920 organiseerde hij namens de Section d'Or een aantal tentoonstellingen in Nederland en België. Tijdens de opening van de tentoonstelling in Den Haag in juli ontmoette hij de pianiste Nelly van Moorsel, met wie hij, zeer tegen de zin van haar ouders, een relatie begon. In december 1920 had hij in Berlijn een ontmoeting met de directeur van het Bauhaus, Walter Gropius en enkele van zijn assistenten en studenten. Tijdens deze bijeenkomst liet Van Doesburg werk zien van De Stijl en Gropius vertelde over de activiteiten van het Bauhaus. De eerste dagen van 1921 verbleef hij op aanraden van Gropius in Weimar, waar het Bauhaus zich toen bevond. Het viel Van Doesburg tijdens dit eerste bezoek al op dat binnen het Bauhaus een ambachtelijke en Arts and Crafts-achtige sfeer hing, ondanks de progressieve houding van Gropius. Van Doesburg stelde vast dat er in Weimar voldoende ruimte was de mensen van het nieuwe te overtuigen. Tijdens Van Doesburgs afwezigheid was Nelly van Moorsel van huis weggelopen en in Leiden opgevangen door Oud en Milius. Op 17 maart 1921 begon Van Doesburg met een lezingentour door België, Frankrijk, Italië, Zwitserland, Oostenrijk en Duitsland, begeleid door Nelly. Hierna hebben ze elkaar nooit meer verlaten.

6 Theo Van Doesburg en Nelly in studio Am Schanzengraben 8 Weimar met op achtergrond Grote Pastorale

De Europese tournee eindigde in april 1921 in Weimar, waar Van Doesburg zich langere tijd vestigde. De redactie van De Stijl verhuisde mee, waardoor het een steeds internationaler karakter kreeg. In Weimar bood Bauhaus-docent Adolf Meyer hem een flat aan en een Bauhaus-student stelde hem zijn atelier ter beschikking. Zomer 1921 organiseerde Van Doesburg zaterdagavond-bijeenkomsten voor studenten en docenten. Winter 1921-1922 gaf hij een privé-cursus De Stijl in zijn atelier aan de Schanzengraben, gevolgd door een openbare Stijlcursus, die van 8 maart tot 8 juli 1922 elke woensdag plaats vond in het atelier van Peter Röhl, een van Van Doesburgs vurigste aanhangers. De cursus werd vooral door Bauhaus-studenten bijgewoond en was volgens Van Doesburg een succes. Voor deze cursussen gebruikte Van Doesburg als beeldmateriaal zijn ontwerpschetsen die hij voor de middenstandswoningen in Drachten had ontworpen en zijn ontwerpen voor de Glas-in-

7 Theo van Doesburg ontwerp kleuren RLW Drachten 1921, collectie Museum Dr8888

loodramen van de Rijkslandbouwwinterschool in Drachten.

Al deze activiteiten wijzen erop dat Van Doesburg graag zag dat het Bauhaus hem als docent in dienst zou nemen. Zijn radicale en vaak tactloze optreden tegenover enkele Bauhaus-docenten maakte dit voor Gropius echter onmogelijk, terwijl hij daarnaast de toch al onzekere positie van het Bauhaus verder aan het wankelen zou kunnen brengen. Toch krijgt Van Doesburg, mede dankzij zijn Stijlcursus, veel navolging binnen het Bauhaus. Het residentietheater van Weimar, bijvoorbeeld, werd in 1921 op aanwijzing van Van Doesburg door Bauhaus-studenten beschilderd volgens de uitgangspunten van De Stijl, Oskar Schlemmer ontwierp eind 1921 een nieuw en hoekig Bauhaus-vignet en Gropius veranderde het motto van het Bauhaus van 'Kunst en ambacht - een nieuwe eenheid' in 'Kunst en techniek, een nieuwe eenheid'

Van Doesburg-Rinsemahuis: Museum Dr8888 is een onderzoek gestart naar de mogelijkheden tot inrichting van een Van Doesburg-Rinsemahuis in een pand aan de Torenstraat in Drachten. Dit alles als verdere uitwerking van de cultuurvisie van de gemeente Smalingerland *Meemaken*.⁶ Het Museum Dr8888 heeft plannen ontwikkeld om in de Papegaaienbuurt het Van Doesburg-Rinsemahuis te realiseren. Het museum onderzoekt de mogelijkheid of deze woning, gelegen aan Torenstraat 3 te Drachten, in navolging van bijvoorbeeld het Rietveld Schröderhuis te Utrecht, Museumwoning Sonneveld in Rotterdam of het Huis van Zessen in Alblasterdam, een functie kan verwerven als collectie onderdeel van Museum Dr8888. Het huis zal tot in detail teruggebracht worden volgens de oorspronkelijke ontwerpen van Van Doesburg, aangevuld met kunstwerken en meubels ontworpen door zijn vriend en collega kunstenaar Thijs Rinsema. Een zgn. artist in residence-programma zal deel uitmaken van de plannen rondom de museumwoning. Met het realiseren van het Van Doesburg Rinsemahuis zal het museum beter in staat zijn de ontwerpen van Theo Van Doesburg te verbinden met de Papegaaienbuurt. De inwoners van Drachten, maar ook de rest van Nederland en zelfs bezoekers van over de grens zullen ontwerp en realisering op één plek kunnen aanschouwen. Net als in het reeds bestaande Van Doesburghuis in Meudon, Frankrijk is het de bedoeling de atelier-woning beschikbaar te stellen in het kader van het artist in residence-programma. Dit concept biedt kunstenaars die werkzaam zijn op de vele gebieden waarbinnen Theo en Nelly van Doesburg actief waren (o.a. beeldende kunst, fotografie, architectuur, literatuur, podiumkunsten, vormgeving en muziek) de mogelijkheid zich te laten inspireren door het gedachtegoed van De Stijl en het Dadaïsme. De woning zal een broedplaats zijn voor jong talent, zowel uit Friesland, Nederland, maar ook van over de grenzen waarbij deze kunstenaars hun werk vervolgens kunnen presenteren in Museum Dr8888, theater De Lawei of bij Philips Drachten.

Aangezien kleur de allesbepalende factor bij de reconstructie van de woning is, is contact opgenomen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, die een afdeling, gespecialiseerd in wetenschappelijk kleuronderzoek in monumenten herbergt. **Dr. Mariël Polman**, kleurspecialist bij het RCE doet het kleurenonderzoek. Met **Bertus Mulder**, de architect en oud-Rietveld medewerker, is de restauratiearchitect samen met zijn dochter en opvolger Alenca Mulder van WVAU architecten. Zij hebben een plan van aanpak opgezet wat betreft de restauratie van de museumwoning. Mulder is als adviseur en uitvoerend architect jarenlang betrokken geweest bij de restauratie van het Rietveld-Schröderhuis in Utrecht. Zijn bureau is gespecialiseerd in restauratie van moderne monumenten, waarbij interieur en exterieur van het pand in de originele staat waarin het destijds opgeleverd werd, teruggebracht worden.

⁶ Zie: *Cultuurvisie Gemeente Smalingerland*, lit lijst

Onderzoek naar kleur en materiaalgebruik maakt deel uit van het restauratieproces. In het Van Doesburg-Rinsemahuis wordt het Rinsema Archief en het Holland Dada Archief ondergebracht. Daarnaast zullen originelen en facsimiles van werken van Van Doesburg en Thijs Rinsema onderdeel uitmaken van het interieur.

Holland Dada: In de eerste maanden van 1923 trok Van Doesburg samen met Kurt Schwitters, Nelly van Moorsel en Vilmos Huszár door Nederland om dada te promoten in de zogenaamde Dada-tournee. Op 12 maart organiseerde hij met Schwitters, Van Moorsel en Huszár een Moderne Soirée in de Haagse dansschool van Lily Green[56] en op 28 maart gaf hij een lezing voor de Sociaal-Anarchistische Jongeren Organisatie, eveneens in Den Haag. Tijdens hun verblijf in Den Haag verbleven Theo en Nelly op de Klimopstraat 18 in het door Jan Wils ontworpen complex Daal en Berg. Hoewel Wils toen geen lid meer van De Stijl was, was Van Doesburg zeer te spreken over het ontwerp en publiceerde er foto's en tekeningen van in het vijfjarig jubileumnummer van De Stijl. Ondertussen zorgden zijn kleurontwerpen in Drachten voor zoveel commotie, dat hij er zich op 22 december 1922 in de lezing 'De kleur in onze woning' voor kwam verantwoorden.

Avant-garde in Drachten: Drachten heeft dus dankzij Evert en Thijs Rinsema, de gemeentearchitect Cees Rienks de Boer en Van Doesburg het geluk gehad in de jaren twintig van de 20^e eeuw een plek te zijn waar kunstenaars die deel uitmaakten van de internationale avant-garde, korte of lange tijd verbleven. De Boer kwam via Evert Rinsema in 1920 in contact met Van Doesburg. De Boer gaf Van Doesburg de opdracht om een middenstandswijk, de Rijkslandbouwwinterschool en de ULO te helpen vormgeven. In Drachten kreeg Van Doesburg voor het eerst de mogelijkheid om zijn ideeën op grotere schaal te realiseren. De wijk met de roepnaam 'papegaaienbuurt' en het gebouw van de Rijkslandbouwwinterschool zijn daar de belangrijkste nog (gedeeltelijk) intacte getuigen van. Helaas geldt dat niet voor de Christelijke ULO, waarvan de glas-in-loodramen in het verleden verwijderd en verkocht zijn.

Museum Dr8888 heeft veel schetsontwerpen en tekeningen die Van Doesburg voor deze projecten heeft gemaakt in haar collectie, in totaal 34 werken. De collectie Theo van Doesburg van Museum Dr8888 heeft meegedaan aan belangrijke internationale tentoonstellingen in Europa, o.a.:

- *Van Doesburg and the International Avant-Garde* Tate Modern: 4 februari – 16 mei 2010 in London. (o.a. *Ontwerp voor De Zaaier*)
- *Mondrian / De Stijl* 1 december 2010 tot 21 maart 2011 – Centre Pompidou Parijs. (o.a. ontwerpen middenstandswoningen Torenstraat)

Helaas missen er nog enkele belangrijke werken in de collectie. Daarnaast heeft het museum enkele glas-in-loodramen van Cees Rienks de Boer, die geïnspireerd zijn op werken van Van Doesburg.

Recente aanwinsten:

Uit de collectie modernistische typografie van de heer en mevrouw Venema uit Emmen, heeft Museum Dr8888 o.a. de volgende werken gekocht:

- Verpakkingen van Bart van der Leck voor de firma Metz & Co
- Advertenties van Piet Zwart voor o.a. NKF en Filmliga
- Advertenties van César Domela voor o.a. AEG

- Briefkaart van Theo Van Doesburg aan C.R. de Boer
- Uitgave van Stijltijdschriften red.Theo van Doesburg
- Ontwerpen van Jac. J. Jongert voor o.a.Van Nelle

Van een particuliere verzamelaar uit Leeuwarden heeft Museum Dr8888 een olieverf van Theo van Doesburg *Duinlandschap bij Katwijk* 1915 in langdurige bruikleen gekregen. Van een andere particuliere verzamelaar heeft het museum een ontwerp van Theo Van Doesburg in permanente bruikleen gekregen. We zijn nog bezig met het onderzoek, maar het gaat hoogstwaarschijnlijk om een schetsontwerp uit 1927 van het plafond van de Grand Salle in de Aubette in Straatsburg, afkomstig uit een schetsblok van Van Doesburg.

Het ligt in het streven van het museum om de collectie de aankomende jaren te completeren met bruiklenen, aankopen en/of schenkingen. De werken die voor

Drachten/Smallingerland/Friesland van onmisbaar belang zijn, zijn onder andere:

- De (ontbrekende) ontwerpen die van Doesburg heeft gemaakt voor de Grote Pastorale (de spitter, de maaier);
- De ontwerpen voor de glas-in-loodramen van de Christelijke ULO Rehoboth;
- De glas-in-loodramen van de Christelijke ULO Rehoboth;
- De (ontbrekende) kleurharmonieën die van Doesburg heeft gemaakt voor de middenstandswoningen in Drachten (6x), de kleurontwerpen wand keuken (5x), kleurontwerp exterieur Torenstraat (1x), kleurontwerp exterieur Houtlaan en Torenstraat (1x).
- De schouw en vloer die Van Doesburg heeft ontworpen voor de woning van Evert Rinsema en de moeder van Thijs en Evert aan de Burg.Wuiteweg
- Het ontwerp van de boogschutter van Theo Van Doesburg voor C.R. de Boer, die als voorbeeld diende voor de Glas-in-loodramen van de Rijkslandbouwwinterschool.
- Het schilderij met de titel *Compositie XXII* uit 1921 van Theo Van Doesburg dat als geschenk diende voor Thijs Rinsema. Nu in het Van Abbe Museum in Eindhoven

Naast deze werken is Museum Dr8888 erg geïnteresseerd in de werken van Theo Van Doesburg in het algemeen, met het accent op de werken die hij na 1914 (ontmoeting met Evert Rinsema) heeft gemaakt. Ook correspondentie, tijdschriften, ontwerpen etc. hebben onze belangstelling naast de werken van andere Stijl leden en degenen die meededen aan de Holland Dada tour (o.a.Vilmos Huszar, Kurt Schwitters, Nelly Van Doesburg) en nederlandse vertegenwoordigers van het dadaïsme (o.a. Paul Citroen, Otto en Adya van Rees, H.N.Werkman).

De ontbrekende ontwerpen van gemeente architect C.S. de Boer zijn van belang voor de completering van de collectie architectuur.

3.2.4. Evert en Thijs Rinsema, Kurt Schwitters

De broers Evert Rinsema (1882-1956) en Thijs Rinsema (1877-1948), beiden indertijd schoenmakers in Drachten, zijn van doorslaggevend belang geweest voor het neerstrijken van de internationale avant-garde in Drachten

Thijs Rinsema: Thijs Rinsema (Drachten, 18 juni 1877 - aldaar, 1 maart 1947) was een Nederlands kunstenaar die zowel schilderijen maakte, als meubels en collagedoosjes ontwierp. Thijs hield zich, net als zijn jongere broer Evert, met schoenmaken bezig, wat hij tot een jaar voor zijn dood volhield. Door zijn broer kwam Thijs in aanraking met Theo van Doesburg en zijn werken, waardoor Thijs steeds meer in de richting van diezelfde stijlen: Kubisme, Constructivisme De Stijl en Dada, begon te schilderen. Hij ontmoette langzamerhand andere bekende kunstenaars en kreeg zelfs een derde prijs voor een van zijn ontwerpen.

8 Thijs Rinsema *Zonder Titel (Ruiters)*, Gouache 1925, Collectie Ottema Kingma Stichting, permanente bruikleen Museum Dr88888

Thijs hield zich als eerste kunstenaar bezig met het schilderen van voetballers, bij VV Drachten. Zijn zoon Dirk was daar lid. Ook schilderde hij werken van ruiters op de renbaan en de zogenaamde kamers, waar alledaagse voorwerpen het belangrijkste onderwerp vormde. Via Van Doesburg kwam Thijs ook in contact met de Duitser Kurt Schwitters, waar hij mee samen ging werken. Hoewel Thijs eerst zelf niet veel met de Dada had, werd hij daar toch vaak mee geïdentificeerd. Mensen groetten hem op straat vaak met 'dada' in plaats van 'dag', wat hij fantastisch vond. Schwitters bezocht Thijs Rinsema regelmatig en de collectie van het museum heeft ook werken die deze twee kunstenaars hebben gemaakt. De jaren 1920-1930 vormden het hoogtepunt van zijn werken. De contacten met Van Doesburg stopten na diens dood in 1931. In 1937 hielden ook de contacten met Kurt Schwitters op, die in dat jaar, vluchtend voor het nazisme, naar Noorwegen vertrok. 's Ochtends werkte Thijs in de schoenmakerij en 's middags stapte hij soms op zijn fiets om bloemen te plukken. Deze zette hij dan in een vaas om ze na te gaan schilderen. Hij vond Drachten soms maar weinig aan, en om die reden bracht hij soms een bezoek aan Amsterdam of Rotterdam om daar de musea, andere kunstenaars of (kunst)boekwinkels te bezoeken. Kunstenaars waar hij contact mee had waren o.a. Peter Alma, Paul Citroen, Jacob Bendien, Charley Toorop en Jakob Nieweg.

In de Tweede Wereldoorlog fietste hij een enkele keer met zijn vrouw Nel naar zijn zoon in Meppel. Kort na de oorlog kreeg hij kanker, waaraan hij in 1947 overleed Thijs. Met meer dan 130 werken heeft Museum Dr88888 de grootste collectie Thijs Rinsema.

Evert Rinsema: Evert Rinsema (Gorredijk, 28 augustus 1880 – Heerenveen, 4 juli 1958) was schoenmaker en dichter en geestverwant van kunstbeweging De Stijl. Hij was een broer van beeldend kunstenaar Thijs Rinsema en woonde in Drachten. Hij was schoenmaker en las in zijn vrije tijd intensief het werk en de levensverhalen van de grote filosofen. Tijdens zijn mobilisatie-periode, van 1914 tot 1916, vlak bij het Noord-Brabantse Alphen, raakte hij bevriend met schrijver en beeldend kunstenaar Theo van Doesburg. Van Doesburg was met name onder de indruk van Rinsema omdat hij veelal abstracte en moeilijk te doorgronden filosofische denkbeelden in het dagelijks leven terugzag. Hij maakte om die reden het portret van Rinsema, waarin hij hem weergaf als Friedrich Nietzsche. Van Doesburg zou hem later regelmatig in Drachten opzoeken. Ook bracht Van Doesburg in 1920 zijn dichtbundel *Verzamelde volzinnen* uit. In september van dat jaar stelde Rinsema hem voor aan architect

Cees Rienks de Boer (1881-1966), die Van Doesburg betrok bij het ontwerp van een aantal 'middenstandswoningen' en de Landbouwwinterschool in Drachten. Begin jaren dertig verhuisde Rinsema naar Assen, waar hij aan het Kanaal 175 een woonhuis in modernistische stijl liet bouwen naar ontwerp van architect J.F.A. Göbel. Na de Tweede Wereldoorlog keerde hij terug naar Drachten. Een bekende uitspraak van Rinsema is: 'Komt door te zwijgen niets tot stand, door spreken blijft niets staande' (1947). Van Evert Rinsema heeft Museum Dr8888 naast originele brieven, schriften met zijn aforismen en alle uitgaven, ook nog een bijzonder schriftje in langdurige bruikleen waarin nog niet eerder gepubliceerde aforismen en gedachten in staan.

Kurt Schwitters *Holland ist Dada*. Vanwege het grote succes van een Dada mini-tournee, nodigde Van Doesburg Kurt Schwitters (Hannover, 20 juni 1887 - Kendal (Verenigd Koninkrijk), 8 januari 1948), uit deel te nemen aan een iets groter opgezette Nederlandse Dada-tournee, waar ook Van Doesburgs vriendin Nelly van Moorsel en de De Stijl-kunstenaar Vilmos Huszár deel aan namen. De eerste voorstelling stond voor 31 december 1922 gepland, maar door problemen met zijn paspoort kwam Schwitters pas op 5 januari in Nederland aan. Daar logeerde hij met zijn vrouw enige tijd bij Van Doesburgs tweede vrouw, Lena Milius, in Den Haag. Omdat het Nederlandse publiek weinig of geen Duits verstond, bestond een groot deel van Schwitters' voorgedragen werk uit klank-, cijfer- en lettergedichten. Naast deze voorstellingen gaf hij ook solo-optredens, zoals omstreeks 27 januari in bioscoop Bestends Belang in Tilburg en op 13 april in de bovenzaal van 'De Phoenix' in Drachten. Aangekomen op het tramstation in Drachten bracht Schwitters zijn bagage zelf met een kruiwagen naar de broers Thijs en Evert Rinsema. Hans Richter tekende in 1964 op dat Schwitters altijd vierde klasse reisde en twee zware tassen meezeulde, die vol zaten met materiaal voor het maken van zijn collages, die hij overal verkocht voor 20 Mark per stuk. Ter gelegenheid van Schwitters' avond ontwierp Thijs Rinsema twee 'modernistische' panelen, die aan weerszijden van het toneel opgesteld werden. Deze panelen bestaan helaas niet meer, maar het ontwerp van een ervan is nog wel in het bezit van Museum Dr8888. De avond zelf werd in de Dragtster Courant aangekondigd met Schwitters' gedicht 'wij w888888888' en werd door ongeveer 40 mensen bezocht. Voorafgaand was de brochure *Wat is Dada?* verkrijgbaar. Nelly van Doesburg wist zich in 1971 te herinneren, dat "tijdens de bedoelde avond door Kurt Schwitters 'Anna Blume' en de 'Ursonate' zijn voorgedragen, terwijl hij voorts gedeelten uit Goethe voorlas tijdens een uitvoering van een sonate van Chopin door mij". Daarnaast droeg Schwitters 'Das Verwesungswesen', 'Achtung bitte Privatherrschaften!', 'Nennen Sie es Ausschlichtung' en 'Hannover' voor, plus het gedicht 'Und als sie in die Tüte sah', dat in een verslag in de Dragtster Courant van 17 april aldus in het Fries werd vertaald:

9 Kurt Schwitters aankondiging Dada in Drachten Dragster Courant 12 april 1923

En as hja yn de poede seach,

Dan wieren d'r reade kjessen yn,

Dan makke hja de poede ticht,

Dan wier de poede ticht.

Schwitters vond dit blijkbaar zo aardig, dat hij het later verwerkte in het gedicht 'Die Zute Tute'. Verder droeg hij het verhaal 'Die weisslackierte schwarze Tüte' voor en las hij aforismen voor uit het boekje Verzamelde volzinnen van Evert Rinsema. Anders dan de Dada-tournee, die hij met Van Doesburg, Van Moorsel en Huszár organiseerde, die zó tumultueus verliep dat de politie er soms aan te pas moest komen, verliep de Dada-avond in Drachten keurig en was de lokale pers zelfs voorzichtig positief. In het verslag in de Dragtster Courant van 17 april stond verder: "(...) hoe idioot ook, in alles kenmerkt zich de geroutineerde cabaret-artist [Schwitters], die het zóó kluchtig weet te doen, dat de veertig aanwezigen, die zich tevoren vermoedelijk allen verbeeld hebben, als nuchtere plattelanders meer zelfbeheersching te kunnen toonen dan de doorsnee-stedeling, zich krom gelachen hebben!" De avond zou de geschiedenis in gaan als de laatste dada-manifestatie in Europa. Waren zijn optredens tot dan toe toch vooral provocatief, later zou hij zijn publiek, op veel kleinere schaal, onderhouden met sprookjes en voordrachten over moderne kunst. Naar aanleiding van de Nederlandse Dada-tournee gaf hij in januari 1923 het eerste nummer van zijn tijdschrift MERZ uit. Het eerste nummer behandelde het dadaïsme in Nederland. De Haagse auteur Til Brugman verzorgde de Nederlandse abonnementen. Zoals eerder genoemd hebben Kurt Schwitters en Thijs Rinsema regelmatig samengewerkt. Van Schwitters heeft Museum Dr8888 twee collages, een briefkaart, uitgaven van het tijdschrift Merz in bezit of in langdurige bruikleen.

Het museum heeft een omvangrijke collectie van het werk van Thijs Rinsema, maar zou graag meer werk van hem verkrijgen uit zijn constructivistische periode. Daarnaast wil het museum meer onderzoek doen naar het kunsthistorisch belang van de Rinsema's t.a.v. de toenmalige toonaangevende kunststromingen. In samenwerking met Thijs Rinsema jr. . Ook van het werk van Kurt Schwitters kunstschilder, typograaf, publicist en dichter, zou het museum meer van willen hebben, en dan met name de werken die hij in de periode in Drachten heeft gemaakt. Ook werken van Thijs Rinsema waren vertegenwoordigd op de internationale tentoonstellingen die bij Theo van Doesburg werden genoemd. In London waren een collagedoosje en collages te zien van Thijs, en in Parijs zijn hoekstoel. Van de correspondentie tussen Evert Rinsema en Theo van Doesburg waren bij beide tentoonstellingen documenten aanwezig.

Van Thijs Rinsema ligt het accent op verwerven van de volgende werken:

- Collectie meubels (nu voor het grootste deel in depot van het Haags Gemeentemuseum en een kast bij Centraal Museum Utrecht)
- Collagedoosjes
- Werken voorstellende Ruiters, voetballers en/of dansers

- Constructivistische stillevens

Van Kurt Schwitters ligt het accent op:

- Collages die hij samen met Thijs Rinsema heeft gemaakt
- Collagedoosjes
- Correspondentie met, over en van Schwitters

3.2.5. Rinsema Archief en Holland Dada Archief

Dankzij de genereuze schenking van het complete Holland Dada-archief van schrijver, dichter, essayist en kunstcriticus K. Schippers, pseudoniem van Gerard Stigter (Amsterdam, 6 november 1936), weet Museum Dr8888 zich verzekerd van een belangrijke uitbreiding voor haar kenniscentrum over Dada en De Stijl. Genoemd archief bevat het complete vooronderzoek van K. Schippers ten behoeve van zijn boek *Holland Dada*, uitgegeven in 1974. Een tweede, herziene druk verscheen in 2000. Schippers reconstrueert in zijn boek het programma van de roemruchte Holland Dada- tournee door Nederland. Deelnemers aan deze veldtocht, die in 1923 begon, waren Theo en Nelly van Doesburg, Kurt Schwitters en Vilmos Huszár. Belangrijke vertegenwoordigers van de Dada-beweging in Nederland komen in deze publicatie eveneens aan bod. Onder hen Paul Citroen, Otto van Rees, Adya van Rees, H.N.Werkman evenals de broers Thijs en Evert Rinsema. Briefwisselingen en interviews, die

10 Omslag *Holland Dada* van K. Schippers, 2^e editie in 2000

niet in beide drukken verschenen maar wel van internationaal belang zijn voor een beter begrip van de geschiedenis van het dadaïsme in Nederland, maken eveneens deel uit van dit archief. Samen met het reeds eerder aan Museum Dr8888 geschonken Rinsema-archief, zijn de onderzoeksmogelijkheden in het museum belangrijk uitgebreid. Het Rinsema archief werd in 2011 geschonken aan het Museum door Thijs J. Rinsema (Meppel, 1948). Het archief bestaat uit o.a. transcripties van alle briefwisselingen tussen Thijs Rinsema, Evert Rinsema en Theo van Doesburg. Met deze twee archieven krijgt Museum Dr8888 een steeds belangrijker functie als onderzoekscentrum en archief. Naast het Holland Dada Archief heeft Museum Dr8888 een aantal werken in langdurige bruikleen gekregen die als beeldmateriaal verschenen in het boek *Holland Dada*, o.a. twee foto's (portretten

van Wies van Moorsel) van de Amerikaans Dadaïst Man Ray, een collage van Kurt Schwitters en een vijftal uitgaven van de *Blauwe Schuit* van H.N.Werkman. Museum Dr8888 zou graag deze collectie *Holland Dada* willen uitbreiden met werken van Otto en Adya van Rees en naast de reeds aangeschafte foto's van Paul Citroen, ook ander werk van zijn hand.

3.3. Expressionisme, realisme moderne kunst

3.3.1. Expressionisme: De Ploeg, Sierd Geertsma, Jakob Nieweg, Benner en Y'ne Line

Binnen de kerncollectie Expressionisme wordt onderscheid gemaakt tussen stromingen van voor de Tweede Wereldoorlog als De Ploeg, en kunstenaars als Gerrit Benner en het Fries Expressionisme van Yn'e line van erna. De Ploeg was kunstenaarscollectief dat in 1918 in de stad Groningen werd opgericht. De leden waren beeldend kunstenaars, maar ook musici en literatoren zijn lid geweest van de Groninger Kunstkring. Van De Ploeg heeft Museum met name veel werk van H.N. Werkman. Maar een deel van zijn werk kan expressionistisch genoemd worden. Omdat hij nogal eigenzinnig was is zijn werk als apart onderdeel van de kerncollectie opgenomen. Hetzelfde geldt voor beeldend kunstenaar uit Appelscha Sierd Geertsma, die ook met De Ploeg tentoonstelde en studeerde aan de Academie Minerva, toen ook andere leden van De Ploeg daar studeerde.

H.N. Werkman: Hendrik Nicolaas Werkman (Leens, 29 april 1882 - Bakkeveen, 10 april 1945) was een Nederlands expressionistisch kunstenaar en verzetsstrijder. Hij werd bekend als de drukker van "De Ploeg", de kunstenaarsvereniging die aan het begin van de 20e eeuw het culturele leven in Groningen "opschudde". Hoewel een deel van zijn werk expressionistisch genoemd kan worden zijn het meerendeel van zijn zogenaamde druksels meer constructivistisch van aard. In dit verband moet ook het periodiek *The Next Call* worden genoemd, een uitgave geassocieerd met De Ploeg, maar feitelijk het geesteskind van Werkman. Het was een revolutionair geschrift met een unieke persoonlijke beeldtaal. *The Next Call* vertoonde dadaïstische trekken. Werkman verzette zich ermee tegen de (kunst)omgeving, ook tegen bepaalde ontwikkelingen binnen De Ploeg. De expressionistische toonzetting binnen De Ploeg in de periode 1922-1925 vond hij te beklemmend. Werkman stuurde de nummers van *The Next Call* naar avant-gardisten in het buitenland, waaronder Michel Seuphor (1901-1999). Op deze manier bereikten de typografische composities van Werkman een internationaal publiek. Totaal verschenen negen nummers. Museum Dr8888 heeft meerdere werken van Werkman in langdurige bruikleen van erven en vanuit particuliere collecties. Daarnaast hebben De Vrienden van Museum Dr8888 nog drie werken van Werkman aangekocht, een aquarel voorstellende ruiters, een geometrisch abstract druksel en een druksel uit de serie Hotprinting. In totaal heeft Museum Dr8888 op dit moment (juli 2014) 36 werken van H.N. Werkman in de collectie. Dat zal in de nabije toekomst uitgebreid worden met ongeveer een zelfde aantal. Werkman behoort vanuit verschillende invalshoeken tot de kerncollectie, vanuit zijn analogie met het dadaïsme, vanuit het perspectief van het Holland Dada Archief, maar ook door zijn deelname aan De Ploeg (Interbellum) en aan het feit dat hij vlakbij Drachten, in Bakkeveen werd gefusilleerd door de Duitsers op 10 april 1945, drie dagen voor de bevrijding van Bakkeveen.

12 H.N. Werkman *Hotprinting 6, man in boot*, 1936 druksel collectie Vrienden Museum Dr8888

De Ploeg: Van kunstenaars uit De Ploeg heeft Museum Dr8888 maar enkele werken in haar collectie. Een prachtige houtsnede van Johan Dijkstra, voorstellende een maaier. Johan Dijkstra (Groningen, 23 december 1896 – Groningen, 21 februari 1978) geldt als een van de belangrijkste Groninger kunstenaars van de twintigste eeuw. In zijn atelier aan de Spilsluizen, ontworpen door zijn vriend en architect (en beroemd

voetballer) Evert van Linge, verdiende hij zijn eerste brood met het vervaardigen van illustraties en reclamekunst. Hij was ook boekbandontwerper en ontwerper van ex librisen. Met Jan Altink was hij in 1918 oprichter van De Ploeg. Pas in 1924 gaf hij zich over aan het expressionisme. De expressionistische houtsneden van Dijkstra zijn met opzet vaak wat primitief. Dijkstra maakte zijn houtsneden met een eenvoudig stalen schoenmakersmes. In 1926 werd hij leraar bij een tekenvereniging van Groninger studenten. Door dat werk kreeg hij ruimte voor het vrije werk dat bestond uit schilderijen en enkele beeldhouwwerken. Ook maakte hij decorontwerpen bij geësceneerde muziekkuitvoeringen, georganiseerd door de componist Daniël Ruyneman. Zijn eerste artistieke voorbeeld was Vincent van Gogh. Hij schilderde beelden van het Groninger plattelands- en stadsleven en portretten van andere Ploeg-leden. Na de oorlog kreeg hij glasopdrachten van Dordrecht (Grote Kerk), Coevorden en Utrecht (Geertekerkerk). In het buitenland (Manchester en Malmö) ontwierp hij mozaïeken en nam hij deel aan groepstentoonstellingen van De Ploeg in New York, Oldenburg en de Biënnale van Venetië. Dijkstra overleed op 81-jarige leeftijd in zijn woonplaats Groningen.

Daarnaast heeft Museum Dr8888 twee werken van Jan van der Zee, twee lino- en houtsneden en een ets. Jan van der Zee (Leeuwarden, 16 februari 1898 - Groningen, 15 december 1988) volgde een opleiding aan Academie Minerva (1919-1922) in Groningen, waar hij les kreeg van onder andere F.H. Bach en Willem Valk. Van der Zee schilderde (gouache, olieverf) en aquarelleerde landschappen, portretten, stillevens en stadsgezichten. Hij maakte daarnaast grafische kunst in de vorm van lino- en houtsneden. Van der Zee behoorde tot de vroege Nederlandse constructivisten. Hoewel hij binnen het figuratieve werk zijn onderwerpen abstraheerde, werden ze nooit echt abstract. In 1922 richtte hij met Wobbe Alkema en Johann Faber het reclamebureau Atelier Voor Artistieke Reclame (AVAR) op, ze huurden atelierruimte aan de Noorderstationsstraat in Groningen. Van der Zee was lid van De Ploeg (1923-1948), vervolgens van Het Narrenschip. In 1958 was hij mede-oprichter van de Groninger schildersgroep Nu. In 1965 ontving hij de Culturele prijs van de provincie Groningen. In 1986 hielden het Fries Museum en het Groninger Museum een grote overzichtstentoonstelling van zijn werk. Van der Zee was niet alleen als kunstschilder actief, maar maakte ook monumentaal werk. Museum Dr8888 heeft niet de ambitie om actief meer werken van De Ploeg te verkrijgen. Maar een intensievere samenwerking met het Groninger Museum ligt wel in de planning.

Sierd Geertsma

“Geachte heer Geertsma,

Toen de voorzitter van ons museum en ik woensdagmiddag naar Appelscha reden, wisten wij niet wat ons stond te wachten. Onze stoutste verwachtingen werden overtroffen! Namens heel de Stichting zeg ik u nogmaals hartelijk dank voor de buitengewoon vriendelijke ontvangst.”

13 Sierd Geertsma *Wolken* ca. 1927 olieverf op doek, collectie Museum Dr8888

Dit begin van een brief uit 1977 geschreven door Gosse Sierksma geeft aan dat er al vanuit het verleden een speciale band met deze kunstenaar bestaat. In dezelfde brief somt Sierksma een schenking op van 15 werken, vier maanden later volgen er nog 21 en vijf jaar later waren het er al ruim 140. Tot op de dag van vandaag komen er druppelsgewijs schenkingen binnen van particulieren. Dit maakt onze collectie Sierd Geertsma tot de grootste van het land. Daarnaast is er een flink aantal werken via de Stichting Leven en Werk Sierd Geertsma bij Museum Dr8888 ondergebracht.

Sierd Geertsma werd op 16 juli 1896 in Appelscha geboren als zoon van Tjeerd Geerts Geertsma en Wietske Geertsma - de Vries. Al vanaf 1859 oefenden de Geertsma's het vak van huisschilder uit in Appelscha. Door zijn lichamelijke handicap - hij had aan beide handen slechts één vinger - vroeg de bovenmeester van de lagere school zich af "hoe dat nou moest met Sierd op school." Het leven van Sierd werd natuurlijk voor een grote mate bepaald door deze handicap. Meestal verstopte hij zijn handen als er foto's werden gemaakt.

Uiteindelijk werd zijn talent ontdekt en volgde hij vanaf 1913 Academie Minerva. Hij kreeg slechts een jaar Koninklijke subsidie, maar moest daarna werk zien te vinden. Zo kwam hij in de reclame terecht. Door bemiddeling van de directeur van Minerva, dhr. De Vries Lam, kon hij aan de slag bij steen- en offsetdrukkerij H.Hindriks in Groningen en na twee jaar bij een andere firma, Van der Veen & Huizinga, waar hij vier jaar voor heeft gewerkt. Overdag werkte hij in de reclamewereld, en 's avonds volgde hij zijn opleiding aan de academie. Hij werkte onder andere als lithograaf, maar ging zelf steeds meer reclames ontwerpen. Bij Van der Veen & Huizinga heeft hij lithografische platen verzameld van het weekblad De Nieuwe Amsterdammer, waar onder andere Jan Sluyters platen voor ontwierp, maar ook Piet van der Hem en kunstenaar Willie Sluiter. Het Museum Dr8888 kreeg in 1977 dertig van deze prenten van Sierd Geertsma. Geertsma maakte in zijn Groningse periode kennis met stromingen als het postimpressionisme en het expressionisme van De Ploeg. Maar ook met het werk van romantici zoals zijn eigen leraar Arnold Willem Kort (1881-1972). Net als veel van de Ploegleden heeft Geertsma een grote bewondering voor het werk van Van Gogh.

Na 10 jaar in de grote stad te hebben gestudeerd en gewerkt, had Geertsma genoeg van het stadsleven en hij besloot in 1923 weer terug te keren naar zijn ouderlijk huis in Appelscha. Daar bleef hij tot aan zijn dood. In deze periode heeft hij in een zeer eigenzinnig, vaak expressionistische stijl verwant aan De Ploeg, Appelscha en omgeving vastgelegd. De laatste jaren van zijn leven bracht Sierd Geertsma door in het verzorgingstehuis Sinnehiem te Haulerwijk, waar hij op 21 oktober 1985 overleed na een kort ziekbed. Het werk van Sierd Geertsma behoort tot de kerncollectie van Museum Dr8888. Het Museum herbergt een groot deel van zijn oeuvre, 257 werken. In de toekomst zal Museum Dr8888 zich richten op het vergaren van werken uit 1913-1923, zijn Groningse periode. In de collectie is met name zijn Groningse periode ondervertegenwoordigd.

Jakob Nieweg: Museum Dr8888 heeft 18 werken in de collectie van Jakob Nieweg. De kunstenaar Jakob Nieweg (Hogebeintum, 26 mei 1877 - Amersfoort, 4 augustus 1955) is aanvankelijk predikant in Winsum en Bellingeweer. In 1914 kiest hij echter voor het schildersvak en hangt de toga aan de wilgen. Met zijn raadgever, de schilder en kunstpedagoog

H.P. Bremmer, deelt Nieweg een grote bewondering voor het werk van Vincent van Gogh; zelf schildert hij vooral landschappen, portretten en (bloem)stilleven. Het verschil tussen de zeer indringende portretten en de stilleven die natuurgetrouw en vriendelijk overkomen is opmerkelijk. Jakob Nieweg woont vanaf 1918 in een groot huis met atelier, aan de Utrechtseweg in Amersfoort.

Nieweg is voor Museum Dr8888 van belang omdat hij bevriend was met Thijs Rinsema. Maar daarnaast trouwde hij op 4 september 1904 te Drachten met Neine Geertruida van der Meulen. In het museum zijn portretten van Nel Rinsema, Thijs Rinsema en de vader van Geertruida gemaakt door Nieweg in de collectie. Charley Toorop schilderde een portret van Nieweg en zijn vrouw in 1927. Uit het huwelijk van Nieweg en Van der Meulen werden twee dochters en een zoon geboren. Jakob Nieweg overlijdt op 4 augustus 1955 en wordt in Westerveld gecremeerd. Van Nieweg zou Museum Dr8888 graag werk willen vergaren die corresponderen met zijn periode in Groningen en werken ontstaan tijdens de vriendschap met Thijs Rinsema.

Gerrit Benner: Gerrit Benner (Leeuwarden, 31 juli 1897 – Nijemirdum, 19 november 1981) was een autodidactische kunstenaar die zijn brood moest verdienen met het voeren van een winkel in lederwaren te Leeuwarden. Benner leefde aanvankelijk in strijd met zijn eigen werk, tot de oorlog verbrandde hij vrijwel alles. Hij werkte in de begintijd vooral in Friesland. Hier ontwikkelde hij zonder enige opleiding een geheel eigen stijl die zich misschien wel het beste laat typeren als een ruige expressieve schilderstijl die in alles blijkt geeft van een grenzeloze liefde voor de natuur. Na de oorlog kwam hij in contact met Appel en Constant. Ook leerde hij het werk van H.N. Werkman kennen, die ook grote invloed kreeg op Benner. Benner herkende zichzelf in hun werk en zo viel ook zijn artistieke gevoel in de jaren vijftig samen met de tijdgeest. Enkele jaren lang hanteerde hij het Cobra-idiom in zijn schilderkunst maar vanaf 1955 richtte hij zich met name op het Friese landschap. Hij won een tweede prijs op de Biënnale van São Paulo in São Paulo, Brazilië; ontving de Guggenheim Prize for the Low Countries in 1958; en de International Hallmark Art Award New York. Rond 1970 heeft hij jarenlang een atelier gehad in Amsterdam, maar keerde uiteindelijk op late leeftijd naar Friesland terug. Zijn werk is onder meer in bezit van het Stedelijk Museum (Amsterdam), Van Abbemuseum (Eindhoven), het Fries Museum (Leeuwarden), het Rijksmuseum Twente (Enschede), het Museum Belvédère in Heerenveen en Museum Dr8888. Museum Dr8888 heeft 3 topwerken van Benner in de collectie, een gouache met de titel Rode wolk, een olieverf voorstellende een stilleven en een olieverf voorstellende een landschap in Schotland (langdurige bruikleen Boymans van Beuningen).

Yn 'e Line: Na de Tweede Wereldoorlog ontstaat het Fries expressionisme waarvan de groep Yn'e line een goed voorbeeld is. Yn'e line is een kunstenaarsgroep die ontstond uit autodidacten die les namen van Herman Dijkstra in Groningen. De leden zijn Klaas Koopmans, Jaap Rusticus Sjoerd Huizinga, Pier Feddema en Jan van der Bij. De vijf mannen, allen rond de dertig, lagen elkaar zo goed dat ze elkaar buiten de lessen van Dijkstra regelmatig ontmoetten om elkaars werk te bespreken. De leden van Yn'e line vormden immers een hechte groep van bevlogen schilders die samen de vernieuwing opzochten. Herman Dijkstra, graficus en illustrator behoorde niet tot de schilderskring De Ploeg in

Groningen en zijn eigen werk was redelijk traditioneel. Hoe de leden van Yn'e Line de stap naar het expressionisme hebben gezet, blijft achteraf nog altijd enigszins in nevelen gehuld. Volgens Jan Frearks van der Bij waren de leden van Yn'e Line rond 1950 niet op de hoogte van het vooroorlogse expressionisme van De Ploeg. Van der Bij zelf 'bekeerde' zich tot een meer vrije wijze van schilderen na het zien van tekeningen van een onbekende kunstenaar in Drachten die met de platte kant van het krijt waren getekend. Toch werd een zekere overeenkomst met De Ploeg al vroeg door buitenstaanders herkend. Bij de eerste tentoonstelling van Yn'e line, die in 1952 in de Mangelgang in Groningen plaatsvond, zag schilder en criticus Johan Dijkstra invloeden van De Ploeg in het werk van Pier Feddema. Met name het werk van H.N. Werkman was herkenbaar. Koopmans exposeerde zijn schilderijen voor het eerst in 1948. De reacties - onder meer 'een rasschilder' - moedigden hem aan. In 1952 durfden de vijf vrienden als groep met een tentoonstelling naar buiten te treden. Ze noemden zich 'Yn 'e line', wat betekende: 'in het gareel' om het Friese schip van de kunst voort te trekken. In Groningen hadden ze het expressionisme van 'De Ploeg' leren kennen en ook de leden van deze Friese groep kozen de directe beeldtaal van deze stijl. Waren de Ploeg-leden speels en soms baldadig; de leden van Yn 'e line waren ingetogen, ruw, soms zelfs stug, zoals sommige Vlaamse expressionisten tientallen jaren eerder hadden laten zien. In de jaren vijftig en zestig braken ze echt door, zowel in hun expressie, creatief, als ook naar buiten toe. Regelmatig werd hun werk geëxposeerd.

Pier Feddema werd op 2 juni 1912 geboren als boerenzoon in Anjum. Op de lagere school in Anjum blonk hij al uit in tekenen. Hij ging naar de Kweekschool in Dokkum en haalde op 19-jarige leeftijd de akte van bekwaamheid als onderwijzer. Hij kon meteen aan de slag als onderwijzer aan de chr. Rehobothschool in Hemrik. In de kost bij bakker Dijkstra in Wijnjewoude leerde hij Tite kennen met wie hij in 1938 trouwde. Na de oorlog verhuisden de Feddema's naar Groningen waar Pier leraar tekenen aan de "Kleuterkweek" werd. Na korte tijd als leraar tekenen aan de U.L.O. in Balk gewerkt te hebben, verhuisde het gezin naar Drachten waar hij tot aan zijn pensionering in 1977 werkte aan het Lichtus College. Kort daarna gingen Pier en Tite terug naar Balk waar Pier in 1983 op 71-jarige leeftijd overleed. Het tekentalent kreeg een vlucht toen Pier Johan Bolding ontmoette, een schilder/tekenaar die les gaf aan de kunstnijverheidsschool in Groningen. Van hem heeft hij veel geleerd en nog meer gevoel bij het tekenen gekregen. Via Johan Bolding kwam hij in aanraking met Herman Dijkstra. Deze Groningse kunstenaar gaf op zaterdag les aan amateurs. In de oorlog en na de oorlog ontmoette Pier Feddema, zijn zwager Jan van der Bij, Klaas Koopmans, Sjoerd Huizinga en Jaap Rusticus. Ook zij wilden graag tekenen en schilderen en ook wel beeldhouwen. Toen hij in Drachten en later in Garyp kwam te wonen werden de contacten intensief. Ze kwamen regelmatig bij elkaar, soms met familie, om elkaars werk te zien en te bespreken. Pier Feddema heeft zo ook een eigen beeldtaal ontwikkeld. Een overgang in de ontwikkeling van

14 Pier Feddema *Cosmos (Ameland)*, 1958 olieverf op doek collectie Museum Dr8888

zijn werk is dat hij van het meer uitbundig expressieve op zoek gaat naar het eenvoudig lijnenspel. Met gedekte kleuren in tekeningen soms toegevoegde kleuren om een accent aan te geven. Hij kon gewoon goed tekenen, maar hij ging weglaten, naar voren halen. En zo ontstond een eigen lineaire stijl. Museum Dr8888 heeft van de Stichting Pier Feddema de collectie in haar beheer. Samen met de eigen collectie zijn dat 377 werken, van olieverfen tot schetsboekjes. In 2015 wordt een grote tentoonstelling van Pier Feddema georganiseerd.

Klaas Koopmans is in 1920 in Garyp geboren als eerste kind van een 'verver' met een schildershobby. Hij werd ook huisschilder en kreeg bij zijn vakopleiding decoratief en vrij tekenen. Nadat Klaas Koopmans de smaak te pakken had gekregen, ontmoette hij Jaap Rusticus tijdens privé teken- en schilderlessen. Een professionele kunstopleiding zat er met alleen lagere school op zak niet in en Klaas Koopmans greep de gelegenheid aan om met Rusticus lessen te gaan volgen bij Herman Dijkstra in Groningen. Klaas Koopmans en zijn maten hoefden het landschap niet meer juichend te ontdekken, ze kenden het door en door en wisten hoe meedogenloos het kon zijn. Hoewel Koopmans wel de tonalist van de groep werd genoemd, was hij vaak de meest poëtische, maar soms ook de stugste; hij leek wel te schilderen met klei. Hoewel hij het in het seizoen druk in het bedrijf had, kon hij juist dan niet tekenen en schilderen. Hij kon zijn energie niet kwijt, sliep niet, raakte overgeïrriteerd en zo nu en dan zo overspannen dat hij psychiatrische verpleging in Zuidlaren behoefde. In 1949 gebeurde dat al op 28-jarige leeftijd en in 1954 opnieuw. Was de eerste periode als een vakantie ervaren, de tweede maal bleek het regiem streng geworden. Weer vijf jaar later raakte Koopmans in een ernstige crisis en is hij toen meer dan zeven maanden in Franeker verpleegd. In 1964 volgden nog een paar weken. Met uitzondering van de eerste periode mocht hij in de gestichten niet tekenen. Het behoorde niet tot de therapie, terwijl een van de oorzaken van de overspanning een gevoel van minderwaardigheid was. Hij voelde zich helemaal kunstenaar en bleek huisschilder te zijn. Hij tekende stiekem. Zijn gestichtstekeningen zijn bekend geworden als barmhartige getuigenissen van de zieke en beschadigde mens door een medepatiënt die zich daardoor kon handhaven. Koopmans, een gelouterde persoonlijkheid, is het schilderen trouw gebleven en hij heeft, nadat hij plamuurmes en verfkwast definitief kon laten rusten, met des te meer ambitie het penseel en houtskool opgepakt. Hij liet geen gelegenheid ongebruikt om te exposeren. Zijn gestichtstekeningen die hij sinds 1980 aan de openbaarheid prijs gaf hebben velen, en niet alleen kunstliefhebbers, verrast. Zijn expressionistische landschappen zijn niet minder breed bekend geraakt. Het zijn verrassend dynamische en kleurrijke beelden van Koopmans' alledaagse omgeving. Het zijn expressieve en emotioneel geladen perspectieven van een authentiek waarnemer. In 2006 overleed de schilder. Van Klaas Koopmans heeft Museum Dr8888 samen met de Stichting Klaas Koopmans (die hun hele collectie hebben ondergebracht bij het museum) 517 werken. Daarmee heeft het museum, samen met de collectie van St. Pier Feddema, de grootste collectie van deze kunstenaarsgroep.

Jaap Rusticus (Buitenpost, Ameland 1972). Was vertegenwoordiger bij steenhouwerij De Vries en in z'n vrije tijd kunstenaar. Hij is slachtoffer geworden van de tornado op Ameland in 1972. Hij maakte niet alleen aquarellen, etsen en olieverfschilderijen, maar was ook

beeldhouwer. In Buitenpost zijn nog twee van zijn kunstwerken in de openbare ruimte te bewonderen, die voortgekomen zijn uit de 1% regeling uit de zestig/zeventiger jaren. Bij het AOC staat een groot reliëf werk uitgevoerd in Franse kalksteen, voorstellend de Zaaier. Bij de Mienskip staat het Hynder, een van oude baksteentjes gemetseld paard. Dit beeld schijnt in de volksmond het puinpaard te heten. Op de steenhouwerij is nog een klein reliëf werkje te bewonderen in de achterkant van de oude werkplaats, ook van Franse kalksteen, voorstellend Eva in het paradijs.(20). Van Jaap Rusticus heeft Museum Dr8888 alleen grafiek in de collectie, 22 werken. In de toekomst zouden we deze bescheiden collectie willen uitbreiden met schilderijen en met name enkele beelden.

Sjoerd Huizinga: Sjoerd Huizinga (Buitenpost 12 februari 1898- Groningen 4 juni 1972) was beeldhouwer van de groep, maar schilderde ook. In zijn manier van schilderen was Sjoerd Huizinga wellicht de meest gematigde van de groep. Hij was ook een beetje een buitenstaander. Vrijzinnig protestant, terwijl de anderen gereformeerd waren. Sjoerd Huizinga, die destijds in het Groningse Haren woonde, moet het expressionistische werk van De Ploeg zeker hebben gekend. Rond 1950 had hij contact met leden van de Ploeg en er is ook even sprake van dat hij tot deze kunstenaarskring zou toetreden. Van Sjoerd Huizinga is maar een werk in de collectie, een olieverf. In de toekomst zouden we de collectie willen uitbreiden met beeldhouwwerken en nog enkele schilderijen.

Jan Frearks van der Bij: Van der Bij (Drachten, 4 november 1922 – Bartlehiem, 5 maart 2013) was schilder en mozaïekkunstenaar. Net als alle andere vertegenwoordigers van de groep was Van der Bij ook autodidact. Hij was aanvankelijk reclametekenaar en legde zich later toe op het schilderen, en gaf daarnaast les. Hij was lid van de Boun fan Fryske keunstners. Naast zijn schilderwerk was Van der Bij actief als mozaïekkunstenaar, waarbij hij vaak christelijk religieuze voorstellingen uitvoerde. Ter gelegenheid van zijn tachtigste en vijftigste verjaardagen werden er overzichtstentoonstellingen gehouden in het Fries Museum en Museum Dr8888 (2007). Van der Bij overleed in 2013, op 90-jarige leeftijd. Hij heeft veel mozaïeken, keramische reliëfs en muurschilderingen gemaakt. Een aantal van zijn werken in de openbare ruimte:

##1964 *De barmhartige Samaritaan*, keramiek reliëf, Drachtstercompagnie

##1965 *De gelijkenis met de zaaier*, keramiek reliëf, Drachten

##1965 *Het offerlam*, keramiek reliëf, Drachten

##1965 *Twaalf stenen des verbonds*, keramiek reliëf, Drachten

##19?? *Jesaja 40:31*, keramiek reliëf, Opeinde

##1979 *De wonderbaarlijke spijziging*, keramiek reliëf, Drachten

Museum Dr8888 heeft zelf maar 5 werken van Van der Bij in de collectie. Actief beleid is gericht om meer werk van hem in de collectie te krijgen.

Naast bovengenoemde kunstenaars wil het museum ook andere collecties aanpakken. Zo streven we ernaar om kunststromingen als *Y'ne Line*, de *Werkgemeenschap Nachtboot* en het

werk van Pier Pander, S.H. de Roos, Ids Wiersma, Sierd Geertsma en Jan Planting meer aandacht te geven door ook van deze stromingen en kunstenaars grote tentoonstellingen samen te stellen. Door onderzoek en aankopen hoopt het museum deze deelcollecties uit te breiden en fundament te geven.

3.4. Academisme, Arts and Craft, Haagse School en impressionisme

3.4.1. Academisme

Gedurende de 19e eeuw was de Europese kunst doordrongen van de invloed van academische kunst en vooral van de Académie des Beaux Arts. Wilden kunstenaars in de Salons exposeren dan moesten zij zich houden aan de regels van deze academie. Het academisme bleef niet verschoond van kritiek. Een scheldnaam van de Franse academiekunst was 'Art pompier', letterlijk brandweerkunst, een verwijzing naar de net-echt blinkende helmen van de afgebeelde historische helden. Het impressionisme, dat gedurende de 19e eeuw opkwam, stond lijnrecht tegenover de gestileerde, aan regels gebonden, kunst van de academisten. De impressionisten werden veelvuldig door de Salons geweigerd. Naarmate de moderne schilderkunst oprukte en de academisten zich halsstarrig bleven verzetten tegen deze vooruitgang verloren zij tenslotte hun invloed.

Het jaar 1897 wordt genoemd als het jaar van de definitieve nederlaag van de academische kunst. In dit jaar werd in het Musée du Luxembourg een alternatieve Salon gehouden waar moderne schilders als Paul Cézanne, Edgar Degas, Édouard Manet en Claude Monet mochten exposeren. De opening van het Musée d'Orsay in 1986 werd door sommige critici gezien als een rehabilitatie van het academisme en beschouwd als revisionisme.

15 Pier Pander *Portretbuste van jong meisje*, ca. 1905, marmer, collectie Museum Dr8888

Nederlandse vertegenwoordigers van de academische kunst waren onder andere Pier Pander, Ary Scheffer en Hubert Vos. Pier Pander won in 1885 de Prix de Rome.

Pier Pander: Om verschillende redenen zijn het leven en het werk van Pier Pander (Drachten 1864- Rome 1919) uiterst interessant. Zijn levensloop is die uit een jongensboek vol succes en tragiek. Pander was het zoontje van een arme Friese schipper. Doordat hij prachtig houtsnijwerk maakte, werd hij door enkele mecenasen, waaronder J. de Koo, hoofdredacteur van de Amsterdammer, in staat gesteld te studeren in Amsterdam. Maar net op het moment dat hij in 1885 de Prix de Rome voor beeldhouwkunst won en de kans kreeg zich verder te ontwikkelen als kunstenaar, maakte een ernstige

ziekte hem invalide. Pander knokte zich daar echter doorheen en werd een bekend en gevierd kunstenaar in Rome. Pander is bij het landelijke publiek vooral bekend door het ontwerp van de beeltenis van koningin Wilhelmina voor de Nederlandse munt. Deze opdracht die hij kreeg in 1897, was een bewijs voor zijn status als beeldhouwer, maar ook een stimulans voor zijn carrière als portrettist.

Pander had een uiterst persoonlijke en boeiende visie op kunst die hij sublimerde in zijn levenswerk, de beeldengroep die nu in de Leeuwarder tempel staat. Zijn werk was bij het grote publiek uitzonderlijk populair. Critici vonden hem echter niet vernieuwend, waardoor hij snel werd vergeten. Pander's werk en leven zijn trouwens niet alleen op zichzelf

interessant. Zij weerspiegelen ook het culturele klimaat van zijn tijd. Hij had intensieve contacten met de politieke en culturele elite van zijn tijd, waaronder veel journalisten, schrijvers(o.a.) Louis Couperus en kunstenaars. Velen werden door hem in hun werk beïnvloed. Van Pier Pander heeft Museum Dr8888 negentien werken in haar collectie, waaronder het topwerk De Venus. Pander behoort welliswaar tot de kerncollectie, maar omdat er in Leeuwarden al een Pier Pander tempel staat, heeft het verder verzamelen van werken van Pander geen prioriteit.

3.4.2. Arts and Craft

De arts-and-craftsbeweging is een sociale beweging en een stroming in de kunst en industriële vormgeving uit de laatste helft van de 19e eeuw in Engeland. De voornaamste vertegenwoordiger van deze beweging was William Morris (1834-1896) en de beweging werd vooral geïnspireerd door de schrijver en kunstenaar John Ruskin (1819-1900). De beweging ontstond als een opstand tegen het tijdperk van de industriële revolutie en een afschuw van de goedkope en lelijke massaproducten uit het Victoriaanse tijdperk. Omdat dit industriële tijdperk in Engeland het eerste begonnen is, in het midden van de 18e eeuw, is het niet verwonderlijk dat een protest ertegen ook als eerste in dit land ontstond. Door de industrialisatie en mechanisatie was volgens William Morris en medestrijders de wereld van eenvoud, schoonheid en ambachtelijkheid. Dat in deze beweging design als een serieuze kunststroming gezien werd. Het woord 'design' moet hier overigens voorzichtig gebruikt worden, want dat past beter bij de erfgenamen van deze stroming, architecten als Mies van der Rohe en Adolph Loos, die weer de Renaissance-scheiding tussen vormgeving of ontwerpen ('designo') en produceren invoerden. De arts-and-craftsbeweging wilde de eenheid van ontwerpen en produceren, waarvan ze dachten dat die in de Middeleeuwen bestond, weer invoeren. Later zou de Jugendstil veel elementen ontleenen aan deze beweging. In Nederland zou je H.P. Berlage (1856-1934) in de architectuur, Jan Toorop in de schilderkunst en S.H. de Roos in de typografie, erfgenamen van de beweging kunnen noemen. Om "eenheid in de veelheid" te waarborgen hanteerde Berlage een ontwerpsysteem op geometrische grondslag dat aan architectuur, ornamentiek en meubilair ten grondslag lag. Het meetkundige schema hanteerde Berlage ook ter stilering van ornamenten. Berlage zocht, in navolging van de Engelse Arts and Crafts movement, zijn voorbeelden voor de ornamentiek veelal in de wereld van bloemen en planten.

S.H. de Roos: Sjoerd Hendrik de Roos, hij duidde zichzelf aan als S.H. de Roos (Drachten, 14 september 1877 - Haarlem, 3 april 1962) was een Nederlands letterontwerper, boekbandontwerper en kunstenaar. De bibliotheek uitgeverij Stichting De Roos is naar hem vernoemd.

Vanuit Drachten, waar zijn vader schoenmaker was, verhuisde hij op jonge leeftijd naar Amsterdam. Daar volgde hij van 1889 tot 1891 een opleiding tot lithograaf. Aansluitend studeerde hij van 1892 tot 1895 aan de Teekenschool voor Kunstambachten en van 1895 tot 1898 aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten. De Roos had van huis uit een socialistische levensovertuiging meegekregen, en in navolging van zijn vader was hij een aanhanger van F. Domela Nieuwenhuis; later zou hij lid worden van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij. Overeenkomstig deze overtuiging wilde De Roos zijn kunstenaarschap dienstbaar maken aan het volk, en hij koos daarom voor de toegepaste kunst. Hij stelde zich ten doel goede en goedkope gebruiksartikelen te ontwerpen voor de minder vermogenden en - in samenhang hiermee - hun meer gevoel voor het 'schone' bij te brengen. Deze idealen van 'kunst aan het volk' vond De Roos terug bij 't Binnenhuis', het vormvernieuwende atelier voor woninginrichting en kunstnijverheid in Amsterdam, waaraan hij zich begin 1901 als

assistent en tekenaar, en weldra als zelfstandig medewerker verbond. Hij ontwierp er meubels en andere huisraad. Zijn bijzondere belangstelling had echter het versieren van boekbanden.

Zijn vrije uren besteedde hij aan het bestuderen van de Amerikaanse, Duitse en Britse typografie, en hierdoor geïnspireerd ontwierp hij voor een aantal boeken stempelbanden. Het contrast tussen de fraaie buitenkant en het matige zetwerk deed bij hem het verlangen ontstaan ook het binnenwerk van het boek voor zijn rekening te nemen. De kans zich als typografisch ontwerper te bewijzen, kreeg De Roos in 1903 met de geheel door hem verzorgde uitgave van Kunst en Maatschappij, de vertaling van een bundel lezingen door William Morris. Het werd, 'door het organisch samenpassen van alle deelen, papier, letter, versiering en kleur' (Boterman en Hubregtse, 26), het eerste in moderne vorm uitgegeven Nederlandse boek en oogstte alom waardering.

In 1906 deed De Roos opnieuw van zich spreken, toen hem de verzorging van Het Drukkers Jaarboek voor 1907 werd toevertrouwd. Het boek droeg ertoe bij dat hij op 3 juni 1907 als ontwerper en esthetisch adviseur in dienst te treden bij de NV Lettergieterij 'Amsterdam' voorheen N. Tetterode. Deze unieke functie zou hij 34 jaar uitoefenen.

In 1912 ontwierp hij, als eerste Nederlander in 150 jaar, een nieuwe drukletter, namelijk de Hollandsche Mediæval. In totaal heeft hij twaalf drukletters ontworpen, waarvan de Hollandsche Mediæval, de Egmont (1932), de Libra (1938) en de De Roos Romein & Cursief (1947) de meest succesvolle waren. De Roos woonde onder meer in Krommenie, Amsterdam, Hilversum en Haarlem. Door zijn zuster Annie was hij zwager van de beeldhouwer John Rådecker en de filosoof Tobie Goedewagen. Ter ere van De Roos' werk werd de bibliotheek Stichting De Roos, opgericht in juni 1945 door boekhandelaar Chris Leeflang, typograaf Charles Nypels en ex-libris-verzamelaar G.M. van Wees, naar hem genoemd.

Archiefmateriaal van De Roos wordt beheerd in de Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam (waar ook de door De Roos opgebouwde Tetterode Collectie berust) en in de Stadsbibliotheek Haarlem. Het Rijksmuseum Amsterdam, het Frans Hals Museum in Haarlem en het Museum Dr8888 hebben werk van De Roos in hun collectie. Wij hebben naast 45 werken op papier en schilderijen ook nog een bijzondere collectie meubels en ontwerpen uit zijn periode bij het Binnenhuis. Het werk van S.H. de Roos behoort zeker tot de kerncollectie van Museum Dr8888. Hoewel het museum niet actief op zoek is naar uitbreiding van de collectie, zijn we wel ontvankelijk voor schenkingen en langdurige bruiklenen.

3.4.3. Haagse School en impressionisme

Haagse School in de schilderkunst

Tien jaar na de Franse School van Barbizon en ongeveer gelijklopend met het Franse Impressionisme was er in Den Haag een aantal kunstschilders dat ernaar streefde zowel interieur als landschap op een opvallend realistische manier weer te geven. Daarbij viel op dat zowel het observeren van dingen als het schilderend weergeven ervan impressionistisch van aard was. Deze typering merkt men het vroegst in het werk van Jozef Israëls, Johannes Bosboom en Johan Hendrik Weissenbruch. In 1847 lag deze laatste al aan de basis van het ontstaan van het schilderkunstige genootschap Pulchri Studio, ten huize van de Haagse kunstschilder Lambertus Hardenberg. Uit deze Pulchri Studio zou de Haagse School geboren worden en, in 1875, haar naam krijgen. Ook Hendrik Willem Mesdag, Anton Mauve, Gerke Henkes en Jacob Maris werden tot de groep aangetrokken. De meeste van deze kunstschilders hadden vooraf met het Franse Barbizon-werk kennisgemaakt, zodat de

impressionistische stijlverwantschap niet eens verwondering hoeft te wekken. De overwegend grijze tonaliteit en vaak nevelige sluiertechniek kenmerken het Haagse werk. Enkele van deze schilders, waarbij ook Albert Neuhuys, zullen zich later in Laren vestigen, waar dan de even bekende en even verwante Larense School zal ontstaan. Ids Wiersma behoort tot de zogenaamde nabloei van de Haagse School.

Ids Wiersma: Ids Wiersma (Brantgum, 21 juni 1878 - Dokkum, 24 augustus 1965) was een zoon van de arbeider Doeke Goslings Wiersma en Eeke Idzes Koopmans. Op jeugdige leeftijd bleek Wiersma aanleg voor tekenen te hebben. Echter een opleiding in die richting zat er aanvankelijk niet voor hem in. Hij werd huisschilder. Toch bleven zijn kunstzinnige verrichtingen de aandacht trekken. Zijn werk werd onder de aandacht gebracht van schilders als Jozef Israëls en Mesdag. In 1898 kon hij alsnog worden ingeschreven als student bij de tekenacademie van Den Haag. Hij was een leerling van Jan Boon en van Frits Jansen. Hij verkreeg in 1905 opdrachten om tekeningen te vervaardigen voor leden van het Koninklijk Huis. Hij werd als buitengewoon lid toegelaten tot de Haagse Pulchri Studio. In 1911 vervaardigde hij de muurschilderingen voor de nieuwbouw van de Rijksmunt in Utrecht. In 1915 werd hij aangesteld als leraar aan de Haagse tekenacademie, waar hij les gaf in etsen en lithograferen. Zijn leraarschap was van korte duur. In 1918 keerde hij terug naar Friesland en was daar tot 1926 werkzaam als kunstschilder. Hij richtte zich in zijn werk onder meer op het weergeven van het boerenleven. Daarnaast illustreerde hij een gedichtenbundel van Pieter Jelles Troelstra. In 1926 verhuisde hij naar Amsterdam. Hier maakte hij voor de historisch-topografische atlas een serie tekeningen van verdwijnend Amsterdam. Uiteindelijk zou hij zich op oudere leeftijd weer in Friesland vestigen, waar hij in 1965 op 87-jarige leeftijd overleed. In Brantgum, zijn geboortedorp, werd een school naar hem genoemd. In dit dorp staat ook zijn, door de beeldhouwer Gosse Dam vervaardigde, standbeeld. Wiersma trouwde op 19 september 1912 te Amsterdam met Trijntje Boon, de zus van Jan Boon.

In de tentoonstelling "Monet & Van Gogh van Friesland" van het Museum Dr8888 waren meer dan 150 werken tentoongesteld van Wiersma en van zijn collega schilder Sierd Geertsma. Met 630 werken heeft Museum Dr8888 verreweg de grootste collectie van Wiersma. Mede door dit feit is het Museum niet actief in het verzamelen van werken van Wiersma, tenzij het tot zijn topwerken behoort, zoals zijn op klein formaat geschilderde impressionistische werk.

16 Ids Wiersma *Jongetje (Ids jr.) met bosje Dotterbloemen* ca.1921 olieverf op paneel. Collectie Vrienden van Museum Dr8888

Jan Planting: Jan Planting (Drachten 1893- aldaar 1955), is een kunstenaar die belangrijk is als vastlegger van het topografische verleden van Smallingerland. Ook zijn schetsboekjes ten tijde van de mobilisatie 1914-1918 geven een intiem beeld van de dagelijkse beslommeringen ten tijde van de WO I. Daarnaast is Planting van onschatbare waarde voor het Museum als schenker van vele werken van zijn vriend en kunstenaar Thijs Rinsema. Van Jan Planting hebben we meer dan 1400 werken in de collectie. We voeren geen actief aankoopbeleid, tenzij het een bijzonder werk is binnen zijn oeuvre.

17 Jan Planting *Portret van mede gemobiliseerde potlood 1914*, collectie Museum Dr8888

3.5. moderne kunst vanaf 1950 tot heden

Naast het Fries Expressionisme vanaf de jaren vijftig is de collectie dankzij eerdergenoemde conservator Gosse Sierksma van het museum vanaf de jaren zestig uitgebreid met contemporaine kunst, van kunstwerken van Jan Loman en Boele Bregman tot hedendaagse kunstenaars als Jan Ketelaar. Deze collectie bevat ongeveer 1500 werken. Hierna volgt een selectie van een aantal kunstenaars die vertegenwoordigd zijn in deze collectie. Te beginnen bij de kunstenaars die over het algemeen onder de werkgemeenschap De nachtboot of de Heerenveense school worden geschaard.

Werkgemeenschap Haudmare, De Nachtboot en de Heerenveense school

Over het algemeen worden Boele Bregman, Mare van der Woude, Tsjerd Visser en David van Kampen onder werkgemeenschap de Nachtboot geschaard, een naam die is afgeleid van de gelijknamige bundel. Het is een wereld waar de poëzie van het woord en van het beeld soms naadloos in elkaar overgaan in de uitgave 'Nachtboot', die in 1968 verschijnt, met poëzie en afbeeldingen van werk van Mare van der Woude, Boele Bregman, David van

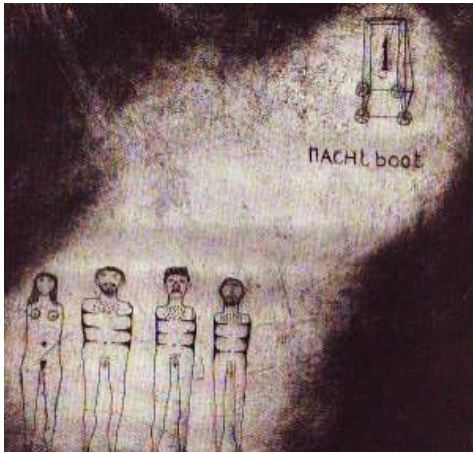

18 Mare van der Woude *Zelfportret ca. 1967*, pen. Collectie Museum Dr8888

Kampen en Tsjerd Visser. In deze bundel stonden Bregmans gedichten zonder punten, komma's of kapitalen afgedrukt naast etsen van gekooide vrouwen en vogels. Ook de kunstenaar Anne Huitema wordt vaak in een adem genoemd met deze groep, hoewel de naam Heerenveense school ook wel wordt gebruikt.

Mare van der Woude tekent en schildert een vergelijkbare dromerige wereld als Boele Bregman, poëtisch en soms ook paradijselijk, en dan weer vol heimwee als zoekend naar een verloren land. 'De mens is een zwerver in de ruimte, een taster in de nacht, een gekooide in het leven, een denkend maar niet begrijpend en onbegrepen dier', zoals een criticus schrijft in die

tijd. Het werk van Boele Bregman en Mare van de Woude komt heel dicht bij elkaar, met name in de uitgave van *De Nachtboot*. Temidden van deze poëtische beelden, die soms herinneringen oproepen aan Anton Heyboer, drong de sfeer van de jaren zestig ook buiten de grotere steden langzaam Friesland binnen.

19 Boele Bregman *De Nachtboot* 1968, ets.
Collectie Museum Dr8888

Mare van der Woude en Boele Bregman zijn duidelijk twee geestverwanten die je achteraf wellicht beide zou kunnen rekenen tot wat weleens de 'Heerenveense school' is genoemd, een term die in 1980 door Peter Karstkarel werd geïkt, waarbij niet geheel duidelijk is of het stilistische kenmerken zijn of de geboortegrond die deze kunstenaars met elkaar gemeen hebben. Boele Bregman, Sjoerd de Vries, Sies Bleeker en Willem van Althuis worden ook gerekend tot deze

groepering. Op 30 mei 2008 ging in het Harmonie-gebouw in Groningen de tentoonstelling 'Geheimen uit Friesland' van start. De tentoonstelling, die samengesteld was door studenten van de RUG, liet werk zien van Anne Huitema en Mare van der Woude uit de jaren zestig en zeventig. Deze werken waren afkomstig uit de verzameling van Gosse Sierksma (1913-1997). De collectie is ondergebracht in het Museum Dr8888

Zowel Van der Woude als Huitema opereren in hun werk op de grens van figuratie en expressie. Daarnaast valt de dromerige sfeer op. Mare van de Woude speelser en grilliger, Anne Huitema preciezer, maar beiden nog altijd passend in het brede spectrum van de post-cobra periode die in Friesland ook tot ver na de jaren vijftig bij veel kunstenaars aanwezig blijft en eigenzinnige vertolkingen vindt in heel persoonlijke beeldtalen.

20 12 mei 1965, Opening Haudmare,
v.l.n.r: Mare van der Woude, Tsjerd Visser.
Jaap Romijn met echtgenote en Jere
Hakse

Mare woont in Duurswoude, waar zij samen met Tsjerd Visser vanaf het midden van de jaren zestig een oude school stilaan omtovert tot een bloeiend kunstenaars- en expositiecentrum, Houdmare is de naam, waarin de naam van Mare terugkeert, een naam die ook in die omgeving is terug te vinden. In de tweede helft van de jaren zestig maakt Mare van der Woude een snelle ontwikkeling door. Ze gaat schilderen en experimenteert met nieuwe materialen en technieken op board en karton. De invloed van Boele Bregman, met wie zij in

die jaren een nauwe relatie onderhoudt, is duidelijk afleesbaar in haar werk. Jaap Romijn, destijds directeur van Museum het Prinsessehof raakt onder de indruk, met als gevolg dat Mare van der Woude eind jaren zestig vrijwel jaarlijks in dit museum exposeert en in de kritiek veel waardering ondervindt.

Het werk van Anne Huitema wordt wel eens tot de Heerenveense school gerekend. Ook daar ligt dus een voorzichtige dwarsverbinding tussen het werk van deze beide kunstenaars. Maar ze opereerden in verschillende groepen. Anne Huitema sluit zich in 1968 aan bij een kleine groep kompanen, waar ook Rob Hoelen, Anton Rinzema, Sies Bleeker en Sieb Velink deel van uitmaken. Het is de tijd dat de grote kunstenaarsverenigingen in Friesland uiteen vallen, 'It Frysk palet' is dan al een paar jaar opgeheven en ook 'It Boun fan Fryske Keunstners' houdt op te bestaan. Men zoekt steun in kleine groeperingen om gezamenlijk verder te gaan. Het werk van Anne Huitema ontwikkelt zich vanaf het eind jaren zestig in een heel eigen richting met steeds complexer opgebouwde composities, van kastelen, plattegronden, architectuur en landschap, waarbij hij feilloos zijn elementen weet te kiezen die wezenlijk zijn voor een heldere compositie. Anne groeit in die jaren uit tot een van Frieslands knapste grafische kunstenaars, in een tijd dat de grafiek als kunstvorm in heel Nederland een hoge vlucht neemt. Mare de

21 1968: v.l.n.r.: Rob Hoele, Anton Rinzema, Syb Velink en Anne Huitema

22 Anne Huitema, Rivier, ca. 1969, ets, collectie Vrienden van Museum Dr8888

Woude werkt dan verder in Houdmare, dat zich vanaf 1969 ontwikkelt tot de eerste en wellicht ook enige kunstenaarscommune van Friesland, een novum dat veel aandacht in de media teweeg brengt. De jaren zestig hebben dan Friesland definitief bereikt.

jarenzestig en zeventig.

Mare van de Woude en Anne Huitema vertellen met hun werk een verhaal dat thuishoort in de

Boele Bregman: Boele Bregman (1918-1980) woonde en werkte zijn gehele leven in zijn geboorteplaats Heerenveen. Hij was autodidact en vervaardigde schilderijen, tekeningen, collages, plastieken en gedichten. Hij ontwikkelde in de jaren vijftig een figuratieve wijze van werken die zich wel verstaat met de kunst van zijn tijd, maar die zich door z'n eigenzinnige en oorspronkelijke – aan het naïeve grenzende – karakter toch duidelijk onderscheidt.

'Vroeger als jongen, gebeurde het vaak dat ik harder (luider) wilde zingen dan ik eigenlijk kon. Mijn hoofd werd erg rood en ik spande me ongelofelijk in. Later vond ik mijn stem zoals hij bij mij paste. Zo is het met schilderen. Wij willen luid en hard werken. Ik ben me nu wel bewust dat het nergens over gaat. Niet om geld, niet om roem of eer. Alleen maar om een schilderij, iets waar ik in of bij hoor, iets wat geheel in mij is. En daarom is er bij mij geen revolutie, niets nieuws; maar het mededogen, en het moment dat je voelt hoe alles uit één bron is.'

Aanvankelijk schildert Bregman melancholische droomwerelden, waarin hij al dan niet zelf figureert om tegen het einde van de jaren vijftig een naar de abstractie tenderende stijl te ontwikkelen met decoratieve (en monumentale) kwaliteiten. In de loop van de jaren zestig lijkt hij vervolgens met een reeks heftige en geëngageerde werken te willen afrekenen met de poëtische aspecten van zijn eerdere schilderijen. Herinneringen aan de oorlog en actuele maatschappelijke omstandigheden verwerkt hij onder andere in woest geschilderde angstbeelden en getormenteerde tronies van dragers van gezag. Ten slotte vindt zijn schilderen nieuwe rust in een reeks in pasteltinten en met aandacht geschilderde stillevens. Zijn werk bevindt zich vooral in Friese collecties, waaronder de museale collecties van het Fries Museum te Leeuwarden, Museum Dr8888 te Drachten en Museum Belvédère. Museum Dr8888 heeft 6 werken van Bregman in de collectie.

Mare van der Woude: Cornelia, Anna, Margaretha van der Woude (1936) is geboren in Neede. Ze woont en werkt in Oranjewoud. Mare van der Woude en Anne Huitema behoren zeker tot de categorie van einzegänger. Wat ze met elkaar gemeen hebben is eigenlijk niet meer dan hun tijd van leven. Ze verschillen slechts vijf jaar in leeftijd, de één is vier jaar voor de oorlog geboren, de ander net in de oorlog, twee generatiegenoten dus, die beiden hun kunstopleiding volgden in Groningen aan de Academie Minerva. Ze traden beiden in het begin van de jaren zestig als kunstenaar naar voren. Anne Huitema debuteerde al op zijn 23ste in 1964 bij Kunstzaal van Hulsen in Leeuwarden. Twee jaar daarvoor trad Mare van der Woude voor het eerst naar buiten onder de naam Corrie Visser, de naam van haar echtgenote Tjeerd Visser die destijds nog werkzaam was als fysiotherapeut in Drachten, maar ook als kunstenaar van zich deed spreken. De expressieve en soms semi-abstracte pentekeningen van Mare van der Woude verraden in die begintijd de invloed van Jan Roedé en Paul Klee, maar hebben ook iets decoratiefs, wat niet verwonderlijk is gezien haar activiteiten als boekillustrator. Dat speelse, dromerige en illustratieve zou ook altijd in haar werk aanwezig blijven. Van Mare van der Woude zijn 115 kunstwerken geregistreerd in de collectie. De meeste daarvan zijn tekeningen en grafiek.

23 foto Mare van der Woude, 1968

Anne Huitema: Anne Huitema (1941) presenteert zich al vroeg in een geheel eigen stijl die zich vertaalt in etsen en later ook kleuretsen en andere grafische technieken. Het is een eigen wereld waarin het Friese dorp en het landschap uit elementaire bouwstenen wordt opgebouwd. Een wereld van beslotenheid die een grote gevoeligheid lat zien. Het werk van Anne Huitema is ingetogen, maar ook heel precies en verradert ook een decoratieve stilering en een liefde voor het grafisch ambacht. De intieme beslotenheid van het Friese dorp wordt vertaald in een dromerige wereld van sierlijke lijnen en rode en okerbruine tinten. Van Huitema zijn 52 werken in de collectie, waarvan het meerendeel grafiek.

Tseard Visser: Tseard Visser (Drachten, 29 maart 1929 - Opsterland, 21 september 1979) besloot, na eerst als fysiotherapeut en CIOS-leraar werkzaam te zijn geweest, te kiezen voor

het beeldend kunstenaarschap. Hij was getrouwd met de schilderes Mare van der Woude. In de zestiger jaren van de 20e eeuw stichtte hij de kunstenaarsgemeenschap Haudmare te Duurswoude. Van deze groep maakten naast Visser en zijn vrouw ook deel uit Boele Bregman en David van Kampen. Het lukte niet om een duurzame leefgemeenschap te stichten. Visser en Van de Woude zetten hun werk voort in de tot atelier en expositieruimte omgebouwde school van Duurswoude. Samen met zijn zoon Sip maakte hij een sculptuur, die geplaatst werd in de tuin van het gemeentehuis van Opsterland in Beetsterzwaag, het Lycklamahuis. Visser maakte als beeldend kunstenaar ook speelobjecten voor kinderen, die in diverse wijken van de stad Groningen werden geplaatst. Zijn werk werd in 1965 bekroond met de Prix Collioure. Visser overleed in september 1979 op 50-jarige leeftijd. Van Visser zijn 15 werken in de collectie.

David van Kampen: David van Kampen (Leeuwarden, 1 september 1939) is een Nederlandse schilder, beeldhouwer en tekenaar. Van Kampen volgde een opleiding aan de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam en studeerde af als beeldhouwer en kunstschilder. Hij woonde en werkte achtereenvolgens in Leeuwarden, Bartlehiem, Amsterdam en Leeuwarden. Naast beelden maakt hij onder andere reliëfschilderijen. Na zijn studie aan de Amsterdamse Kunstnijverheid School waar kunstenaars als Guntenaar en Wong (beeldhouwen) Klaassen, Metz en Perdox (tekenars en schilder) hem inspireerden om modern vorm te geven, slaagde hij cum laude als beeldhouwer en schilder. Als beeldhouwer ging hij materialen, als koper (lassen) brons (eigen gieterij) en natuursteen gebruiken. Natuursteen bewerken werd zijn specialisme.

In 1968 verhuisde hij naar Bartlehiem waar in opdracht van gemeenten en provincie veel van zijn dorpsbeelden worden gemaakt. Het vrije werk, schilderijen (vrouwen) en bronzen klein plastieken, bleven een belangrijk deel van zijn aandacht opeisen. Op het atelierschip "De Beagle" (verhuist in 1988) ontstonden de kartonreliëfs, eerst gemaakt van kartonnen doosjes daarna van vellen dik karton, geïnspireerd door de stad Amsterdam en de zwervers (slapen in kartonnen dozen). Het reliëf ontstaat door bewerking van karton, vulstoffen, stiropor, acryl verf, hout enz. In 1996 verhuisd hij naar een tot atelierwoning verbouwd pakhuis in Leeuwarden. Sinds 2005 woont hij samen met zijn vrouw op het varend atelier/werk/woonschip de Pia-Vota. Van het werk van David van Kampen zijn er maar twee in de collectie van Museum Dr8888.

Sies Bleeker: Beeldend kunstenaar Sies Bleeker (1941-2014) uit Heerenveen is in mei 2014 in zijn woonplaats op 72-jarige leeftijd overleden. Bleeker maakte al in de jaren zeventig naam met zijn eigenzinnige schilderijen. Hij was tot aan het laatst van zijn leven productief. Op dit moment werkt de Leeuwarder auteur en uitgever Willem Winters aan zijn biografie. Van Bleeker heeft Museum Dr8888 vier werken in de collectie.

Jan Loman: Jan Loman (Bolsward, 28 februari 1918 - Beetsterzwaag, 12 november 2006) groeide op in Gorredijk. Op aandrang van zijn vader studeerde hij geodesie in Delft, hoewel hij zelf liever de opleiding tot beeldend kunstenaar in Amsterdam zou hebben gevolgd. Loman ging na zijn opleiding werken bij het kadaster. Na de Tweede Wereldoorlog ging hij als oorlogsvrijwilliger naar het toenmalige Nederlands-Indië, waar hij zijn vrouw leerde kennen.

Na de capitulatie van Japan nam hij zijn werk als geodeet weer op en was in die functie enkele jaren werkzaam in Indië. Hij keerde in 1949 terug naar Nederland waar hij weer bij het kadaster ging werken, uiteindelijk als hoofdingenieur. Daarnaast bleef hij zijn eerste liefde trouw en ontwikkelde hij zich ook als beeldend kunstenaar. Hij was zowel beeldhouwer, als graficus en schilder en was onder meer werkzaam in Indonesië, het Groningse Haren, Arnhem en in Beetsterzwaag. Hij sloot zich aan bij de Groninger kunstenaarsgroep *Nu*, waarvan hij ook nog een tijd voorzitter is geweest. Van zijn hand is het gestileerde embleem van de Waddenvereniging. Ook van diverse andere milieuorganisaties ontwierp hij het logo. In 1999 schonk hij een beeld aan zijn woonplaats Beetsterzwaag, dat werd geplaatst voor het voormalige gebouw van het kantongerecht aldaar. Naast beeldend kunstenaar was Loman ook dichter. Hij schreef bij voorkeur haiku's. In diverse plaatsen in Noord-Nederland zijn haiku's van zijn hand in steen vastgelegd. Zijn beeldende kunst en dichtwerk wordt gekenmerkt door een strakke ordening. Loman had een voorliefde voor Schiermonnikoog en voor de Noorse fjordenkust. Hij schilderde een vierluik getiteld Schiermonnikoog. In april 2004 onthulde de oud-minister van Verkeer en Waterstaat, Henk Zeevalking, een door Loman geschreven haiku, die werd aangebracht bij de vuurtoren van Schiermonnikoog.

"op eigen wijze

deelt het kustlicht de nacht in

zolang het opvalt."

Haiku's van zijn hand in het Noors en in het Nederlands zijn ook te vinden op een granieten steen bij het baken in de Kobbeduinen en in de tuin van Museum Dr8888. Loman overleed in november 2006 in zijn woonplaats Beetsterzwaag op 88-jarige leeftijd. Van Jan Loman heeft Museum Dr8888 ruim 140 werken. Van schilderijen tot foto's, ontwerpschetsen en in graniet uitgehakke haiku's. Tenzij het werk zeer bijzonder is heeft Museum Dr8888 geen actief aankoopbeleid wat betreft het werk van Loman.

Naïeven: Gerard Padieske en Durk L. Van der Werff: Padieske was net als Evert en Thijs Rinsema schoenmaker. Hij leefde van 1928 tot 1999. Zijn hele leven bracht hij door in Drachten. Alleen in de ochtend waagde hij zich buiten. Hij maakte een wandeling, deed boodschappen en ging vervolgens terug naar huis. In zijn jonge jaren krijgt hij les van Thijs Rinsema in de beginselen van het schilderen.

Ongeveer in dezelfde tijd, van 1909 tot 1999, woonde Durk Laurens van der Werff ook in Drachten. Hij is een afstammeling van de bekende Friese scheepsbouwersgeslacht. Hij woont eerst in een huis op de scheepswerf van zijn vader waar hij werkt als sloopstimmerman. Na het opdoeken van de werf krijgt hij een baan bij de gemeente en verhuist hij samen met zijn vrouw naar een rijtjeshuis. Beider stijl is zoals vaak bij zondagsschilders kleurrijk, gedetailleerd, zonder kennis van perspectief. Van Padieske heeft Museum Dr8888 13 werken, van Van der Werff 10.

Hedendaagse schilderkunst uit de regio

Noordelijk realisme: Museum Dr8888 heeft een bescheiden collectie schilderijen van Noordelijke realisten. De belangrijkste vertegenwoordigers in de collectie zijn: Dinie Boogaart (11), Reinder Homan (62) Jannes Kleiker (2), Jan van der Kooi (13), Pieter Pander (15), Jentsje Popma (1) Gerrit de Vries (10) en Rein Pol (1). Museum Dr8888 is niet actief in het werven van Noordelijk realisme, omdat zowel Museum de Buitenplaats te Eelde, als het Drents Museum in Assen daar in collectioneren. Uitzondering wordt gemaakt indien het werk zelf een bijzonder is binnen het oeuvre.

Abstracten: Ook van de hedendaagse abstracten of semi-abstracten heeft Museum Dr8888 nog een bescheiden collectie. Genoemd moeten worden: Johan van Aken (2), Anke Kuypers (2), Gerrit Offringa (46), Anna Sietzema (1) en Jan Snijder (1). Ook wat deze collectie betreft is Museum Dr8888 niet actief in het verwerven van nieuw werk. Uitzonderingen vormen werken met een duidelijke relatie naar De Stijl, of als het bijzonder is binnen het oeuvre.

Beeldhouwers: Veel beelden van hedendaagse kunstenaars heeft Museum Dr8888 niet. Genoemd moeten worden Natasja Bennink (2), Kees Verkade (2), Anne Woudwijk (12) en Jan Ketelaar (3). De laatste komt als eenling nog terug. In verband met het feit dat Woudwijk en Ketelaar bij Drachten horen, heeft museum Dr8888 besloten in haar collectiebeleid zich daar op te concentreren.

Neo Dada en eenlingen

Krin Rinsema: Op 23 september 1947 werd Krin geboren te Meppel. Zij is kleindochter van Thijs Rinsema en heeft het talent van haar grootvader duidelijk in haar genen. Na de studie psychologie in Groningen, etslessen aan de Vrije Academie in Den Haag en de opleiding aan de Hogeschool voor de Kunsten in Arnhem vestigt ze zich met haar kinderen in 1994 in Zutphen om zich volledig aan de kunst te wijden. Krin Rinsema is ruim vertegenwoordigd in vele collecties in Nederland, o.a. Museum Belvédère. Museum Dr8888 heeft inmiddels ook drie werken van haar in de collectie, maar zou graag in de toekomst de collectie wat uitbreiden.

Machiel Braaksma: Machiel Braaksma werd op 21 januari 1959 geboren te Bartlehiem. Hij volgde een opleiding van 1979 tot 1984 aan de Kunstakademie CABK, Kampen. Braaksma's werk is o.a. opgenomen in de collectie van het Fries Museum en Museum Dr8888. Braaksma past met zijn werk en ideeëngoed zeer goed aan bij de collectie van Museum Dr8888, en dan met name het dadaïsme. Wij hebben twee werken van Braaksma in de collectie en willen in de toekomst graag de collectie willen uitbreiden. Machiel Braaksma woont en werkt in Marrum, samen met kunstenaars Lolkje van der Kooi.

Anne Feddema: Anne Hendrik Berend Feddema (Leeuwarden, 24 september 1961) is een Friese dichter, schrijver en beeldend kunstenaar. Hij won in 2007 de Margaretha de Heerprijs voor Cultuur van de gemeente Leeuwarden, voor zijn schilderkunst en in 2009 de Gysbert Japicxprijs (de hoogste erkenning voor Friese literatuur van de provincie Friesland) voor zijn bundel 'Reidhintsje op'e Styx'. Feddema groeide op in Leeuwarden. Na de middelbare school volgde hij gedurende twee jaar, van september 1986 tot juni 1988, de postacademische opleiding bij Ateliers '63 in Haarlem. Zijn schilderwerken werden in de afgelopen jaren

tentoongesteld in het Fries Museum, het Groninger Museum, in Potsdam, in Vilnius, Litouwen en in verschillende andere Musea, waaronder het Coopmanshûs in Franeker Museum Belvédère in Oranjewoud en Museum Dr8888. We hebben 91 werken in de collectie van Feddema. Net als Braaksma en Ketelaar refereert Feddema naar het historisch dadaïsme. Museum Dr8888 zou in de toekomst recent werk van Feddema willen aanschaffen.

Jan Ketelaar: Ketelaar (1858 Hoogeveen) studeerde van 1997 tot 2002 aan Academie Minerva te Groningen, afstudeerrichting: beeldhouwen

24 Jan Ketelaar Net 2011, staal, collectie Vrienden van Museum Dr8888

interdisciplinair. Hij woont en werkt in Drachten. De kunstenaar past zowel met zijn kijk op het leven als met zijn opvattingen over de kunst naadloos in Museum Dr8888. In overeenstemming met Thijs Rinsema, een andere kunstenaar uit Drachten, refereert hij met zijn werk aan het dadaïsme, maar hij vindt zichzelf daar toch ook weer te serieus voor, zelfs in zijn hoedanigheid als potzenmaker: "Mijn bedrijf maakt potzen. Een potz is een serieuze grap. Ik geef mezelf een narrenfunctie. Met de "z" in potz en de nummering van de potzen refereer ik een beetje aan de Merz van Kurt Schwitters. Wat me van Dada bevalt is de onbevangenheid en het provocerende, niets is normaal. Maar dat is me niet genoeg. Ik ben daar te prekerig en te serieus voor. Ik probeer plannen (prepotzen) en oplossingen te bedenken voor zaken die ik als

problemen zie. Ik heb doelen nodig om inhoud aan mijn leven te geven." Ketelaar is net als Feddema ook dichter, performer en muzikant. Net als Feddema willen we een aantal werken van Jan Ketelaar aan onze collectie willen toevoegen.

3.6. De erfgoedcollecties

Naast de collectie beeldende kunst is ook de topografische atlas van Smalingerland onderdeel van de collectie van Museum Dr8888. Dit bevat naast aquarellen, pentekeningen en etsen van Jan Planting, Ids Wiersma e.a., ook oude prenten van Smalingerland, foto's en dia's. Een deel van deze collectie zou ook onder beeldende kunst kunnen vallen, een ander deel behoort bij het erfgoed. Wat betreft de erfgoedcollecties is er nog veel werk te verzetten. Door de vele schenkingen, slechte registratie in het verleden en gebrek aan mankracht is er een flinke achterstand ontstaan. Ik noem enkele deelcollecties:

Topografische atlas: De topografische atlas bestaat voor het grootste deel uit aquarellen, pentekeningen, potloodschetsen, etsen etc. van kunstenaar Jan Planting. Maar een deel ervan bestaat ook uit oude kaarten zoals de Schotanus Atlas uit 1718 (reeds ontsloten door Tresoar). Een diverse verzameling dus. Het grootste deel (95%) van de topografische atlas is al geïnventariseerd en de afgebeelde plek gelokaliseerd door kunsthistorica Betty Rozema-Frühnicht. Een groot deel moet nog gescand worden. Een ander deel, de oude prenten en foto's zijn door de Historische vereniging Smelnes Erfskip gescand en gedeeltelijk ondergebracht bij Tresoar.

Handschriften en oude drukken: Het museum volgt de mogelijkheden ter versterking van de deelcollectie handschriften en oude drukken met aandacht. Ingezet wordt op een

geïntensiveerde samenwerking, ook op het gebied van bruikleenverkeer, met collega-instellingen als het Tresoar (dat de Friese archieven beheert), de RUG en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Bijzonder is de collectie oude handschriften vanaf de 16^e eeuw. En de collectie schoonschriften vanaf de 17^e eeuw (36). Verreweg het belangrijkste in deze collectie is de kroniek uit de 18^e eeuw van Berend Alberts (1724-Zuyder Dragten 1792) die bekend stond onder zijn bijnaam Bearn Lap. Bearn Lap was schoenmaker en 'kroniekschrijver'. Lap was een 'bijnaam', omdat hij een schoenmaker was, zijn echte naam was: Bernardus Fabricius of gewoon: Berend Alberts. De Fabriciuslaan in Drachten is naar hem vernoemd. Er is al heel wat over hem geschreven, b.v. in de Drachtster Courant van 1877, 1916/1917 en 1941. Museum Dr8888 heeft zijn dagboek en daarin beschrijft hij het wel en wee van Drachten en haar inwoners in overzichten, tekeningen en dichtvorm. De kroniek is waarschijnlijk de helft van de oorspronkelijke. Toch bevat het overgebleven deel een schat aan informatie over Drachten in het midden van de 18^e eeuw. Ook bijzonder is het schoonschrift van Meester Ysen Boekhorst uit 1779. Het bevat een bijzonder fabeldier: half mens, half hengst met voorpoten van een haan en met geschubde staart. Het museum bezit ruim honderd schoonschriften, wensbrieven, oefeningen, toon- en voorschriften, bijna allemaal afkomstig uit Smallingerland.

Textilia: Museum Dr8888 heeft 360 geregistreerde objecten van textiel. Het gaat om antieke merklappen, rouwkleden, onderjurken, vlaggen, vaandels, kousen, beenwarmers, hoeden, mutsen, etc. Bijzonder voor de kerncollectie is een kleed, ontworpen door Rietveld, Van der Leek of Huszár i.o.v. het PAAPJE. Het PAAPJE heeft een lange, rijke historie. Al in 1930 begon PAAPJE in Voorschoten als weverij en vanaf 1937 werd het bedrijf uitgebreid met een handzeefdrukkerij. PAAPJE wist veelbelovende kunstenaars en ontwerpers aan zich te binden die de artistieke en moderne prints ontwierpen. Zo maakte de Nederlandse Cobra-kunstenaar Karel Appel in 1953 een ontwerp voor PAAPJE (collectie Stedelijk Museum Amsterdam, zie afbeelding). PAAPJE was een broedplaats, een plek waar geëxperimenteerd kon worden en waar textiel werd ontwikkeld dat onderdeel werd van het Nederlandse design landschap. PAAPJE ging samenwerken aan met architecten die de stoffen toepasten in hun projecten en interieurs. Zo maakte PAAPJE interieurtextiel voor de Nederlandse architecten J.P.J. Oud en W.M. Dudok.

25 Hans Polak *Tapijt* geïnspireerd op *De Stijl* 1933 wol Museum Dr8888

Collectie Goud en Zilver: onderzoek naar meestertekens, fotografie, herkomst en datering; de collectie zilver van het museum is klein maar fijn. Natuurlijk kan het niet concurreren met de collectie van het Fries Museum, maar voor Smallingerland is de collectie zeer belangrijk, ook gezien in de geschiedenis van welvaart in deze regio. De collectie zilver bevat 281 objecten. Van zakhorloges tot breinaaldschesdes, van hoedenspelden tot bijbelsluitingen en oorijzers. De collectie goud

bestaat voornamelijk uit gouden oorijzers, in totaal 8. De zilvercollectie bevat met name stukken uit de 18^e eeuw. Twee voorbeelden uit de kerncollectie zilver:

1. Twee zilveren mosterdpotjes die het beeld van de geschiedenis van een stad drastisch op zijn kop hebben gezet: het overkwam toenmalig museumdirecteur Jaap Bruintjes. Hij kwam in 2006 op het spoor van twee zilveren potjes. Die waren bestemd om met mosterd gevuld een bijdrage aan een fraai gedekte dis te leveren. Ze dateren uit respectievelijk 1713 en 1720, en dat zijn precies de jaartallen waarmee een bijzonder licht op de Drachtster geschiedenis kan worden gegeven. Bruintjes was van mening dat aan de hand van de twee mosterdpotten te zien is dat Drachten in het begin van de 18de eeuw een bijzonder welvarend dorp moet zijn geweest dat bovendien een het commerciële hartvormde van een verder wel erg verarmde omgeving. De zilverpotjes, die als ware bierkroesen van een krullerig oor, een rijk versierd deksel en een veellobbige voet zijn voorzien, werden vervaardigd door een in zijn tijd bekende zilversmid. Hij heeft in de vorm van LH zijn initialen op depotjes gezet. Achter deze afkorting gaat de naam Hinricus Ludinga schuil, die omstreeks 1680 moet zijn geboren en in 1754 in Drachten stierf. Ludinga's naam duikt voor het eerst op als hij in de leer komt bij de Dokkumse zilversmid Thomas Sibrand Hicht. De naam Ludinga is in Friesland niet onbekend, hij komt uit een belangrijk geslacht. In 1713, als hij ongeveer 33 jaar oud is, doet hij belijdenis in de kerk in Zuider Drachten. Toevalligerwijs maakte hij dan ook het eerste van de twee zilvervaatjes. Na zijn dood in 1754 wordt voor 4000 gulden aan edele metalen (voornamelijk goud en zilver) in zijn atelier aangetroffen. Zijn nalatenschap wordt vastgesteld op 5000 gulden ,wat hem het predikaat van een 'zeer vermogend man' levert. Ludinga is al een aantal jaren geen onbekende naam als zilversmid in Friesland. Werk van zijn hand bevindt zich in het Fries Museum in Leeuwarden en de Grote Kerk in Surhuisterveen. Christie's in Amsterdam veilde in 1987 een brandewijnkom met zijn meesterteken. De vele activiteiten die Ludinga als zilversmid ontplooidde, staan niet op zich zelf. Drachten was aan het begin van de 18de eeuw een zeer welvaren dorp. Er waren in die tijd maar liefst acht zilversmeden actief. Dat duidt op een grote schare afnemers die bepaald niet arm moet zijn geweest. Tot voor kort was er over de productie van kostbare objecten niet veel bekend, het museum zelf bezat op dit gebied ook weinig. Wie in het museum naar zilver zocht, kwam uit op 19de eeuw en daar ligt niet het hoogtepunt van de ontwikkeling van het Friese zilver in de laatste eeuwen. Dat Drachten sinds de 18de eeuw sterk in economisch belang is gegroeid, mag blijken uit het feit dat er tot en met de eerste helft van de 20ste eeuw 32 zilversmeden in deze gemeente actief zijn geweest. Een eeuw later is Drachten nog veel sterker gegroeid. Het inwonertal ligt nu rond de 45.000 waarmee gemeente Smallingerland op de tweede plaats (na Leeuwarden) in Friesland komt. Uniek is Drachten uit Fries perspectief overigens niet: steden als Leeuwarden, Heerenveen, Dokkum, Harlingen, Bolsward en Sneek waren door edelsmeden gezochte centra om zich er voorkorte of langere tijd te vestigen. In ieder geval blijkt nu wel dat Drachten er mede voor heeft gezorgd dat het Friese zilver op de kaart is gezet.
2. De Stichting Alde Fryske Tsjerken heeft de zilveren avondmaalsbeker van de voormalige hervormde kerk van Rottevalle in 2011 in langdurig bruikleen gegeven aan Museum Dr8888. De overdracht vond donderdag 8 december 2011 plaats in de Rabobank in Surhuisterveen. Het was zilverliefhebber Sietze van der Meulen die de aandacht vestigde op de bijzondere beker. In een artikel voor de historische vereniging Smelne's Erfskip uit Drachten schreef hij: "Bij mijn zoektocht naar zilver vervaardigd door zilversmeden uit Drachten kwam ik in contact met de

kerkrentmeesters van de Hervormde Gemeente van Rottevalle. Tot mijn grote verrassing blijken zij in het bezit te zijn van een avondmaalsbeker, die op het eerste gezicht als 18e eeuws te dateren valt. Het frappante is echter dat deze beker mij niet bekend was uit de literatuur. Hij wordt niet vermeld in de "Voorloopige lijst der Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst", deel IX over de provincie Friesland (uitgegeven in 1930), dat toch een vrij volledig overzicht biedt van 17e en 18e eeuws kerkzilver in onze provincie." Ook in latere archivalia en boekwerken ben ik vermelding niet tegengekomen. In de geschiedenisboeken over Smallingerland en over Rottevalle in het bijzonder wordt hij evenmin genoemd. Zelfs de uitgave "Hervormde Gemeente Rottevalle 250 jaar" uit 1974 zwijgt als het graf over de eigen beker." In zijn zoektocht stuitte Van der Meulen op opmerkelijke feiten: "Het heeft er alle schijn van dat de Rottevalsters in 1724 tegelijk met de bouw van hun kerk bij de Drachtster zilversmid Henricus Ludinga een nieuwe avondmaalsbeker hebben besteld. Maar schijn bedriegt in dit geval, want de beker verbergt een verrassing. Bij nadere bestudering van de zilvermerken op de bodem blijkt er namelijk in het midden tussen de merken 2 en 3 nog een merk te staan. Het gaat gedeeltelijk schuil onder de merken 2 en 3, dus het stond er al voordat deze merken in de beker werden geslagen." "Hoewel deels door de later geslagen merken aan het zicht

26 Directeur Gerhard Bakker draagt de beker over aan Paula Martina van Museum Dr8888. Links mevrouw Susan Dijkers en mevrouw Anny Herder van de Hervormde Gemeente Rottevalle. Rechts Sietze van der Meulen. Foto: Elisabeth Penninga-Lautenbach

onttrokken, vertoont het wel zichtbare deel grote overeenkomsten met het meesterteken dat we kennen van de zilversmid Pieter Johannes Langweer, die van 1625 tot 1665 werkzaam was te Leeuwarden. Van zijn hand zijn meerdere bekens bekend. We kunnen dus vaststellen dat we hier naar alle waarschijnlijkheid te maken hebben met een beker uit het midden van de 17e eeuw. Nadat de beker op een gegeven moment in handen gekomen was van Henricus Ludinga, heeft deze zijn eigen meesterteken afgeslagen, en - omdat de oorspronkelijke zilversmid de beker niet bij het gilde had laten keuren - deze in 1724 bij de keurmeesters van het zilversmidsgilde te Leeuwarden aangeboden ter toetsing op het juiste zilveragehalte. Aan de twee zigzagvormige groefjes onder op de beker (in zilverkringen een trembleer- of toetssteek genoemd) kunnen we nog zien dat de keurmeesters met een beitel en enig zilver uitgestoken hebben, waarvan zij met een speciale techniek het zilveragehalte konden bepalen. Nadat zij hadden vastgesteld dat het zilver van het vereiste gehalte was, hebben zij naast het meesterteken van Ludinga ter goedkeuring hun drie gildekeurtekens ingeslagen."

Een bijzonder stuk dus. Sietze van der Meulen pleitte in zijn artikel voor een bruikleen aan het museum Dr8888: "Helaas zal de beker uit Rottevalle verdwijnen. Tegelijk met de op handen zijnde overname van de kerk door de Stichting Alde Fryske Tsjerken gaan ook de bezittingen van de kerk over naar deze Stichting. Het beleid van de Stichting brengt met zich mee dat het avondmaalszilver in bruikleen wordt gegeven aan het Fries Museum. Zou het niet meer voor de hand liggen", zo schreef Van der Meulen verder, "om de beker als bruikleen onder te brengen in de vaste collectie van Museum Smallingerland (nu Museum Dr8888), zodat iedereen er

kennis van kan nemen. Deze beker is - ondanks zijn herkomst - per slot van rekening een belangrijke uiting van 18e eeuwse Drachtster ambachtskunst. Hij zou een goede aanvulling zijn op de reeds in het bezit van het museum zijnde stukken van Henricus Ludinga. Het bestuur van de Stichting Alde Fryske Tsjerken heeft niet lang hoeven na te denken over de wens van Sietze van der Meulen, Smelne's Erfskip en Museum Dr8888. De beker is door directeur Gerhard Bakker van de Stichting Alde Fryske Tsjerken in bruikleen overgedragen.

Collectie Fotografie en film : categoriseren, opnemen in Adlib, scannen, herkomst, auteur. Documentaire foto's worden in principe niet actief verzameld. De afgelopen jaren heeft een inventarisatie plaatsgevonden van de in documentatiemappen bewaarde documentaire foto's (ca. 1.500 stuks), die nu zijn opgenomen in de museumcollectie. Dankzij de inzet van vrijwilligers van de Historische vereniging Smelnes Erfskip is deze collectie gedigitaliseerd. De aankomende jaren moet een begin worden gemaakt met het inventariseren van de collectie glasnegatieven (ca.400) , films op celuloïd (ca. 60) en andere foto's (ca. 2000). Bijzonder in de verzameling is een van de oudste filmprojectoren van Europa van Cristiaan Slieker. Op het Wilhelminaplein in Leeuwarden begon G.C. Slieker in juli 1896 als eerste reizende bioscoopondernemer films te vertonen..Aankopen van moderne en eigentijdse kunstfotografie zijn gedaan naar aanleiding van de tentoonstelling Friesland Fotografie nu (2011) en in 2013 naar aanleiding van de tentoonstellingen in het kader van het Skûtsje jaar, 8 foto's van Marije Kuiper. En Palet van het Interbellum (werk van Paul Citroen).

Voorbeeld van een collectie fotografie: Roelof Lammers (1853-1910) fotograaf, waar van 27 november 2010 t/m 13 februari 2011 een tentoonstelling aan werd gewijd in Museum Dr8888. De tentoonstelling over Roelof Lammers liet aan de hand van deze voor Friesland belangrijke fotograaf de ontwikkeling zien van de fotografie in het algemeen en van het werk van deze fotograaf. Vanaf 1871 had Lammers al een eigen atelier. In het begin legde hij zich toe op portretten, maar al snel ging hij ook buiten fotograferen. Veel foto's van Oud Drachten zijn van zijn hand, maar ook van dorpen in de omgeving zoals Beetsterzwaag, Ureterp, Oranjewoud en Oentsjerk. Lammers was zeer goed op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen in de fotografie, en was een fervent verdediger van de importantie van het medium. Naast het feit dat hij veel heeft vastgelegd van de omgeving, maakte hij deel uit van de bekende familie Lammers die het begin van de industrie in Drachten uitmaakten. Ook was hij een vervent verdediger van het belang van de fotografie voor de kunst. Deze overtuiging droeg hij over door middel van lezingen, aangevuld met toverlantaarnplaatjes.

Archieven: Collectie Brieven en andere documenten: Naast de eerder genoemde archieven die tot de kerncollectie behoren (Holland Dada en Rinsema) zijn er nog veel archieven ondergebracht bij het museum waar nog verder onderzoek naar verricht moet worden, zoals het personen archief, kunstenaarsarchieven (o.a. Pier Pander archief) en familiearchieven. Net als bij de topografische atlas grotendeels is gebeurd moet nog een deel van deze archieven ingeschreven worden, gecategoriseerd, gescand en opgenomen in Adlib.

Industrieel erfgoed, (bijv. familie Lammers, Enerka (Dunlop), Philips, etc.) Voorbeeld: Ontsluiting van documentatie Philips en Dunlop Enerka, met name het laatste bedrijf is weinig onderzoek naar gedaan: Het bedrijf kent een lange geschiedenis die begint bij de voormalige molen *De Nijverheid*. De stellingmolen is in 1850 gebouwd in opdracht van

kalkbrander-koopman Johannes Engberts van der Meulen. Uit lijn- en raapzaad, dat werd aangevoerd over de Drachtstervaart, werd olie geperst, terwijl van de restanten van het zaad veekoeken werden gemaakt. In 1868 werd de molen door de nieuwe eigenaar Wijtze Oenes van der Meer voorzien van een stoommachine, waardoor de wieken nutteloos werden. Maar de tijden werden slechter en Van der Meer deed het bedrijf na enkele jaren weer van de hand. De nieuwe eigenaren, de familie Van der Meij, verwijderde in 1891 de wieken. Op de ochtend van 31 mei 1903, pinksterzondag, werd het hele pand door brand verwoest. Het was een van de meest spraakmakende branden in de geschiedenis van Drachten, die op de vrije dag veel publiek trok. Het pakhuis ging volledig verloren, evenals de woning van de machinist. Alleen een hoge schoorsteen en enkele muren van het hoofdgebouw stonden uiteindelijk nog overeind, de laatste restanten zijn nog altijd in de buitenmuur van het huidige pand te herkennen.

De stoomolieslagerij werd herbouwd en in 1920 werd overgestapt op de fabricage van drijfriemen. Als *NV Nederlandse Balata Industrie* specialiseerde het bedrijf zich in het berubberen van brandslangen. In 1963 werd de naam gewijzigd in *Nederlandse Rubber en Kunststoffen Industrie*, afgekort *Enerka*. De fabriek produceert nu als *Dunlop Enerka* transportbanden die over de hele wereld worden geëxporteerd. Het museum herbergt verschillende documenten over de geschiedenis van de fabriek, bestaande uit o.a. oud reclamemateriaal.

Archeologie In de collectie van het museum is ook een afdeling archeologie. Meest bekende artefact is het middeleeuwse sarcofaag opgebouwd uit kloostermoppen. Dit werk is in langdurige bruikleen van het Fries Museum. De collectie archeologie is opgebouwd rondom een bekende huisarts en amateurarcheoloog uit Opeinde: Johannes Siebinga. Naast huisarts was hij ook verzetsheld, zeiler, piloot en natuurlijk amateur-archeoloog: over Johannes Siebinga uit Opeinde valt veel te vertellen. Zoveel dat de gemeente Smallingerland samen met een aantal organisaties in de regio een heel jaar (2009) heeft gewijd aan deze veelzijdige figuur. Er was een expositie over huisarts Siebinga in Opeinde en een over zijn archeologische vondsten in Museum Dr8888. Schrijver Douwe de Graaf van Smelne's Erfskip gaf bij de opening van het herdenkingsjaar een lezing over de oud-huisarts en er kwam een bescheiden uitgave over de dokter, ook van zijn hand.⁷ Siebinga kwam oorspronkelijk uit Marum, als zoon van een welgestelde boer. Hij vestigde zich in Opeinde, trouwde met Goes Lofvers en kreeg een zoon, Roelf. In de boerenomgeving van Opeinde was hij een opvallend figuur: hij zeilde, had een vliegbrevet, en was een fervent vogelspotter. Na een lezing op de Drachtster hbs raakte hij geïnteresseerd in de archeologie. Met spade ging hij op pad. Achter de boerderij van zijn broer vond hij kralen en botresten uit de bronstijd. Het succes smaakte naar meer. In de loop van de jaren deed de huisarts een aantal belangrijke vondsten. In 1938 vond hij bij de 'blauwe dobbe' bij Houtgehage restanten van een zomerkampement van rendierjagers en bij Eibertsgeasten (Nijega) ontdekte hij grafheuvels. In één daarvan vond hij een beker van ongeveer 22 centimeter. Deze trechterbeker is ook in langdurige bruikleen

⁷ *Johannes Siebinga - meer dan een dokter*, Smelnes Erfskip 2009, samengesteld door P.Terpstra, zijn bijdragen opgenomen van K.J. Bekkema, J. Bijlsma, S. Hiemstra en J. Siebinga. Het gebonden boek (bijna 200 pagina's) Naast dit boek is ook een documentaire verschenen over Siebinga, in de collectie van Museum Dr8888

genomen van het Fries Museum. Na zijn dood ging de collectie van Siebinga naar het Fries Museum: die bestond uit 320.000 artefacten. De grootste verzameling archeologische objecten in Nederland. Museum Dr8888 heeft een aantal van deze artefacten in bruikleen. Siebinga kreeg in het land vooral faam en lof kreeg voor zijn werk als amateur-archeoloog. In de regio was hij natuurlijk gewoon de dokter. Een eigengereid typetje, blijkt uit de verhalen. Tijdens de oorlog raakte hij betrokken bij het verzet. Hij hielp verzetsstrijders die gewond waren geraakt bij sabotageacties tegen de Duitsers. Aan het einde van de oorlog werd hij opgepakt, en opgesloten in concentratiekamp Schwartzter Weg bij Wilhelmshafen. Na de oorlog scheidde hij van Goes en trouwde hij met Tine Lindeboom met wie hij later nog een zoon krijgt, Reinde Willem. Hij overleed op zeventigjarige leeftijd, bij een auto-ongeluk in 1969. In 1983 kreeg hij postuum het Verzetsherinneringskruis. Naast deze bijzondere verzameling bezit het museum nog veel archeologische voorwerpen die in het verleden geschonken zijn en waarvan de herkomst onduidelijk is, of de vindplaats niet staat vermeld. Een deel van deze collectie is reeds afgestoten op advies van de oud conservator archeologie van het Fries Museum, de heer Evert Kramer.

3.7. Overige collecties.

Naast bovenstaande collecties zijn er nog deelcollecties die nog verder onderzoek behoeven. Zo moet er nog gedegen onderzoek worden gedaan naar de collectie **antieke houten schooltassen**, de collectie **schoenen**, maar ook o.a. de collecties **munten en penningen**, **sieraden**, **boeken en antieke bijbels**, **knipkunst**, **gereedschappen**, **landbouwwerktuigen**, **speelgoed en spelletjes** moet nog verder geïnventariseerd en geselecteerd worden. Een aantal deelcollectie verdienen nog extra attentie:

Glas-in-lood: Uit praktische overwegingen verzamelt het museum geen grote ramen, in tegenstelling tot kleinere panelen uit scholen of particulier bezit. De verzameling telt ca. 12 stuks, waaronder een glas-in-loodraam uit ca. 1923 naar ontwerp van Theo van Doesburg voor zijn vriend Evert Rinsema, twee ramen naar ontwerp van Thijs Rinsema en drie van C.R. de Boer. Daarnaast moet nog genoemd worden het glas-in-loodraam van Wim Gerritsma, uit 1965. Dit werk meet maar liefst 122x308 cm en is permanent te zien in de bibliotheek van het museum. Museum Dr8888 is met name op zoek naar glas-in-loodramen van Theo van Doesburg, Thijs Rinsema en De Boer.

Munten en penningen: Deze categorie telt een kleine 400 nummers. Hieronder bevinden zich ruim 230 munten en -penningen, alsmede een cluster met ca. 120 gedenkpenningen. Bijzonder zijn de munten en Penningen van Pier Pander.

Collectie Eco-design en recycling objecten: Sinds eind 2013 heeft Museum Dr8888 een kleine 240 objecten in permanente bruikleen gekregen van de TU Delft. De collectie is opgebouwd van ca. 1950 tot ca. 2005. De werken hebben diverse afmetingen en opgebouwd uit zeer verschillende materialen., zoals bioplastic, beton, staal en ijzer, hout, papier, aluminium en textiel. Het bestaat uit meubels, bestek, lampen, kommen, schoeisel, tassen, etc. In samenwerking met Philips Drachten zal vanaf 2015 de collectie ontsloten worden. Daarna wordt bekeken wat er van de collectie zichtbaar wordt in de tentoonstellingen van het museum.

4. VERZAMELEN

4.1. Verwerven

Museum Dr8888 onderschrijft de Ethische code voor musea, opgesteld door het ICOM (2006). Hierin is opgenomen dat het collectiebeleid van een museum duidelijk aan moet geven wat de betekenis van de collectie is als primaire bron waarmee kennis opgebouwd en bevorderd kan worden. Het beleid moet niet alleen worden bepaald door intellectuele trends of huidig museaal gebruik (art. 3.1). Voorwerpen kunnen dan ook om twee redenen in de collectie worden opgenomen.

Allereerst is er een presentatiefunctie: voorwerpen worden geëxposeerd om de bezoeker een beeld te geven van de cultuurproductie van Noord Nederland met een nadruk op de historische avant-gardebewegingen De Stijl en het dadaïsme. Minstens zo belangrijk echter is de documentatiefunctie: het museum bewaart voorwerpen die representatief zijn voor de provincie Friesland en Nederland, zodat deze bestudeerd kunnen worden en aan latere generaties kunnen worden overgeleverd.

Het museum kent zowel een actief als een passief verwervingsbeleid.

Actief wil zeggen dat op zoek wordt gegaan naar bepaalde (kunst)voorwerpen om daarmee de collectie kwalitatief te verbeteren en aan te vullen. Getracht wordt enerzijds de voorwerpen aan te vullen met stukken van nog hogere kwaliteit. Daarnaast wordt op deze wijze ook geprobeerd om bepaalde thema's of onderdelen van de collectie te versterken of te verbeteren en leemten in de collectie op te vullen.

Passief houdt in dat er op het min of meer 'toevallige' aanbod van particulieren, stichtingen, en (kunst)handel wordt gereageerd.

Helder verzamelen kan alleen gebeuren in relatie met de Collectie Nederland. Het is daarom van groot belang dat niet alleen ons museum, maar alle musea en kunstmusea met een kerncollectie De Stijl/Dada, zich gezamenlijk uitspreken over de waarde van een evenwichtig samengestelde nationale collectie. Hierin kunnen ook voorwerpen worden opgenomen die als 'buitencollectie' kunnen gelden, namelijk belangrijke objecten die in niet-museale locaties, zoals fabrieken, huizen en scholen, worden bewaard. Omdat de musea momenteel, door het toenemend aantal school- en fabriekssluitingen, op grote schaal worden geconfronteerd met 'aanbod' vanuit de erfgoedgemeenschappen, wil Museum Dr8888 in samenwerking met het RCE en een aantal musea met belangrijke collecties Modernisme, De Stijl en in mindere mate Dada om de tafel te krijgen. Doel van de onderlinge besprekingen die in dat kader plaatsvinden, is om een beter zicht te krijgen op elkaars collecties en waar mogelijk tot afstemming te komen m.b.t. het verzamelbeleid van de verschillende musea. Verwervingen vinden plaats door aankoop, bruikleen of schenking. Alle verwervingen worden getoetst aan het belang voor de Collectie Nederland en de eigen collectie. Het intrinsieke belang van

potentiële verwervingen wordt getoetst aan de hand van het Waarderingskader beeldende kunst en erfgoed. Voor een daadwerkelijk verwerving worden daarnaast aanvullende criteria gehanteerd.

Criteria bij verwerving

- De potentiële aanwinst moet beantwoorden aan de prioriteiten binnen het verzamelbeleid zoals geformuleerd in het collectieplan 2015-2018.
- Er bevindt zich geen vergelijkbaar stuk in het museum, of een eventueel al aanwezig vergelijkbaar stuk is van duidelijk mindere kwaliteit. Tevens wordt gekeken hoe het object zich verhoudt tot vergelijkbare stukken binnen de collectie Nederland/Friesland.
- De kans dat het voorwerp wordt getoond in vaste of tijdelijke exposities is zeer groot, of het object kent een belangrijke documentatie of archieffunctie.
- De conditie van het object is goed, of conservering en/of restauratie vergt geen buitensporige inspanning.

Aankopen

Het aankoopbudget bestaat op dit moment uit structureel 15.000 euro, een bedrag dat door de Vrienden van het museum wordt gegenereerd, en uit middelen door incidentele aanvragen bij fondsen. Wanneer de aanwezige middelen niet toereikend zijn om een bepaald stuk te verwerven, wordt getracht om –met name bij particuliere en overheidsfondsen- externe geldbronnen, vooral van fondsen, aanvullend te verwerven. Een belangrijke rol speelt hierbij Stichting Ottema Kingma en de Vereniging Rembrandt. We voeren daarmee een ambitieus aanwinstenbeleid uit, vanuit de overtuiging dat aankopen duurzame betekenis hebben. Enerzijds zorgen ze voor het behoud van ons nationale erfgoed. Anderzijds hebben zij een hoge actualiteitswaarde en zijn ze aanleiding voor veel publiciteit. Vanwege de uitzonderlijke kwaliteit van onze kerncollecties, wil het museum zich voor de versterking van die verzamelingen alleen richten op het allerbeste. Aankopen van voorwerpen geschiedt bijna uitsluitend (handschriften, brieven, tekeningen en prenten zijn hierop een uitzondering) ten behoeve van de opstelling in het museum.

Procedure verwervingen

Aangeboden voorwerpen worden besproken met de directeur/conservator,. Pas na een positief oordeel van de directeur/conservator worden voorwerpen naar het museum overgebracht. Incidenteel zal een kleine commissie worden samengesteld. In deze commissie hebben plaats: de conservator, een medewerker onderzoek collecties en iemand van de afdeling Collectiebeheer met aansluitend een van de bestuursleden van de Vrienden van Museum Dr8888. De conservator/medewerker die het voorwerp inbrengt zorgt voor een ingevuld aanwinstenformulier met foto('s) van het object en zorgt ervoor dat deze informatie tijdig in bezit is van de directeur/conservator en het bestuur van de Vrienden. Bij complexere aanvragen behoort het tot de taken van de inbrengende conservator om extern advies van derden in te winnen of een vooroverleg te houden met relevante personen.

Een verwervingsvoorstel kan door de commissie worden aangehouden als niet alle relevante informatie beschikbaar is (bijvoorbeeld informatie over de conditie of juridische voorwaarden).

De voorwerpen worden door de commissie getoetst aan de criteria van het Waarderingskader beeldende kunst en erfgoed en de hierboven genoemde verwervingscriteria. In de verslaglegging wordt de uitkomst van deze toetsing vastgelegd.

Na een positief oordeel van de directeur/conservator/commissie is de inbrengende medewerker verantwoordelijk voor de afhandeling van de aanwinst. Hij/zij draagt alle benodigde informatie, inclusief het aanwinstenformulier, over aan de collectiebeheerder/registrator. De registrator is vervolgens verantwoordelijk voor het toekennen van een inventarisnummer, de beschrijving in het collectieregistratiesysteem, het transport, de opslag en de verzekering van het object. In het geval van een bruikleen is hij/zij tevens verantwoordelijk voor het opstellen van de bruikleenovereenkomst, die voor transport naar het museum moet zijn opgesteld en ondertekend.

4.2. Verzamelbeleid per kerncollectie

Gedurende de periode 2010-2014 was het aanwinstenbeleid van Museum Dr8888 vooral gericht op de verwerving van moderne en hedendaagse kunst, in aansluiting op de verzameltraditie die eertijds door het Museum Smalingerland was ingezet. Het museum stelt zich ook in de nieuwe beleidsperiode tot doel om de kracht en actualiteitswaarde van het historisch modernisme over te dragen op het publiek. Daarom vinden we het van belang dat het museum passende aandacht blijft besteden aan moderne en hedendaagse kunst. Dit zal echter niet zijn door het voeren van een actief aanwinstenbeleid met betrekking tot deze deelcollectie. Wij zijn van mening dat de aandacht van het museum nu in eerste plaats moet worden gericht op de positionering van de bestaande collectie moderne- en hedendaagse kunst in de eigen instelling. Daarnaast willen wij op dit gebied meer afstemming zoeken met andere musea met een collectie modernisme die een omvangrijke en representatieve collectie moderne kunst beheren.

Vanaf 2010 heeft het museum ervoor gekozen om zich in de komende beleidsperiode te richten op een aanwinstenbeleid dat de versterking van de kerncollecties centraal stelt.

4.2.1. Hoofdthema's binnen het verzamelbeleid per kerncollectie:

Beeldende kunst

Het aanwinstenbeleid concentreert zich bij de collectie schilderkunst op dezelfde aandachtsgebieden als in de periode voor 2010, namelijk op de verwerving van de collectie modernisme (kerncollectie) met het accent op de kunst geproduceerd tijdens het interbellum en op het uitbreiden van de collectie hedendaagse kunst. In deze laatste categorie zal onder meer aandacht zijn voor kunstenaars uit Noord Nederland, vooralsnog te weinig vertegenwoordigd in de collectie.

Verwervingen voldoen aan het criterium dat ze daadwerkelijk een beeldbepalend karakter hebben voor de Collectie Nederland, als ook voor de kerncollecties en thematiek van het museum.

Er is echter ook aandacht voor het internationale karakter van de collectie en de noodzaak om met exemplarische voorbeelden van kunstwerken uit andere Europese gebieden context te verlenen aan de geschiedenis van De Stijl en Dada, ontwikkelingen binnen de Nederlandse

modernistische kunst, ofwel aan voor de collectie relevante kunststromingen zoals het expressionisme, kubisme, Nieuwe Zakelijkheid en constructivisme. Ter versterking van de representativiteit van deze kerncollectie zal het museum alert zijn op de verwerving van een zo compleet mogelijk spectrum. De langdurige bruiklenen van twee fotos van Man Ray zijn daar exemplarisch voor.

De aanwinsten vinden een inbedding in de vaste opstelling van het museum (Rinsemavleugel), in het toekomstige Van Doesburg-Rinsemahuis, als ook in tentoonstellingen zoals Thijs /Evert Rinsema, avant-garde in Drachten (2011), Ids Wiersma & Sierd Geertsma, Monet & Van Gogh van Friesland (2012), Palet van het Interbellum (2013), Drie generaties Werkman (2014). Het aankoopbeleid zal met name actief zijn in deze categorie.

Toegepaste kunst (design) en Erfgoed

Het museum zal in de komende beleidsperiode bij haar verwervingsbeleid inzetten op versterking van de deelcollectie toegepaste kunst en design uit het interbellum met het accent op werken van Thijs Rinsema (meubels, collagedoosjes, glas-in-lood), Theo van Doesburg (ontwerpen, glas-in-lood), De Stijl en Dada. Onder toegepaste kunst worden ook de tijdschriften verstaan uit die tijd, zoals Nieuwe Beelden, Merz etc. Dit zal nadrukkelijk gebeuren in overleg met de andere musea en enkele kunstmusea met toegepaste kunst in (deel)collecties. Ook in het verzamelbeleid van deze deelcollectie ligt de focus op de Nederlandse modernistische traditie.

Wat betreft de andere deelcollecties erfgoed zal Museum Dr8888 zich met name richten op beheer en behoud. Inventariseren, selecteren, digitaliseren.

In opdracht van het museum is vanaf april 2012 door de externe specialisten van het IJstijdenmuseum in Buitenpost, een zilverexpert en Evert Kramer voor archeologie gekeken naar verschillende deelcollecties erfgoed. Een analyse van de textielcollectie moet nog gemaakt en moeten de zwaartepunten en lacunes in kaart worden gebracht voor andere deelcollectie, zoals film en fotografie. In aansluiting hierop zal het museum zich in haar verwervingsbeleid in eerste instantie passief opstellen en richten op de kennis van de collecties.

4.3. Aanvullende aandachtsgebieden

Haagse School, schilderkunst uit de late negentiende en vroege twintigste eeuw

Omdat Museum Dr8888 de grootste collectie van Ids Wiersma heeft, is het van belang werken van Noordelijk meesters als Hendrik Willem Mesdag (Groningen, 23 februari 1831 – Den Haag, 10 juli 1915), Jozef Israëls (Groningen, 27 januari 1824 - Den Haag, 12 augustus 1911), de Friese schilders Johannes Elsinga (1893-1969), Egnatius Ydema (1876-1937), en Andries van der Sloot (1883-1955) aandacht te besteden. Hetzij door schenking, hetzij door bruiklenen. Deze periode is voor de schilderkunst nog onvoldoende sterk vertegenwoordigd in de vaste opstelling en/of collectie als geheel, terwijl er wel degelijk kwalitatief hoogstaand aanbod bestaat.

Immaterieel erfgoed/Oral History

De voorwerpen in Museum Dr8888 vragen eveneens om bestudering van en vastlegging van de context waarin zij zijn ontstaan en werden gebruikt. In een maatschappij waarin steeds minder kennis over de traditie en haar gebruiken bekend is, moet aandacht komen voor het door middel van film, foto, interviews of anderszins vastleggen van het erfgoed. Een begin is in gemaakt door Dam Jaarsma met het interviewen van bewoners van de Friese Wouden en hun verhalen en sprookjes vast te leggen op band. Dam Jaarsma (1914 – 2014) van beroep godsdienstleraar en hulppredikant, verzamelde in de vorige eeuw in het gebied rond zijn

woonplaats Oostermeer (Eastermar) verhalen die mensen elkaar doorvertelden. Jaarsma zorgde dat deze volksverhalen voor het nageslacht bewaard bleven, door ze te verzamelen, op te tekenen en erover te publiceren. Een deel van het collectief geheugen zou definitief verdwenen zijn als Jaarsma niet zo actief deze vertellingen zou hebben verzameld. Zijn verzameling bedraagt bijna 17.000 volksverhalen, een omvang die uniek is in de lage landen van Europa. De verzameling Jaarsma is van onschatbare (cultuur)historische en wetenschappelijke waarde.

Een groot deel is te vinden bij het Meertens Instituut in Amsterdam waar Jaarsma voor werkte. In de periode 2015-18 wil het Museum i.s.m. Stichting 100 jaar Dam Jaarsma de website www.verhalenuitdefriesewouden.nl lanceren om herinneringen rond ons erfgoed te verzamelen en vast te leggen. De bedoeling is dat de verhalen die Jaarsma optekende worden aangevuld met nieuwe verhalen.

Het publiek kan via de site ervaringen delen met betrekking tot drie thema's: herinneringen, verhalen en ervaringen. Het is de bedoeling deze site uit te breiden met de tentoonstellingen als leidraad. Voor het verder opstellen van beleid met betrekking tot het immateriële erfgoed, nadrukkelijk gekoppeld aan voorwerpen in de collectie, moet samenwerking worden gezocht met documentatiecentra als het Tresoar (Leeuwarden) en het Meertens Instituut (Amsterdam).

5. SELECTEREN EN AFSTOTEN

Net als nu heeft in het verleden het museum een selectief verzamelbeleid gevoerd, steeds meer gericht op het verzamelen van beeldende kunst. Wel zijn de kwaliteitseisen die in de loop der tijd aan de collectie werden gesteld de afgelopen jaren duidelijk verscherpt. In het verleden zijn objecten toegevoegd aan de collecties die nu niet door de selectie zouden komen. Dit gegeven, gekoppeld aan de beperkte ruimte in de depots, maakt dat potentiële aanwinsten tegenwoordig streng worden getoetst aan de opgestelde verwervingscriteria. Ook binnen de bestaande collectie wordt op kwaliteitseisen geselecteerd. Het museum voert sinds 2011 een actief ontzamelbeleid.

5.1. Waarderen en selecteren

Voordat een object wordt verworven (of afgestoten, zie hieronder) moet het worden gewaardeerd. Waarderen wordt opgevat in de breedste zin van het woord, men kijkt naar de kunst- en cultuurhistorische waarde van het object, maar ook naar algemene relevantie voor de hele collectie en voor de collectie Nederland. Een belangrijk hulpmiddel hierbij is het Waarderingkader erfgoed opgenomen in de Handreiking Roerend Erfgoed. Ook de publicatie Op de museale weegschaal van de RCE zal hier bij worden betrokken.

Bij het waarderen van objecten worden objecten aan hun culturele waarde getoetst, waarbij het verzamelbeleid en de missie en visie van het museum uiteraard leidend zijn. Hierbij wordt de kwaliteit, de betekenis en de gebruikswaarde van een object in ogenschouw genomen, maar ook eventuele juridische aspecten behoren tot deze overweging. Dit heeft geleid tot criteria die het museum hanteert om een object te verzamelen (zie hfd. 4) en criteria om objecten te ontzamen. Deze worden hieronder (5.3) besproken.

5.2. Collectiemobiliteit

Het is belangrijk dat het verzamelde erfgoed en beeldende kunst wordt getoond. Door onderling overleg en afstemming van het collectiebeleid van regionale musea en de musea met belangrijke deelcollecties wordt collectie Nederland steeds beter in kaart gebracht. De kwaliteit van de collecties van de betrokken instellingen zal worden verbeterd door, in samenwerking met andere musea, collectieonderdelen af te stoten of te verwerven. Nadere afstemming van het verzamelbeleid van de diverse musea zal er wellicht toe leiden dat bepaalde deelcollecties (m.n. depotstukken) worden ondergebracht in een ander museum dat op dit gebied een representatieve collectie beheert en toont, bijvoorbeeld:

Fries Landbouwmuseum: Duidelijk is dat er niet altijd op twee plaatsen (bijvoorbeeld in Museum Dr8888 en in het Fries Landbouwmuseum) hetzelfde bewaard hoeft te worden. Hierbij dienen echter sterk de condities op het gebied van beheer en behoud in ogenschouw genomen te worden. Het Fries Landbouwmuseum heeft aangegeven graag onze collectie landbouwwerktuigen die al in langdurige bruikleen waren gegeven, te houden.

Onderdelen collectie regionaal erfgoed en archeologie: gezien de omvang van deze collectie moet een aparte notitie geschreven worden als basis voor het doorontwikkelen van beleid. Hoe wil Museum Dr8888 in de toekomst omgaan met deze collectie? Is het niet betre om op onderdelen de collectie permanent te tonen in het IJstijdenmuseum in Buitenpost, gecombineerd met Museum Opsterland in Gorredijk?

Textilia: onderzocht moet worden of er musea zijn die hierin meer gespecialiseerd zijn.

5.3. Ontzamelen

Ontzamelen houdt in dat een object fysiek verdwijnt uit de collectie en niet langer valt onder de zorg en verantwoordelijkheid van het museum. We streven naar herplaatsing: beheer van een object overdragen aan een ander geregistreerd of erkend museum, of in tweede instantie (conform de LAMO) een instelling waar een object beter tot zijn recht komt dan in het museum. In sommige gevallen zal het echter gaan om voorwerpen die dusdanig beschadigd zijn dat een bestemming als studiemateriaal voor de restauratieopleiding in de rede ligt.

Ontzamelen gebeurt vanuit het streven de kwaliteit en samenstelling van de collectie te verbeteren, de beheersbaarheid van de collectie te vergroten, en bovenal niet-functionerende depotstukken een plaats te geven waar ze beter tot hun recht komen. Verantwoord ontzamelen vraagt om een goede voorbereiding en planning, kost geld en is arbeidsintensief. De voordelen wegen daar ruimschoots tegenop: grotere beheersbaarheid van de collectie, besparing depotruimte, minder kosten beheer en bovenal het besef dat niet-functionerende depotstukken ergens anders beter tot hun recht komen.

Pilot regionaal erfgoed en archeologie

In 2012 is het museum gestart met het onderzoeken van de ontzamelmogelijkheden van de collectie (kerk)meubilair en varia regionaal erfgoed (voorwerpen die samenhangen met de regio). Eerst zijn er een aantal meubels teruggedaan naar De Grote Kerk te Drachtenhet Drents Museum in Assen. Daarna zijn er verschillende musea uit de regio langsgekomen en hebben werken uitgezocht die daar permanent te zien zijn. Zo hebben het rijtuigenmuseum in Leek, Museum Opsterland en het Museum in Joure meer dan 400 objecten in langdurige bruikleen genomen. Na deze pilot zal het museum zich richten op de rest van de collectie regionaal erfgoed.

Kwaliteit

Een ontzameloperatie moet te allen tijde voldoen aan de criteria zorgvuldigheid, transparantie en verantwoording. Ontzamelen gebeurt volgens de Ethische Code voor musea van de ICOM, en de LAMO (Leidraad Afstoting Museale Objecten), opgesteld door de Nederlandse Museumvereniging (versie 2006). De LAMO is echter leidend.

Procedure

1. Museumspecialisten doen onderzoek naar de deelcollectie. Naast waarderend onderzoek maakt herkomstonderzoek nadrukkelijk deel uit van dit voortraject. De verzamelgeschiedenis van Museum Dr8888 is complex i.v.m. de breedte en het belang van de collectie. De voorselectie van objecten die in aanmerking komen om te worden ontzamd zal worden getoetst door een commissie van peers (zowel intern als extern).
2. De selectie zal worden besproken met de betrokken besturen en de Gemeente Smalingerland. De stichtingbesturen besluiten vervolgens of een object al dan niet zal worden ontzamd.
3. Na toestemming van de besturen en De Gemeente Smalingerland, zal het museum volgens de richtlijnen in de LAMO actief zoeken naar een gepast onderkomen voor het object (bijvoorbeeld in een collega-museum, of in tweede instantie in aanpalende organisatie).

Selectie af te stoten objecten

Bij het maken van de voorselectie staat voorop dat het ontzamelen alleen gebeurt op basis van inhoudelijke gronden. Redenen waarom het museum een object zal ontzamelen:

- Een object verhoudt zich niet tot het verzamelgebied van Museum Dr8888 (is collectievreemd)
- De conditie van een stuk is dusdanig slecht, dat conservering en/of restauratie niet meer mogelijk is of een buitensporige inspanning vergt, waardoor het object niet inzetbaar is voor expositie, documentatie en/of studiedoeleinden
- Het object voldoet niet aan de kwaliteitseisen, het gaat hier om voorwerpen die nimmer als museaal object geïnventariseerd hadden mogen worden, omdat ze weinig tot geen culturele of documentaire waarde vertegenwoordigen.
- Het object kent elders regionaal belang of komt elders beter tot zijn recht
- Een object is vervangbaar door een beter exemplaar of er is sprake van een doublet binnen de collectie van Museum Dr8888 (in tweede instantie kan er ook gekeken worden naar doubletten binnen de Collectie Nederland).

Gunningscriteria voor begunstigde instellingen

Het museum streeft naar een gepast onderkomen voor de te ontzamen objecten. Om te garanderen dat de nieuwe eigenaar goed voor het object kan zorgen zijn er zogenaamde gunningscriteria opgesteld waaraan een instantie moet voldoen om het object te verwerven.

Musea

- De te ontzamen objecten vormen een goede aanvulling op de collectie van het begunstigde museum, het museum kan dit aantonen aan de hand van zijn collectie en heeft een duidelijke motivering laten blijken om het object te verwerven
- Het museum is bereid tot het tekenen van een overdrachtsverklaring
- Het museum is bereid het transport en de eventuele verzekering van objecten tijdens het transport voor eigen rekening te nemen. Het transport vindt voorts binnen redelijke termijn plaats
- Wie het eerst komt, die het eerst maalt

Instellingen

- De te ontzamen objecten vormen een goede aanvulling op de inventaris van de begunstigde instelling, de instelling heeft een duidelijke en overtuigende motivering laten blijken om het object te verwerven
- De instelling is bereid tot het tekenen van een overdrachtsverklaring
- De instelling kan het object een beter onderkomen schenken dan het museum (het object dient een functie; is weer zichtbaar)
- Wie het eerst komt, die het eerst maalt

6. DE COLLECTIE VOOR HET VOETLICHT

6.1. Presentatie van de collectie

De collectie van het museum wordt onder de aandacht gebracht door middel van het presenteren van die collectie:

- in de vaste presentatie (Rinsemavleugel)
- tijdelijke presentaties in het eigen museum
- langdurige bruiklenen
- kortdurende bruiklenen
- digitaal, met name via de website van het museum: toekomst
- in geschreven (boek)vorm

Vaste presentatie

De vaste presentatie biedt een beeld van de kerncollectie beeldende kunst van het museum; uitgangspunt is het bieden van inzicht in de geschiedenis van de avant-garde in Drachten (De Stijl, Dada) met het accent op het werk van de gebroeders Rinsema, theo van Doesburg en Kurt Schwitters. Op deze manier versterkt het museum haar profiel van een museum dat bezoekers een belangwekkend kunst- en cultuurhistorisch verhaal biedt dankzij de inzet van eveneens belangrijke en mooie (kunst)voorwerpen.

Totale beschikbare ruimten: m2: 225 bestaande uit 6 tentoonstellingsruimtes

Tijdelijke tentoonstellingen/presentaties

Bij tijdelijke tentoonstellingen wordt er zoveel mogelijk uitgegaan van de collectie van het museum. Indien mogelijk, wordt ernaar gestreefd ook het minder bekende deel van de collectie voor het voetlicht te brengen. Bij de tentoonstelling Palet van het Interbellum (2013) was ongeveer een kwart van de objecten afkomstig uit eigen bezit. Daarnaast worden zogenoemde thema presentaties samengesteld, waarin met name de collectie erfgoed in wisselende thema's voor het voetlicht wordt gebracht.

Beschikbare ruimten: m2: 250, bestaande uit 5 ruimtes

Langdurige bruiklenen

Het museum voert een ruimhartig bruikleenbeleid: voorwerpen uit het depot worden in permanente bruikleen gegeven wanneer zij elders getoond kunnen worden onder verantwoorde omstandigheden. Het is van groot belang dat de collectie door zo veel mogelijk mensen gezien en genoten kan worden.

Op dit moment hebben wij ongeveer 400 voorwerpen in permanente bruikleen. Zij zijn uitgeleend aan museale of instellingen.

Kortdurende bruiklenen

Door collega-musea in binnen- en buitenland wordt geregeld gevraagd om bruiklenen ten behoeve van tentoonstellingen. Uitgaande bruiklenen:

2010 26 voorwerpen

2011 17 voorwerpen

2012 54 voorwerpen

2013 68 voorwerpen

Geregeld worden voorwerpen uit de vaste collectie aangevraagd. Ook hier wordt ruimhartig mee omgesprongen. Nadeel daarvan is wel dat in de eigen opstelling dan tijdelijk gaten vallen.

Het is vaak moeilijk om in de vaste opstelling vervangende stukken te tonen, omdat de betreffende stukken een moeilijk vervangbaar onderdeel uitmaken van het verhaal dat in de opstelling wordt verteld. In een enkel geval leidt dit er toe dat een voorwerp – ondanks een ruimhartig bruikleenbeleid – niet kan worden uitgeleend.

Bruikleenaanvragen ten behoeve van tentoonstellingen worden beoordeeld op de volgende vragen:

1. Voldoet de instelling die het werk aanvraagt aan de eisen op het gebied van veiligheid en klimatologische omstandigheden?

2. Hangt het in de vaste opstelling en zo ja, is het vervangbaar (met het oog op educatieve programma's, etc.)

3. Is het een depotstuk?

4. Wat is de conditie van het aangevraagde object?

Alleen de speciale kosten die samenhangen met het in bruikleen geven, zoals verzekering, verpakking, begeleiding en transport, komen voor rekening van de bruikleennemer. Soms gaat het ook om het doorberekenen van kosten zoals fotografie, maken van passe-partouts etc. Een handleiding voor het administratief verwerken van bruikleenaanvragen is op schrift gesteld

6.2. Digitale presentatie

Het internet is op weg een belangrijke plaats in de culturele informatievoorziening te verwerven. Begin 2014 heeft museum Dr8888 een informatieplan opgesteld waarin een beleidsmatige en beargumenteerde basis is gelegd voor het digitaal tonen van de collectie.

Huidige stand van zaken

Vanaf 2009 heeft Museum Dr8888 de collectie van inschrijfboeken overgezet in de collectiedatabase (Adlib). Deze functie is vooral van nut intern en voor de vakgemeenschap, wegens het ontbreken van kunst- en cultuurhistorische context bij de gedigitaliseerde objecten. In 2015 wil Museum Dr8888 de Adlib-database converteren naar een ander systeem. Naast een hogere snelheid en betere stabiliteit, moet dat systeem ook als voordeel hebben dat gegevens kunnen worden geïndexeerd door zoekmachines, waardoor internetgebruikers snel bij de objectgegevens terecht komen.

Het museum draagt sinds 2009 bij aan verschillende digitaliseringsprojecten, waaronder Tresoar, Het Geheugen van Nederland en Database (RKD). Dit zal in de periode 2015-2018 worden geïntensiveerd. Sinds mei 2014 is Museum Dr8888 vertegenwoordigd in Bestuurlijke Raad Deltaplan digitalisering Fryslân.

Deltaplan

Archiefstukken, film, literatuur, museale collectie, een groot deel van het Friese Erfgoed is binnen vijf jaar digitaal te bekijken.

De provincie investeert de komende jaren € 5 miljoen in de digitalisering van het Fries erfgoed. Dat gebeurt op basis van de gemeenschappelijke besluit van Afûk, Cedin, Fryske Akademy, Omrop Fryslân, de Ried fan de Fryske Beweging en Tresoar. Naar schatting 111 mensen hebben er één jaar werk aan om de collecties, of delen daarvan, geschikt te maken voor archivering op internet. Dit werkgelegenheidseffect is een van de voorwaarden die het provinciebestuur stelt bij de beschikbaarstelling van 5 miljoen euro voor het project. Tresoar leidt de uitvoering, waaraan tientallen organisaties meedoen. Alleen al uit de museumwereld participeren mogelijk zo'n veertig instellingen. In het deelprogramma 'Kolleksjes Tichtby' gaat Museumfederatie Fryslân samen met de musea aan de slag met digitaliseren en het digitaal

toegankelijk maken van hun collecties. Het complete deltaplan kan onderscheiden worden in vijf deelprogramma's, alle vijf met een eigen naam.

Kolleksjes Tichtby bestrijkt de collecties, geheel of gedeeltelijk, van deelnemende musea.

Friesland telt zo'n 125 musea, maar alleen de ongeveer 40 die het keurmerk van het landelijke Museumregister hebben, komen voor digitalisering in aanmerking.

Fryslân op de kaart bestaat uit digitalisering van tienduizenden geografische kaarten, inclusief kadastermateriaal.

Yn lûd en byld omvat de vastlegging van geluids- en beeldfragmenten van onder meer Omrop Fryslân en het Fries Film Archief. De bedoeling is om hiervoor ook nieuwe zoekfuncties te ontwerpen, zodat de gebruikers bijvoorbeeld niet alleen op woorden, maar ook op klanken kunnen selecteren.

Lân fan taal gaat over geschreven werk: kranten, tijdschriften, boeken en literatuur. Dit materiaal is straks integraal te lezen, voor zover dat nu al niet het geval is.

De roots, het vijfde programma, beslaat notariële aktes, rechterlijke uitspraken en ander juridisch materiaal.

Huidige stand van digitalisering

Onderstaand overzicht is een weergave van de verschillende deelcollecties van Museum Dr8888 en in hoeverre deze zijn gedigitaliseerd.

Deelcollectie (incl . aantal objecten) Hoeveel procent is gedigitaliseerd?

Schilderijen (600)	70%
Metaal (300)	30%
Penningen en munten (400)	20%
Beeldhouwkunst (30)	60%
Textiel (400)	10%
Grafiek (2.000)	15%
Prenten (200)	2%
Tekeningen (2.000)	20%
Foto's (2.000)	90%
Archeologie (2000)	3%
Rest (2.500)	30%

Aandachtspunten voor de komende beleidsperiode:

Zichtbaarheid

De komende periode zal het museum vooral inzetten op het verbeteren van de zichtbaarheid en vindbaarheid op het internet. Vanaf 2015 wordt de digitale omgeving van het museum herzien.

Context

Het museum streeft naar een duurzame online presentatie, die aansluit op de doelstellingen van het museum. Hiervoor is een andere benadering nodig dan het tonen van culturobjecten op gezette tijden (de traditionele publieksfunctie). Niet langer is uitsluitend het object het primaire doel van bezichtiging, maar staat de achtergrond, de (historische) context centraal en de verbindingen met andere objecten of kunstenaars. De betekenis die aan cultureel erfgoed wordt gehecht neemt toe, onder meer door een sterke koppeling van erfgoed aan identiteit. Hierdoor krijgt de ontsluiting van cultureel erfgoed een steeds grotere maatschappelijke relevantie en betekenis.

Collectie Historisch Modernisme in Europa

Momenteel wordt er onder leiding van de Stad Straatsburg en het Museum voor Moderne en hedendaagse Kunst Straatsburg gedacht over en gewerkt aan een Collectie Modernisme in Europa vooral gericht op architectuur in combinatie met beeldende kunst.. In samenwerking met bijvoorbeeld het Fondation Le Corbusier (Frankrijk), Modem in Debrecen (Hongarije), Bauhaus Dessau (Duitsland), het RCE (Amsterdam) en Museum Dr8888 wordt er nagedacht over het ontsluiten van de gezamenlijke (deel)collecties en de daarbij behorende verhalen. Objecten die zicht op verschillende locaties bevinden zouden zo in onderlinge samenhang kunnen worden gepresenteerd op een website. Dit alles onder de noemer Less is More. Streefdatum eind 2015. Er wordt nu gewerkt aan een Europese aanvraag (Creative Europe)

6.3. Marketing en communicatie

De inspanningen op het gebied van marketing en communicatie richten zich, om de bovengenoemde activiteiten onder de aandacht te brengen, op de door het museum benoemde doelgroepen:

Doelgroepen die zich bewust zijn van de betekenis van het Modernisme, avant-gardebewegingen, cultuur en erfgoed in Nederland:

- Traditionele museumbezoekers met affiniteit met beeldende kunst uit het Interbellumtradities en erfgoed en met als kenmerken: 50+ met veel vrije tijd
- geïnteresseerd in kunst, cultuur en geschiedenis
- hoogopgeleid: hoge informatiebehoefte, hoog kwaliteitsniveau
- actieve mensen met interesse in kunst, cultuur en geschiedenis: de directe achterban van het museum

Doelgroepen die zich onbewust zijn van de betekenis van het Modernisme, avant-gardebewegingen, cultuur en erfgoed in Nederland:

- Educatie in schoolverband: vanwege de maatschappelijke functie van het museum is de keuze voor educatie, met name van jongeren en kinderen in schoolverband een logische.
- Secundaire doelgroep: kinderen in gezinsverband. Museum Dr8888 presenteert zich aan gezinnen met kinderen. Met de wekelijkse terugkerende kinderateliers, kijkwijzers en gezamenlijke initiatieven met andere musea in Friesland en de Museumfederatie, zoals Help Pake en Beppe de vakantie door, richt het museum zich met succes op een regionaal, jonger en minder cultureel onderlegd publiek.
- Daarnaast leent de collectie beeldende kunst en erfgoed zich bij uitstek voor intergenerationele overdracht: grootouders met kleinkinderen. Ook door de samenwerking met Sûnenz in Drachten, waar we sinds begin 2014 een tentoonstellingsruimte hebben wordt dit aspect versterkt.

Vakgemeenschap:

- Het museum werkt ook voor de vakgemeenschap. Jaarlijks bezoeken zo'n 25 wetenschappers en geïnteresseerden de bibliotheek en het depot voor onderzoek. In de toekomst, met het ontsluiten van de archieven en collectie zal dit bezoek exponentieel toenemen.

In het marketingplan van het museum wordt dit marketingbeleid toegelicht.

7. COLLECTIEBEHEER EN -BEHOUD

Museum Dr8888 draagt zorg voor het beheer van een collectie van ca. 12.000 objecten. Een klein percentage bevindt zich in de vaste opstelling van het museum, een gedeelte is voor korte of langere tijd uitgeleend aan derden. Het museum is doordat het vanuit de eigen collectie programmeert in staat geweest om het aantal getoonde objecten de afgelopen jaren percentueel met 20% te laten groeien.

Het totaal aan beschikbare depotruimte bedraagt 200 m². Hierin wordt de collectie die aan de zorg van het museum is toevertrouwd bewaard.

7.1. Conservering en restauratie

Met de uitvoering van het collectieplan wordt de basis gelegd voor een goede 'passieve' conservering van de collectie; dat wil zeggen, de algemene maatregelen die nodig zijn om verval en beschadiging tegen te gaan zoals opslag, klimaatbeheersing en depotinrichting. Op dit moment voert het museum actief beleid wat betreft de 'actieve' conservering: het behandelen van objecten die reeds te lijden hebben gehad van verval en beschadiging. Daarbij moeten, gezien de omvang van de collectie, uiteraard prioriteiten worden gesteld. Zo hebben we de collectie Rinsema, de collectie Wiersma en de collectie Geertsma voor een groot deel laten restaureren en in nieuwe lijsten laten zetten. Conform het huidige beleidsplan zullen voor semipermanente presentaties en (internationale) uitwisselingsprojecten meer objecten uit de eigen collectie gebruikt worden. Voor kwetsbare objecten (werken op papier, brieven en handschriften) geldt dat deze vaker gewisseld zullen worden. Externe restauratoren worden geraadpleegd voor het opstellen van conditierapporten van voorwerpen in de vaste opstelling, in samenwerking met medewerkers van de afdeling Collectiebeheer. Ook de restauratie van de objecten wordt uitbesteed aan externe restauratoren.

Wat betreft restauratie van voorwerpen wordt prioriteit gegeven aan de zogenoemde A-collectie: objecten die in de (semi) permanente expositieruimten getoond worden. Indien er voorwerpen uit de A-collectie worden uitgeleend en dus elders opgesteld, worden er vervangende objecten uit onze depots getoond. Dit kan ook nog uit de A collectie zijn of de zogenoemde B-collectie. Ook deze objecten dienen waar nodig behandeld te worden zodat ze optimaal tentoongesteld kunnen worden zonder daar schade van te ondervinden. De deelcollecties schilderijen, tekeningen, grafiek en toegepaste kunst hebben de komende vier jaar prioriteit, gezien het tentoonstellingsprogramma en de kwetsbaarheid van deze collecties.

Voor de overige objecten in de collectie, die niet direct als A- of B-categorie worden aangemerkt geldt, dat zij in de huidige depotsituatie zo optimaal mogelijk zijn ondergebracht. De kwaliteitscontroles zorgen voor toetsing.

Nieuwe inzichten op het gebied van kunsttechnologisch en materiaaltechnisch onderzoek worden door het museum op de voet gevolgd. Hierbij zijn samenwerking, afstemming en het uitwisselen van expertise met andere instellingen die op dit vlak werkzaam zijn onontbeerlijk. Zoals met name met het RCE, waar het afgelopen jaar intensieve samenwerking tot stand is gebracht.

7.2. Collectieregistratie

De collectieregistratie bevat op dit moment basisregistratiebeschrijvingen van vrijwel alle voorwerpen die in het beheer van Museum Dr8888 zijn. In 2015 zal de basisregistratie van de museale boeken afgerond worden waardoor alle objecten ook in ons bestand te vinden zullen zijn.

Elk object heeft een individueel record met daarin basisregistratiegegevens. In augustus 2014 had Museum Dr8888 12.000 objecten in beheer. Het museum telt op datzelfde moment binnen de geautomatiseerde collectieregistratie 11.838 records. Een deel van de records betreft geretourneerde bruiklenen of omgenummerde objecten. Van alle records hebben er 4.000 minimaal één digitale afbeelding. Dat wil zeggen dat meer dan 30 procent van alle voorwerpen in onze collectie op dit moment van een afbeelding is voorzien.. Het vastleggen van vervaardigersnamen gebeurt volgens de regel waarbij bij voorkeur voor volledige voornamen worden ingevoerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van verschillende standaarden, zoals de vervaardigersnamenlijst van de Rijksdienst voor Kunsthistorische Documentatie. We zouden graag alle namen van vervaardigers gaan omzetten naar de vorm waarbij de volledige meest gebruikte voornaam als voorkeursterm wordt ingevoerd.

8. BIBLIOTHEEK, ONDERZOEK EN EDUCATIE

8.1. Bibliotheek

De bibliotheek van Museum is bescheiden en gespecialiseerd, bestaande uit de boeken uitgegeven na 1850. We willen dat dit in de toekomst professioneler wordt beheerd en de aanwezige collectie verder uitgebreid, met bijzondere aandacht voor het wegwerken van lacunes op het gebied van het modernisme en interbellum. In de loop der tijd willen we een nauwe verwevenheid tussen de bibliotheekcollectie en de collectie objecten in het museum. Acquisitie is in eerste instantie gericht op literatuur over de museumcollectie en op literatuur met betrekking tot de geschiedenis van Friesland en verwante cultuurgebieden.

Stand van zaken

De bibliotheek telt in 2010 ca. 1.000 banden. Het verzamelbeleid blijft gericht op het terrein van de Nederlandse kunstgeschiedenis, met het accent op modernisme en geschiedenis, en sluit bovendien aan bij de tentoonstellingen die georganiseerd worden. Bijzondere aandacht is er voor catalogi van tentoonstellingen en collecties van musea vanwege het beeldmateriaal en om Museum Dr8888 in zijn context te kunnen plaatsen. Ook een aandachtsgebied is de lokale en regionale geschiedenis van Noord Nederland, die veelal wordt beschreven in publicaties van plaatselijke historische verenigingen met een beperkt bereik. Het aankoopbeleid van de bibliotheek volgt bovendien het museumbeleid op de voet. Dit betekent bijvoorbeeld dat er na 1995 meer aandacht is voor moderne kunst. De bibliotheekcollectie is nog niet beschreven en toegankelijk gemaakt in Adlib. De gebruikers van de bibliotheek zijn de medewerkers van het museum en bezoekers van buitenaf, vooral wetenschappers en studenten. Men kan gebruikmaken van de bibliotheek op afspraak.

Documentatie

De documentaire tak van de bibliotheek bestaat uit een collectie documenten (ca. 10 meter materiaal: correspondentie, foto's, teksten, restauratieverslagen e.d.) met directe betrekking tot voorwerpen in de museumcollectie. Hiertoe behoort ook het fotoarchief.

Fotoarchief

In het fotoarchief zijn negatieven, dia's en foto's opgenomen van de voorwerpen. Vanaf 2010 wordt er uitsluitend digitaal gefotografeerd. De digitale foto's worden beheerd in een voor de medewerkers toegankelijk digitaal archief. Digitale foto's van de objecten worden gekoppeld aan de objectbeschrijving in Adlib. Foto's worden voor wetenschappelijk onderzoek, publicaties en marketingdoeleinden gebruikt en ook tegen betaling aan derden geleverd.

Toekomst

Bibliotheek en documentatie vormen met de objectregistratie de basis van de in het museum aanwezige kennis over de collectie. Het streven is deze kennis op orde en actueel te houden en voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk te maken.

8.2. Publieksbegeleiding en educatie

De educatieve activiteiten van Museum Dr8888 richten zich voornamelijk op publieksbegeleiding van volwassenen en educatie aan schoolgaande kinderen en jongeren. De publieksbegeleiding bij de vaste collectie en tijdens tentoonstellingen is gedifferentieerd en van een hoog niveau, en houdt rekening met de verschillende ervarings- en informatiebehoeften van het publiek. Voor activiteiten/projecten voor het onderwijs richt het

museum zich op doorlopende leerlijnen. De onderwijsprojecten worden in samenwerking met middelbare scholen, basisscholen en lerarenopleidingen ontwikkeld. Doelstelling voor de periode 2015-2018 is een verdubbeling van het schoolbezoek, met als focus het basisonderwijs, voortgezet onderwijs, academies en studenten van de RUG. De focus ligt hierbij op twee doelgroepen die (nog) geen kennis hebben van het belang van beeldende kunst en erfgoed, namelijk educatie in schoolverband en kinderen in gezinsverband uit de regio Smallingerland. Het museum wil dit bereiken door de ontwikkeling van WizeNose, voortzetting Kinderatelier, en kijkwijzers voor het voortgezet onderwijs centraal te stellen in het educatieve beleid. In 2013 is gestart met de wekelijks terugkerende kinderateliers, waarbij de publieksbegeleiding is gericht op naschoolse activiteiten en families. Voor de bovenbouw van het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs wordt lesmateriaal gemaakt. Bij alle activiteiten wordt de collectie nadrukkelijk in zijn context getoond. De succesvolle onderwijsprojecten voor het voortgezet onderwijs zullen gecontinueerd worden, zoals het jongerentijdschrift en de salons. De regelmatige bezoeken van de Academie voor Popcultuur zullen voortgezet worden.

8.3. Demonstratiecollectie

Naast het museaal tonen van voorwerpen en hun verhaal kan de context van een object ook op een andere manier worden geïllustreerd. Zo kunnen leerlingen of studenten met echte voorwerpen omgaan middels de museumkoffer. Dit kan vanzelfsprekend niet met voorwerpen die als museale objecten zijn geregistreerd. Deze behoefte om op een wat informeler wijze om te gaan met objecten, zal een zogenaemde demonstratiecollectie tot ontwikkeld worden.

Als voorwerpen voor de demonstratiecollectie worden objecten aangenomen die niet geschikt geacht worden voor de museale collectie, omdat zij daarin al vertegenwoordigd zijn of de kwaliteit missen daarin opgenomen te worden. In de demonstratiecollectie worden alleen schenkingen aangenomen, waarbij aan de schenker uitdrukkelijk wordt medegedeeld dat het voorwerp niet wordt opgenomen in de officiële museumcollectie en bestemd zal zijn voor deze demonstratiecollectie.

De voorwerpen zijn uitdrukkelijk gebruiksvoorwerpen en mogen als zodanig behandeld worden. Dat wil zeggen dat schade niet persé door een restaurator hersteld hoeft te worden en dat voorwerpen verloren kunnen en mogen gaan. Ze zijn namelijk doorgaans zó recent dat weer aan nieuwe exemplaren te komen valt. De demonstratiecollectie valt onder het beheer van de afdeling Educatie.

8.4. Onderzoek naar de collectie

Onderzoek dat door Museum Dr8888 naar de objecten wordt verricht, is gericht op de ontsluiting van de eigen collectie. Door middel van onderzoek en publicaties worden de objecten ontsloten. Museum Dr8888 vindt het belangrijk dat er regelmatig onderzoek wordt verricht naar de eigen collectie, maar ook naar werken die in de toekomst van belang kunnen zijn als aanvulling op de collectie. Zo hebben we in samenwerking met het laboratorium van het RCE onderzoek gedaan naar de datering en pigmenten van een werk van Van Doesburg, met de titel Boogschutter. De Boogschutter werd in 2011 aangeboden aan Museum Drachten door een familie uit Beetsterzwaag. De herkomst van het werk werd jaren geleden door een Van Doesburg-specialist als twijfelachtig bestempeld. Twijfelachtig omdat het er te nieuw uitzag. Ook de directeur van museum Drachten, had zijn twijfels over de authenticiteit van het werk maar toch bleef er iets knagen: *“Ik vond het de moeite waard er een onderzoek naar te doen. We hebben ons eerst geconcentreerd op de herkomst van het werk. Volgens de familie is het werk aan hen geschonken door de erven van C.R. de Boer. De Boer was indertijd*

*27het werk van Van Doesburg onder
tijdens onderzoek bij RCE*

gemeentearchitect van Gemeente Smallingerland en degene die samen met Theo van Doesburg begin jaren '20 de middenstandswoningen in Drachten heeft ontworpen. De boogschutter kwam tevoorschijn uit een lade van een kastje van De Boer. (...) De herkomst van De Boogschutter is dus gewoon te traceren en komt van de erven De Boer." Dat het hier om een echte Van Doesburg gaat bleek ook uit gevonden correspondentie tussen de Boer en Van Doesburg. Na deze bewijzen hebben we bij De Rijksdienst Cultureel Erfgoed een uitgebreid technisch onderzoek laten doen naar de pigmenten en het papier door onderzoeker Birgit Reissland. Daarbij kwam naar boven dat het werk uit het begin van de twintigste eeuw stamt.

Op ontsluiting wachten de drie andere kerncollecties van het museum, waarvoor (digitaliserings)plannen moeten worden

ontwikkeld:

- Archieven, prioriteit aan Holland Dada en Rinsema Archief
- handschriften en oude drukken
- Foto en film

Steeds vaker wordt er onderzoek verricht door studenten en externe onderzoekers naar voorwerpen in de collectie. Door het externe netwerk wordt de kennis en expertise op de diverse deelgebieden verstrekt. Het museum bevordert dat er over de voorwerpen wordt gepubliceerd door een open toegangsbeleid. Ook bieden stages daarvoor ruimte.

Naast onderzoek naar de voorwerpen is er in het wetenschappelijk onderzoek ook aandacht voor het verhaal dat in Museum Dr8888 wordt verteld: de geschiedenis van de avant-garde in Drachten en het verhaal van de regio.

9. ACTIEPUNTEN

Wat de collectie in Museum Dr8888 betreft, kunnen de volgende actiepunten worden geformuleerd:

1. Kwalitatief hoogwaardige verwerving ter versterking van de kerncollecties, en selectief aannemebeleid voor schenkingen.
2. Opname museumregister (2014)
3. Registratie, herwaardering en fotograferen en verder digitaliseren van de collecties (2014-2018);
4. Collectievorming en beheer vanuit de kerncollectie;
5. Inventarisatie, categoriseren, scannen en digitaliseren van de deelcollecties
6. Afstoten van deelcollecties die niet (meer) bij de kerncollecties horen (aanvang 2012, doorlopend)
7. Een aantal kerncollecties wacht nog op verdere wetenschappelijke ontsluiting. Een belangrijke stap zijn de grote tentoonstellingen en de publicaties over de topstukken uit de deelcollectie De Stijl en Dada (2016-2017).
8. Handhaven van het huidige niveau van registratie en uitbreiden van de digitale ontsluiting van de collectie.
9. Het bewaren en ontsluiten van immaterieel erfgoed in relatie tot de voorwerpen uit onze collectie.
10. Afstoten: na de pilot regionaal erfgoed varia, zal gestart worden met andere deelcollecties.
11. Continueren van het overleg met musea met een vergelijkbare deelcollectie om een beter zicht te krijgen op elkaars collecties (en waar mogelijk tot afstemming te komen) en te kijken of er terreinen zijn waar we gezamenlijk kunnen optrekken om meer aandacht te geven aan de 'Collectie Modernisme van Nederland'.

10. SAMENVATTING

Sinds het begin van de 20^e eeuw is er zorg om de toekomst van het regionaal erfgoed van Smallerland en de regio. De voorlopers van het huidige Museum namen vanaf midden jaren 30 van de 20^e eeuw het voortouw in het bewaren en behouden van deze kostbare erfenis. Zo kwam de huidige verzameling tot stand met de kerncollecties. Sinds het bestaan van de stichting Museum Smallerland is het aandachtsterrein van het museum meer gericht op de beeldende kunst.

De huidige tijd neemt Museum Dr8888 de belangrijke rol als hoeder van het cultureel erfgoed op zich. Zo heeft zij het initiatief genomen voor de oprichting, restauratie en behoud van het Van Doesburg-Rinsemahuis als museumwoning. Het vrijkomen van grote hoeveelheden voorwerpen uit particulier bezit nodigt uit tot een zorgvuldige selectie.

Dat kan het Museum Dr8888 niet alleen. Het Museum hecht zeer aan een goede afstemming en bundeling van krachten. Belangrijk is dat samen wordt gewerkt met andere instellingen, andere (stedelijke) musea, maar ook documentatiecentra en erfgoedinstellingen. Doel van deze samenwerking is een duidelijke positionering van de verschillende instellingen, maar wel vanuit een gezamenlijke visie op het (im)materiële erfgoed en de beeldende kunst van de historische avant-garde.

II. LITERATUUR

Archief Museum Dr8888, o.a. over geschiedenis Bleekerhûs en oorsprong collecties

Jaap Bruintjes e.a. red. *Smallingerland verzameld, Drachten verzamelt*, Museum Smallingerland 2007, ISBN/EAN 978-90-77169-11-7

Catalogus Palet van het Interbellum. Nederlandse kunst 1914-1945, Paulo Martina, Annemieke Keizer, Museum Dr8888, 2013. ISBN 978-90-77169-22-3, 260 pagina's

Catalogus Gezichten van het Noorden Kunstenaarsverenigingen Fria en Prisma, Paulo Martina, Museum Dr8888 2013.

Catalogus Ids Wiersma, Monet van Friesland Paulo Martina, Museum Dr8888 2012, ISBN 9789077169186, 127 pagina's

Catalogus Sierd Geertsma, Van Gogh van Friesland, Paulo Martina, Museum Dr8888 2012, ISBN 9077169199, 9789077169193, 125 pagina's

Catalogus Vergaren en bewaren, Thijs Rinsema, Museum Dr8888 2013, ISBN 9789077169230

Cat. Tentoonstelling Stedelijk Museum Kampen. Manon Borst, Boele Bregman & Gerrit Benner, Museum Martena, Franeker 2008

Cultuurvisie Gemeente Smallingerland Meemaken, Gemeente Smallingerland 2007

Paulo Martina, Annemieke Keizer, *Haalbaarheidsonderzoek Van Doesburg-Rinsemahuis* Museum Dr8888, 2011

Paulo Martina *Jaarboek 2011*, Museum Dr8888 2012.

Paulo Martina, *Niet bang voor het nieuwe! Beleidsplan 2011-2014* Museum Dr8888, 2010.

Huub Mous, *De kleur van Friesland, kunst na 1945*, Friese Per Boekerij, april 2008, 256 pagina's, diverse fragmenten, met name over Nachtboot ook uit Blog Huub Mous, www.huubmous.nl

Thijs Rinsema, Paulo Martina *Thijs/Evert Rinsema eigenzinnig en veelzijdig*, Museum Dr8888, 2011. ISBN 9789077169001, 240 pagina's

Peter Terpstra e.a. (red.), *Johannes Siebinga - meer dan een dokter*, Smelnes Erfskip 2009, 280 pag.

Collectieplan 2015-2018 Museum Dr8888

Colofon

Tekst en samenstelling:

drs. Paulo Martina, directeur/conservator

Eindredactie:

Museum Dr8888

Museumplein 2

9203 DD Drachten

info@museumdrachten.nl

De collectie en bibliotheek van Museum Dr8888 zijn nog niet online te raadplegen

Drachten, augustus 2014